

HUMAN RIGHTS ACTION | AKCIJA ZA LJUDSKA PRAVA

MONITORING NOVINARSKIH SAMOREGULATORNIH TIJELA U CRNOJ GORI

TREĆI IZVJEŠTAJ

(1. oktobar 2013. – 1. mart 2014.)

Autori:

Dragoljub Duško Vuković, u odnosu na štampane medije i portale

Marijana Buljan, u odnosu na informativne programe televizija

Urednica:

Tea Gorjanc-Prelević

Podgorica

maj 2014.

SADRŽAJ:

1. UVODNE NAPOMENE	5
2. AKTUELNO STANJE U MEDIJSKOJ SAMOREGULACIJI	7
2.1. Opšti pregled.....	7
2.1.1. Zaključci i preporuke	9
3. AKTIVNOST I REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH TIJELA.....	11
3.1. Aktivnost Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS)	11
3.1.1. Opšte informacije.....	11
3.1.2. Rezultati rada Monitoring tima MSS.....	12
3.1.2.1. Postupanje po žalbama na sadržaje objavljene u medijima	12
3.1.2.2. Nalazi Monitoring tima MSS	13
3.1.3. HRA analiza postupanja MT MSS	14
3.1.3.1. HRA analiza postupanja MT MSS po žalbama.....	14
3.1.3.2. HRA analiza postupanja MT MSS po osnovu sopstvenog monitoringa	17
3.1.4. Zaključci i preporuke	21
3.2. Aktivnost Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ)	22
3.2.1. Opšte informacije.....	22
3.2.2 Rezultati rada SSLŠ	23
3.2.3. HRA analiza aktivnosti SSLŠ.....	23
3.2.4. Zaključci i preporuke	24
3.3. Aktivnost Ombudsmana TV “Vijesti”	24
3.3.1. Opšte informacije.....	24
3.3.2. Rezultati rada Ombudsmana TV “Vijesti”	24
3.3.3. HRA analiza aktivnosti Ombudsmana TV “Vijesti”	25
3.3.4. Zaključci i preporuke	26
3.4. Aktivnost Ombudsmana dnevnog lista “Vijesti”	26
3.4.1. Opšte informacije.....	26
3.4.2. Rezultati rada Ombudsmana dnevnika “Vijesti”	27
3.4.3. HRA analiza postupanja Ombudsmana dnevnika “Vijesti”	28
3.4.4. Zaključci i preporuke	30
4. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA	31

4.1. Načelo br. 1 Kodeksa.....	31
4.1.1. Kršenja načela br. 1 u štampi i online medijima	31
4.1.2. Kršenje načela br. 1 u televizijskim programima	38
4.2. Načelo br. 2 Kodeksa.....	42
4.2.1. Kršenja načela br. 2 u štampi i online medijima.....	43
4.2.2. Kršenja načela br. 2 u televizijskim programima	43
4.3. Načelo br. 3 Kodeksa.....	43
4.3.1. Kršenja načela br. 3 u štampi i online medijima	43
4.3.2. Kršenja načela br. 3 u televizijskim programima	46
4.4. Načelo br. 4 Kodeksa.....	51
4.4.1. Kršenja načela br. 4 u štampi i online medijima	51
4.4.2. Kršenje načela br. 4 u televizijskim programima	52
4.5. Načelo br. 5 Kodeksa.....	53
4.5.1. Kršenja načela br. 5 u štampi i online medijima	53
4.5.2. Kršenja načela br. 5 u televizijskim programima	55
4.6. Načelo br. 6 Kodeksa.....	55
4.6.1. Kršenja načela br. 6 u štampi i online medijima	55
4.6.2. Kršenja načela br. 6 u televizijskim programima	55
4.7. Načelo br. 7 Kodeksa.....	55
4.7.1. Kršenja načela br. 7 u štampi i online medijima	55
4.7.2. Kršenja načela br. 7 u televizijskim programima	56
4.8. Načelo br. 8 Kodeksa.....	56
4.8.1. Kršenja načela br. 8 u štampi i online medijima	56
4.8.2. Kršenja načela br. 8 u televizijskim programima	59
4.9. Načelo br. 9 Kodeksa	60
4.9.1. Kršenja načela br. 9 u štampi i online medijima	60
4.9.2. Kršenja načela br. 9 u televizijskim programima	62
4.10. Načelo br. 10 Kodeksa	62
4.10.1. Kršenja načela br. 10 u štampanim i online medijima	62
4.10.2. Kršenja načela br. 10 u televizijskim programima	64
4.11. Načelo br. 11 Kodeksa	66
4.11.1. Kršenja načela br. 11 u štampanim i online medijima	66

4.11.2. Kršenja načela br. 11 u televizijskim programima	67
4.12. Načelo br. 12 Kodeksa	68
4.12.1. Kršenja načela br. 12 u štampanim i online medijima	69
4.12.2. Kršenja načela br. 12 u televizijskim programima	70
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE IZVJEŠTAJA	71
Mediji i samoregulatorna tijela u Crnoj Gori.....	71
Saradnja između samoregulatornih tijela	71
Procedura po kojoj postupaju samoregulatorna tijela	72
Nalazi uporednog monitoringa medija	74

1. UVODNE NAPOMENE

Ovo je treći izvještaj u okviru projekta "Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori", koji Akcija za ljudska prava (Human Rights Action - HRA) iz Podgorice sprovodi od septembra 2012, uz podršku Ambasade Velike Britanije u Podgorici. Projekat će trajati do septembra 2014, kada ćemo objaviti i posljednji izvještaj u ovom projektu. Svi izvještaji dostupni su na internet stranici HRA, www.hraction.org.

Ovaj izvještaj se odnosi na period od 1. oktobra 2013. do 1. marta 2014.

Cilj projekta je podrška medijima i novinarskim, odnosno medijskim, samoregulatornim tijelima u Crnoj Gori da objektivno i ujednačeno primjenjuju Kodeks novinara Crne Gore ("Kodeks") i standarde ljudskih prava.

Vjerujemo da samoregulacija medija može i treba da koristi zaštitu ljudskih prava i sprječavanju njihovog kršenja. Vjerujemo da, ako se vrši stručno i nepristrasno, samoregulacija koristi i građanima i medijima jer može da spriječi sudske sporove, može da doprinese odgovornom informisanju javnosti i da unaprijedi povjerenje javnosti u novinare i medije. Nadamo se da, kao udruženje građana, posmatranjem primjene Kodeksa od strane medija i samoregulatornih tijela, izvještavanjem o tome i podsticanjem rasprave na tu temu, djelujemo korisno - i da kao dio "sistema medijske odgovornosti"¹ doprinesimo poštovanju etičkih pravila novinarske profesije i unaprijeđujemo kulturu poštovanja ljudskih prava u Crnoj Gori.

I ovaj izvještaj, kao i prethodni, u odnosu na štampane medije (dnevnu štampu: "Blic" – izdanje za Crnu Goru, "Dan", "Dnevne novine", "Pobjeda" i "Vijesti", i nedjeljnik "Monitor") i portale ("Analitika", "Café del Montenegro", "IN4S" i Portal "Vijesti") izradio je Dragoljub Duško Vuković, slobodni novinar i instruktor novinarstva, koji je vodio projekat izrade Kodeksa novinara Crne Gore. I u ovom trećem izvještaju, bavimo se i nadzorom nad samoregulacijom centralnih informativnih emisija pet najgledanijih² televizijskih stanica: Atlas televizije, Televizije Crne Gore, Televizije PINK M, Televizije Prva, Televizije Vijesti, zahvaljujući podršci Fondacije za otvoreno društvo i Marijani Buljan, ekspertkinji za medije i programskoj direktorici HRA, koja je sprovela monitoring informativnih emisija navedenih televizija i o tome izradila izvještaj koji je dio ovog izvještaja.

¹ Profesor Claude-Jean Bertrand, jedan od najpoznatijih međunarodnih stručnjaka za novinarsku etiku, definisao je sisteme medijske odgovornosti (*Media Accountability Systems*), kao pravila i prakse koje uključuju "svaki vid nevladine aktivnosti kojom se mediji i novinari podstiču da poštuju etička pravila profesije". U ove sisteme spadaju etički kodeksi, savjeti za štampu i druga samoregulatorna tijela, istraživanja koje sprovode nevladine organizacije, revizije itd. Detaljnije, vidi <http://www.rjionline.org/MAS-Claude-Jean-Bertrand>; takođe vidi, "Moć bez odgovornosti", dr Sandra Bašić Hrvatinić, tekst objavljen u časopisu Medijska kultura br. 02/2011, "Samoregulacija", Civilni forum Nikšić, 2011, str. 23-27.

² Na osnovu istraživanja CEDEM (OEBS), jul 2012, Extra TV, februar 2013. i IPSOS Strategic Puls, mart 2013.

Iako su saradnici/ce HRA nastojali da pažljivo prate sadržaj navedenih medija, moguće je da nije evidentiran baš svaki slučaj neetične novinarske prakse. Namjera je bila da načelno, na osnovu sopstvenog monitoringa, provjerimo da li novinarska samoregulatorna tijela uspijevaju da potpuno i odgovarajuće nepristrasno reaguju na postupanja medija koja predstavljaju kršenja Kodeksa novinara Crne Gore u okviru njihovih nadležnosti.

Na osnovu analize samoregulatorne prakse, u izvještaju su istaknute i preporuke za unaprijeđenje kako samoregulatorne prakse, tako i odredbi i smjernica Kodeksa novinara Crne Gore.

Bićemo zahvalni na svakoj konstruktivnoj kritici.

Tea Gorjanc-Prelević,

Izvršna direktorica NVO Akcija za ljudska prava

2. AKTUELNO STANJE U MEDIJSKOJ SAMOREGULACIJI

2.1. Opšti pregled

U periodu koji je obuhvaćen ovim izvještajem (1.10.2013. - 1.3.2014), u Crnoj Gori su nastavila da djeluju dva kolektivna samoregulatorna tijela, Medijski savjet za samoregulaciju (dalje MSS)³, Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (dalje SSLŠ)⁴ i dva inokosna samoregulatorna tijela – zaštitnici prava gledalaca, odnosno čitalaca (ombudsmani) u TV “Vijesti” i dnevnom listu “Vijesti”. Krajem februara 2014, dnevnik “Dan” je objavio da se opredijelio za inokosni model samoregulacije i da je na dužnost zaštitnika prava čitalaca izabrao dugogodišnjeg novinara i svog saradnika Iliju Jovičevića.

SSLŠ su se 25. januara 2014. priključili: “Novine Nikšića”, časopis “Medijska politika” (Nikšić), “Regionalne novine” (Šavnik, Plužine i Žabljak), “Novine podgoričke baštine”, “Prosvjetni rad” i “Medijski dijalozi” (Podgorica), “Kolašinske novosti”, “More” (Budva), portal “Barinfo”, “Sloboda” i elektronske novine “E spona” (Berane). SSLŠ sada ima 22 člana. Tada je saopšteno da će ovo samoregulatorno tijelo u perspektivi prerasti u Samoregulatorni savjet za lokalne i periodične medije, kao i da se planira širenje “na ostale medije osim štampanih, prije svega portale, elektronske novine, regionalne i lokalne televizijske i radio servise i komercijalne stanice”.⁵

Slijedeći praksu TV “Vijesti” i dnevnika “Vijesti”⁶, i preporuku iz prethodnog izvještaja HRA⁷, dnevnik “Dan” je uspostavio instituciju za zaštitu prava svojih čitalaca, a izvršni direktor izdavača lista “Dan”, firme d.o.o. Jumedia Mont Podgorica, Mladen Milutinović, je 25. februara 2014. godine donio Poslovnik o radu zaštitnika prava čitalaca dnevnika “Dan”⁸. U članu 1 Poslovnika je utvrđen način rada Ombudsmana “u postupcima pokrenutim po uložnim

³ MSS su početkom marta 2012. osnovali predstavnici 18 štampanih, elektronskih i internet medija, a kasnije su im se priključila još tri medija i online izdanje nacionalnog javnog serisa – portal RTCG.

⁴ SSLŠ je u aprilu 2012. osnovalo 11 lokalnih štampanih medija, od kojih neki izlaze samo povremeno.

⁵ „Samoregulatorni savjet za lokalnu i periodičnu štampu: Pristupilo 11 novih članova“ Pobjeda, 26.1.2014. http://www.pobjeda.me/2014/01/26/samoregulatorni-savjet-za-lokalnu-i-periodicnu-stampu-pristupilo-11-novih-clanova/#.U2fv_gJqCUK

⁶ U slučaju dnevnika Vijesti, Poslovnik o radu Ombudsmana zajedno su donijeli i usvojili Ombudsmanka Božena Jelušić i glavni i odgovorni urednik dnevnika “Vijesti” Mihailo Jovović, čime je istaknuta novinarska i urednička odgovornost u pitanjima profesionalne etike.

⁷ Preporuka HRA: “Nakon što su “Vijesti” imenovali Ombudsmana za svoje čitaocje, od relevantnih medija u Crnoj Gori van bilo kakvog samoregulatornog procesa ostali su samo dnevnik “Dan” i nedjeljnik “Monitor”. Oba medija bi trebalo što prije da se odluče za neki model samoregulacije, posebno imajući u vidu da dnevni list “Dan” prednjači u zabilježenim slučajevima kršenja Kodeksa”.

⁸ Poslovnik je dostupan na internet stranici: www.dan.co.me/ombudsman.

žalbama na sadržaj objavljen u štampanom izdanju 'Dana' i njihovim izdanjima na svim platformama, kada smatraju da nijesu u skladu sa odredbama Kodeksa novinara Crne Gore".⁹

Prema članu 2 Poslovnika, "Ombudsman je nadležan da odlučuje o žalbama koje se podnose povodom konkretnog sadržaja objavljenog u 'Danu'", a članom 3 su propisani kriterijumi koje žalbe moraju zadovoljavati da bi po njima bilo postupano. Ti kriterijumi su identični onima koji su ranije ustanovljeni u Poslovniku o radu Ombudsmana dnevnika "Vijesti".¹⁰

Članom 13 Poslovnika je predviđeno da odluka Ombudsmana kojom se žalba usvaja mora biti objavljena u Danu "i to najkasnije u trećem izdatom broju od dana prijema odluke, odnosno u roku od sedam dana od dana prijema odluke u internet i izdanju na drugim platformama". Istim članom je predviđeno i da "Ombudsman može donijeti odluku kojom se žalba usvaja bez obaveze 'Dana' na objavljivanje odluke, samo na izričit zahtjev podnosioca žalbe".

Kao i kod Poslovnika o radu ombudsmana u dnevniku "Vijesti", i "Dan" je svome Ombudsmanu dao mogućnost da, osim rješavanja po žalbi, "može i samoinicijativno reagovati pisanim upozorenjem uredništvu na eventualna kršenja Kodeksa", kao što može, "kada smatra za potrebno, objaviti autorski članak u "Danu" o negativnim i pozitivnim trendovima u poštovanju kodeksa od strane novinara i urednika" toga dnevnog lista.

"Dan" na prvoj stranici svoga online izdanja objavljuje svakodnevno poziv čitaocima da pišu zaštitniku njihovih prava kao i informaciju gdje mogu da iznesu svoje primjedbe, sugestije, žalbe i kritike.

Nedjeljnik "Monitor" još nije prihvatio neki oblik samoregulacije, uprkos najavama.

MSS je u svom desetom izvještaju pozdravio "početak rada novinskih ombudsmana u dnevnim listovima 'Vijesti' i 'Dan'", ocjenjujući "da je početak njihovog rada bitan za medijsku

⁹ Poslovnik, kao gore.

¹⁰ • Žalbe treba da budu u pisanom obliku (kovertirane i dostavljene na adresu: 13 Jul bb Podgorica, Dnevne novine DAN, sa naznakom ŽALBA za Ombudsmana), poslate elektronskom poštom (na mail: ombudsman@dan.co.me) ili na fax 020 481 505;

- da se odnose na konkretne sadržaje objavljene u Danu za koje se smatra da su u suprotnosti sa Kodeksom novinara Crne Gore;
- ako su žalbe podnijete u pisanom obliku da sadrže odštampani sadržaj koji je objavljen u Danu i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa, a ako se podnosi u elektronskom obliku, da se dostavi internet link ka sadržaju koji je objavljen i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa ili skenirani sadržaj ili na drugi način da je u prilogu elektronske pošte;
- da je podnijeta blagovremeno, i to:

- ako je sadržaj objavljen u štampanom izdanju – u roku od 30 dana od dana objavljivanja;

- ako je sadržaj objavljen putem interneta ili na drugoj platformi putem koje je stalno dostupan javnosti, sve dok takav sadržaj ne bude uklonjen;

- da se odnose lično na podnosioca žalbe ili da je žalba podnijeta uz pisanu saglasnost lica koje smatra da je oštećeno objavljenim sadržajem;

- da se navede adresa elektronske pošte ili adrese za prijem pošte;

- ako se objavljeni sadržaj odnosi na maloljetnu osobu, da je žalbu podnio roditelj ili drugi staralac kao zakonski zastupnik maloljetnika ili da su roditelji dali pisanu saglasnost trećem licu da podnese žalbu u ime maloljetnika i

- da se naznači podnosilac žalbe imenom i prezimenom, ako je fizičko lice, ili punim nazivom i matičnim brojem ako je pravno lice.

U žalbi na sadržaj za koji podnosilac žalbe smatra da krši Kodeks novinara Crne Gore može postaviti zahtjev u kome će navesti prijedlog poravnjanja radi bržeg otklanjanja povreda Kodeksa novinara Crne Gore i otklanjanja posljedica takve povrede. Prijedlog mora da sadrži preciziranu obavezu Dana, način i rokove za izvršavanje te obaveze.

zajednicu u Crnoj Gori” i izražavajući nadu “da će doprinijeti profesionalnijem radu ovih medija”.¹¹ MSS je naglasio “da je otvoren za saradnju sa svima kojima je stalo do etičkog i profesionalnog novinarstva u našoj državi”¹², a izvršni sekretar MSS Ranko Vujović je i lično uputio žalbu¹³ Ombudsmanki dnevnika “Vijesti”. I predsjednik SSLŠ Amer Ramusović je na svečanosti priključenja novih medija ovom samoregulatornom tijelu ukazao na neophodnost saradnje i poručio da “novinari, udruženja, sami mediji, a posebno samoregulatorna tijela, trebalo bi da udruže napore u podizanju profesionalnih standarda kako bi ojačali društvenu poziciju novinarstva, čime će se stvoriti uslovi za unapredjene samoregulatornih mehanizama za suzbijanje prije svega govora mržnje u medijima.”¹⁴

Nakon posljednjeg izvještaja HRA, nijedno samoregulatorno tijelo, a ni bilo ko drugi iz medijske, odnosno novinarske zajednice, nije pokretao pitanje dorade Kodeksa novinara Crne Gore u svrhu njegovog poboljšanja i prilagođavanja novim etičkim izazovima, što je bila jedna od preporuka HRA iz prethodnih izvještaja.

2.1.1. Zaključci i preporuke:

Priključivanje novih lokalnih medija Samoregulatornom savjetu za lokalnu štampu i odluka dnevnika “Dan” da slijedi iskustvo TV Vijesti i dnevnika “Vijesti” i uspostavi zaštitnika prava svojih čitalaca novi su primjeri afirmacije potrebe za uspostavljanjem djelotvorne samoregulatorne prakse u crnogorskoj medijskoj zajednici. Od uticajnih medija je sada van samoregulatornog procesa ostao jedino nedjeljnik “Monitor”. Krajnje je vrijeme da “Monitor” za sebe odabere odgovarajuću formu samoregulacije, kao što bi to trebalo da urade i brojni elektronski mediji¹⁵ koji nijesu uključeni ni u jedno od postojećih kolektivnih samoregulatornih tijela.

¹¹ Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. decembar 2013. – 15. februar 2014, st.2.

¹² Ibidem.

¹³ Ranko Vujović je, u svojstvu predsjednika Upravnog odbora regionalne konferencije “Riječ, slika, neprijatelj”, uputio 18. januara 2014. godine žalbu Ombudsmanki dnevnika “Vijesti” zbog odbijanja tog lista da objavi njegovo reagovanje na otvoreno pismo Tee Gorjanc Prelević, izvršne direktorke HRA, napisano povodom pomenute konferencije. Ombudsmanka je u svom izvještaju za januar navela da je, povodom pomenute žalbe, “zaključila da ipak nije bilo mogućnosti da se poslati demanti objavi, jer se u poslatom tekstu nisu ispravljali pogrešni ili neistiniti navodi, odnosno argumentovano osporavali navodi iz otvorenog pisma”.

¹⁴ “Pristupanje novih članova samoregulatornom savjetu za lokalnu štampu”, E-spona, 14. januar 2014:
<http://espona.me/index.php/kultura/107-pristupanje-novih-clanova-samoregulatornom-savjetu-za-lokalnu-stampu>

¹⁵ **Lokalni javni emiteri:** Radio Andrijevice, Radio Bar, Radio Berane, Radio Bijelo Polje, Radio Budva, Radio Cetinje, Radio Danilovgrad, Radio Herceg Novi, Radio Kotor, Radio Nikšić, Radio Pljevlja, Radio Rožaje, Radio Ulcinj, TV Budva, TV Nikšić, TV Pljevlja.

Komercijalni emiteri: Radio 083, Radio Adriatic, Radio Boom, Radio City, Radio Cool, Radio Corona, Radio D. Radio D plus, Radio Delfin, Radio DRS, Radio Elita, Radio F, Radio Glas Plava, Radio Gusinje, Radio Homer, 777 TV Lutrija Crne Gore, Novi TV, Srpska TV, TV APR, TV Boka, TV Corona, TV Glas Plava, TV Mojkovac, TV Panorama, TV Sun. (Izvor: Agencija za elektronske medije:
http://www.ardcg.org/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1)

Pozdravljanje od strane MSS-a osnivanja Ombudsmana u TV Vijesti i dnevnicima "Vijesti" i "Dan" i pokazivanje spremnosti na saradnju, predstavlja ohrabrujući korak u pravcu smanjivanja nepovjerenja i početka saradnje različitih samoregulatornih tijela; MSS bi javno deklarisanu spremnost za saradnju sa Ombudsmanima dnevnika i televizije "Vijesti", kao i dnevnika "Dan" mogao početi prosleđivanjem žalbi koje dobija, a odnose se na te medije, bez izjašnjavanja o njima. Ovo tim prije što MT MSS ni do sada u postupanju po žalbama nije od medija koji nijesu njegovi članovi tražio izjašnjenje povodom žalbi ili sopstvenih nalaza, iako je time kršio odredbe svoga Statuta.¹⁶

U slučaju neslaganja u primjeni Kodeksa, tj. različitih tumačenja osnovnih načela i pratećih smjernica, samoregulatorna tijela bi trebalo da iniciraju zajedničke debate, u cilju ujednačenog tumačenja Kodeksa i unaprjeđenja poštovanja profesionalnih standarda i ljudskih prava od strane medija.

¹⁶ Član 21 Statuta MSS, stav treći: "Prije sačinjavanja mjesečnog izvještaja Monitoring tim je dužan da zatraži mišljenje medija koji je, predstavkom gledalaca/čitalaca/slušalaca ili na osnovu praćenja Monitoring tima označen da je kršio Kodeks novinara Crne Gore".

3. AKTIVNOST I REZULTATI RADA SAMOREGULATORNIH TIJELA

3.1. Aktivnost Medijskog savjeta za samoregulaciju (MSS)

3.1.1. Opšte informacije

Izvještaji

Medijski savjet za samoregulaciju (MSS) je u periodu koji obuhvata ovaj izvještaj objavio dva izvještaja, koji predstavljaju analize neetične medijske prakse koje je sproveo njegov Monitoring tim, kao i odluke po žalbama upućenim MSS. Prvi izvještaj je obuhvatio period od 1. oktobra do 1. decembra 2013, a drugi vrijeme od 1. decembra 2013. do 15. februara 2014. godine. Ovaj posljednji izvještaj je deseti po redu izvještaj MSS.

Iako je članom 7 Statuta MSS¹⁷ predviđeno da se, osim periodičnih, objavljuju i polugodišnji i godišnji izvještaji o poštovanju Kodeksa, MSS nije do sada objavio ni jedan takav izvještaj.

Javnost rada

Kao što je to činio i ranije, MSS je dva posljednja periodična izvještaja predstavio na konferencijama za novinare, a nastavio je i sa praksom da ih ne objavljuje odmah po predavljanju na svojoj internet stranici (<http://medijskisavjet.me>)¹⁸. U slučaju dva posljednja izvještaja MSS, prošlo je i do 15 dana između predavljanja izvještaja i objavljivanja na internet stranici.

Obavještavanje građana

U navedenom periodu, MSS nije sprovodio javnu kampanju obavještavanja građana o svom djelovanju i podsticanja da se žale na neetično ponašanje medija. Jedino je na prvoj strani Portala Analitika, koji je član MSS, postavljen baner na kome su objavljeni kontakti MSS i poruka - poziv zainteresovanim da se obrate ovom samoregulatornom tijelu. Slični baneri nijesu primijećeni na internet stranicama, a ni u štampanim izdanjima ili radio i televizijskim programima drugih medija članova MSS.

¹⁷ "Savjet se osniva kao nevladina organizacija koja ima za cilj da: unapređuje i razvija medijsku samoregulaciju u Crnoj Gori, implementira Kodeks novinara Crne Gore u cilju zaštite građana od neetičkog izvještavanja u medijima, podiže nivo svijesti o značaju istinitog i pravovremenog izvještavanja. Radi realizacije postavljenih ciljeva Savjet će obavljati slijedeće djelatnosti: praćenje sprovođenja Kodeksa novinara Crne Gore u medijima, **objavljivanje mjesečnih, polugodišnjih i godišnjih izvještaja o poštovanju Kodeksa novinara Crne Gore**, odlučivanje o predstavkama i žalbama građana na rad medijskih kuća i povrede Kodeksa novinara Crne Gore, obavještavanje medijskih kuća o konkretnim predstavkama i žalbama."

¹⁸ MSS nije ni svoja posljednja dva izvještaja proslijedio HRA, a imajući u vidu ranije iskazanu nespremnost za saradnju, HRA se nije više obraćala zahtjevima MSS-u nego je čekala da izvještaji budu objavljeni.

Ostale aktivnosti

MSS je bio suorganizator regionalne medijske konferencije u Crnoj Gori pod nazivom “Riječ, slika, neprijatelj”, koja je izazvala dosta kontroverzi u crnogorskoj stručnoj i laičkoj javnosti i doprinijela dodatnoj polarizaciji unutar crnogorske novinarske i medijske zajednice. Na konferenciju nijesu pozvani predstavnici crnogorskih medija koji kritički vrjednuju vlast i događaje u društvu kao ni nevladine organizacije iz Crne Gore koje su realizovale projekte koji se tiču slobode izražavanja, uključujući i HRA. Konferencija koja je finansijski podržana i od dva resorna ministarstva (Ministarstvo kulture i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava), iskorišćena je za naglašeno jednostrano prikazivanje crnogorske medijske scene i aktera na njoj.

3.1.2. Rezultati rada Monitoring tima MSS

3.1.2.1. Postupanje po žalbama na sadržaje objavljene u medijima

Monitoring tim (MT) MSS-a je u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. primio ukupno 19 žalbi, od kojih je 13 prihvatio u potpunosti ili djelimično, a šest odbacio.

Najveći broj žalbi (12) odnosio se na medije koji nijesu članovi MSS, a upola manje (7) na medije članice ovog samoregulatornog tijela. Od medija koji nijesu članice MSS, najviše žalbi se odnosilo na dnevnik “Vijesti” (7), onda na dnevnik “Dan” (4), a jedna žalba se odnosila na TV “San” iz Bijelog Polja. Kada je riječ o članovima MSS-a, tri žalbe su se odnosile na dnevnik “Pobjeda”, dvije na TV “Pink M” i jedna na “Skala radio” iz Kotora.

MT MSS je odbio po dvije žalbe koje su se odnosile na dnevnik “Pobjeda” i TV “Pink M” i po jednu u odnosu na dnevnik “Vijesti” i “Skala radio”. Iako je odbio žalbu u odnosu na “Skala radio”, MT MSS je u tom slučaju kontaktovao da je radio prekršio načelo br. 1 Kodeksa jer je dopustio objavljivanje neetičnih komentara posjetilaca svoje internet stranice na račun podnosioca žalbe. Žalba je odbijena jer se podnosilac žalbe nije žalio zbog toga, već se, kako je navedeno u izvještaju MT MSS, žalio samo “zbog neobjavljivanja njegovog komentara, a kasnije i demantija na portalu radio Skale”¹⁹.

MSS je, odlučujući po 13 žalbi koje je usvojio, konstatovao da su mediji 17 puta prekršili neko od načela Kodeksa.²⁰

Jedna od žalbi koje je MSS primio u periodu od 1. oktobra do 15. marta, nije se ticala medija, već postupanja MT MSS. Udruženje priređivača igara na sreću (UPIS) se, naime, žalilo na odluku

¹⁹ Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. decembar 2013. – 15. februar 2014, str. 8 (podnosilac žalbe je novinar Siniša Luković, a MT MSS je konstatovao da se njegov neobjavljeni komentar “ne odnosi na inicijalni tekst, već na komentare koji su objavljeni povodom njega” i zbog toga je odbio njegovu žalbu).

²⁰ Detaljnije o tome koja su načela prekršena, vidjeti u poglavlju 3.1.3. (HRA analiza postupanja MT MSS).

Monitoring tima. MSS je prihvatio da je njegov Monitoring tim pogriješio u procjeni o tome koje načelo Kodeksa je u konkretnom slučaju bilo prekršeno.²¹

MSS još nije usvojio pravilnik²², kojim bi bila regulisana procedura postupanja po žalbama, a čije je usvajanje najavljeno početkom prošle godine.

3.1.2.2. Nalazi Monitoring tima MSS

U periodu koji obuhvataju deveti i deseti izvještaj MSS (1. oktobar 2013 – 15. februar 2014), MT MSS je, nezavisno od žalbi, evidentirao 66 primjera kršenja Kodeksa. Najčešće je, prema njihovoj evidenciji, kršeno načelo br. 1, koje se tiče poštovanja istine - 29 puta, a onda načelo br. 10, koje se odnosi na poštovanje pretpostavke nevinosti - 12 puta. Prema nalazima MT MSS, sedam puta je kršeno načelo br. 3, koje se tiče neprikosnovenosti činjenica i njihovom stavljanju u pravilan kontekst, tri puta načelo br. 4, koje se odnosi na obavezu objavljivanja ispravke, pet puta načelo br. 5, koje se tiče govora mržnje, sedam puta načelo br. 8, koje se odnosi na zaštitu privatnosti i tri puta načelo br. 9, koje se odnosi na zaštitu djece, drugačijih i hendikepiranih.

MT MSS je našao da je dnevnik “Dan” u 34 navrata prekršio Kodeks, dnevnik “Vijesti” 15 puta, “Dnevne novine” 10 puta, dnevnik “Pobjeda” šest puta, a samo jednom “Blic”, izdanje za Crnu Goru.²³

MT MSS se u izvještaju koji obuhvata period od 1. oktobra do 1. decembra 2013. bavio online medijima (portalima), dok je u izvještaju za vrijeme od 1. decembra 2013. do 15. februara 2014. samo napomenuo da nije nadzirao te medije²⁴. Ipak, zaključeno je da to što se MSS online medijima nije bavio “ne znači da su oni radili profesionalno”.²⁵ “Na nekima od njih i dalje dominiraju uvredljivi komentari, što je i najveći problem sa ovim medijima”, konstatuje se u izvještaju MSS, bez preciziranja o kojim medijima je riječ.²⁶

²¹ Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. oktobar 2013. – 1. decembar 2013, str.5.

²² “MSS treba da što prije usvoji pravilnik kojim će biti precizno razrađena procedura podnošenja predstavlki i žalbi, kao i postupanja po njima. Tim pravilnikom bi trebalo urediti i pitanje sankcija prema onim medijima – članovima koji ne sarađuju u ovom postupku sa MSS-om. Ponavljamo preporuku iz prethodnog izvještaja da MSS poštuje svoj Statut i traži izjašnjenje od svakog medija u odnosu na koga primi pritužbu ili žalbu, odnosno u odnosu na koga procjenjuje da li je prekršio Kodeks”. (Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori, drugi izvještaj, preporuka HRA, str. 10.

²³ Mediji koje je MT MSS evidentirao kao najčešće kršitelje Kodeksa (“Dan” i “Vijesti”) nijesu članovi MSS niti priznaju njegovu nadležnost.

²⁴ Prema Statutu MSS (čl. 21), izvještajima njegovog Monitoring tima treba da je obuhvaćen “rad elektronskih medija, dnevnih i sedmičnih printanih medija i relevantnih web portal”.

²⁵ Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. decembar 2013. – 15. februar 2014, str. 2

²⁶ Izvještaj, kao gore, str. 2.

U izvještaju kojim je obuhvaćeno vrijeme između 1. oktobra i 1. decembra 2013. godine, MT MSS je registrovao kao sporne komentare ispod ukupno 13 tekstova na portalu "Vijesti".

MT MSS se ni u jednom od osam prethodnih izvještaja nije bavio emitivnim medijima, (radio i TV), koji inače čine većinu članova ovog samoregularnog tijela, a s takvom praksom je nastavio i u desetom izvještaju za period od 1. decembra do 15. februara. U devetom izvještaju, koji obuhvata period od 1. oktobra do 1. decembra 2013, MT MSS je ocijenio da je TV "Pink M" više puta prekršila Kodeks u informativnom programu, ali je naveden samo jedan primjer.

3.1.3. HRA analiza postupanja MT MSS

3.1.3.1. HRA analiza postupanja MT MSS po žalbama

MT MSS u izvještajima uglavnom ne predstavlja stavove obje strane i ne obrazlaže dovoljno na čemu temelji svoje zaključke, pa je teško, bez uvida u cijelu dokumentaciju pojedinačnih slučajeva, procijeniti da li su njihove procjene utemeljene. Sudeći na osnovu onoga što je navedeno u izvještaju, pojedine ocjene djeluju utemeljeno i nesporno, ali ne sve.

Jedna od utemeljenih ocjena MT MSS je ona povodom žalbe Etičkog komiteta Specijalne bolnice za psihijatriju iz Dobrote, koja se odnosila na tekst objavljen u dnevniku "Vijesti" 22. oktobra pod naslovom "Ludi Milan u Srbiji nastavlja liječenje". Etički komitet je smatrao, a MT MSS mu dao za pravo, da je korišćenjem izraza "Ludi Milan" i "monstrum" prekršen Kodeks. Prema procjeni MT MSS, u ovom slučaju "Vijesti" su prekršile načela br. 1 i br. 8, odnosno smjernice za tumačenje tih načela²⁷.

Postupajući po žalbama koje su se odnosile na medije koji nisu članice ovog samoregulatornog tijela MT MSS nije pokazao neophodnu objektivnost. Uprkos obavezi iz svog Statuta²⁸ da u svakom slučaju traži izjašnjenje medija na koga se odnosi žalba, on to nije uvijek činio.

MT MSS je u izvještajima naveo informacije koje pokazuju da je tražio izjašnjenje, ali samo u slučajevima u kojima su se žalbe odnosile na medije koji su članovi MSS (traženo je izjašnjavanje od "Skala radija", dnevnika "Pobjeda" i TV „Pink M“, ali ne i od dnevnika "Dan" i "Vijesti"). Osim toga, MT MSS je u izvještaju naveo da je, povodom žalbi zbog neobjavljivanja reagovanja, dobio

²⁷ "Pravo javnosti da zna ne može biti opravdanje za senzacionalističko izvještavanje. Stoga, novinari ne smiju iskrivljivati informacije pretjerivanjem, neadekvatnim naglašavanjem jednog aspekta priče ili jednostranim izvještavanjem". "Fizičke ili mentalne bolesti, kao i povrede, pripadaju sferi privatnosti pogodjenih osoba. Iz obzira prema takvim osobama i članovima njihovih porodica, u takvim slučajevima mediji ne treba da objavljuju imena i fotografije, i treba da izbjegavaju omalovažavajuće izraze da bi opisali bolest i patnju. Tako se treba vladati čak i kada su pomenuti izrazi u svakodnevnoj upotrebi".

²⁸ U čl. 21, stav tri Statuta MSS piše: "Prije sačinjavanja mjesečnog izvještaja Monitoring tim je dužan da zatraži mišljenje medija koji je, predstavkom gledalaca/čitalaca/slušalaca ili na osnovu praćenja Monitoring tima označen da je kršio Kodeks novinara Crne Gore."

uvjeravanja od svojih članica, "Pobjede" i TV „Pink M“, da su objavili reagovanje, ali nije naveo i da li je provjeravao tačnost tih navoda.²⁹

MSS je, takođe, zasnovao stav o kršenju Kodeksa u televizijskom prilogu bez uvida u taj prilog, već isključivo na osnovu izjašnjenja medija, koji je član MSS. U konkretnom slučaju, radilo se o pritužbi direktorice HRA da TV "Pink Montenegro" nije objavila njeno reagovanje na prilog objavljen 16.1.2014. u programu INFOMONTE, u kome je navedeno sljedeće: "Opozicioni mediji u Crnoj Gori koji sebe nazivaju nezavisnim i pojedine nevladine organizacije i te kako su povezani i međusobno se pomažu koristeći se novcem građana koje godinama ubjeđuju da je istina samo ono što oni serviraju, piše današnja 'Pobjeda'. Tako je direktorica Akcije za ljudska prava Tea Gorjanc Prelević jedan od suvlasnika 'Monitora', dok je direktorica CGO Daliborka Uljarević godinama pomagala tabloid Vijesti i stipendirala urednika Nedeljka Rudovića". Osim spominjanja imena u tekstu priloga, u prilogu je prikazana i fotografija Tee Gorjanc Prelević. Uprkos tome, MT MSS je odbio žalbu HRA i odluku obrazložio odgovorom koji je primio od TV "Pink M", da se u pomenoj vijesti "nigdje ne pominje da je nevladina organizacija Tee – Gorjanc Prelević, odnosno Akcija za ljudska prava trošila novac građana".

Jedna od žalbi povodom koje MT MSS nije tražio izjašnjenje medija, protivno svom Statutu, bila je žalba pravnog zastupnika Vladimira Popovića iz Beograda, jednog od osnivača i izvršnog direktora NVO Institut za javnu politiku, na dnevnik "Vijesti". Žalba je podnesena zbog neobjavljivanja odgovora na tekst sa nadnaslovom "Nastavak primitivizma: Popovićev advokat traži od SEEMA da povuče osudu njegovog napada na novinare" i naslovom "Beba opet plače i vara". Tekst se bavio žalbom koju je Popovićev pravni zastupnik poslao medijskoj organizaciji SEEMO povodom njenog reagovanja na incident u kome su učestovali Popović i dvojica novinara dnevnika "Vijesti", a koji je u "Vijestima" predstavljen kao napad na novinare. U neobjavljenom odgovoru od 12. septembra 2013, kako navodi MT MSS u izvještaju, Popovićev advokat je dao svoje viđenje snimka nadzorne kamere koja je zabilježila incident i njegove autentičnosti, kao i ukupne situacije koja je nastala oko navodnog incidenta.

MT MSS je ocijenio da su "Vijesti" imale obavezu da objave reakciju na tekst, navodeći da je to bila njihova ustavna, zakonska i etička obaveza. Dodatni argument MT MSS u prilog ocjeni da je reagovanje trebalo objaviti je to što su, kako je navedeno, "Vijesti" samo jednom objavile stav druge strane o spornom događaju i to kao reagovanje Popovićevog pravnog zastupnika, a da su o istome objavile više tekstova.

²⁹ U odgovoru MSS-a na tužbu Akcije za ljudska prava (HRA) navedeno je sljedeće: "Dobili smo informacije da je reagovanje Akcije za ljudska prava objavljeno na televiziji Pink M 30.12.2013. u informativnim emisijama 'Minut – dva' koje su se emitovale od 12h do 18h toga dana. Monitoring HRA je utvrdio da je reagovanje objavljeno dan kasnije, 31.12.2013.

Imajući u vidu da MT MSS nije pribavio mišljenje medija na koji se žalba odnosi i cijenio njihovu argumentaciju, teško je procijeniti da li je ocjena MT MSS na mjestu i da li su "Vijesti", u konkretnom slučaju, prekršile načelo br. 4 Kodeksa.

MT MSS je postupao po žalbi koja je istovremeno bila upućena i Ombudsmanu "Vijesti" i ovaj primjer pokazuje potrebu za saradnjom samooregulatornih tijela, da prosljeđuju jedni drugima žalbe koje se odnose na njihove članove. Pravni zastupnik biznismena Zorana Bećirovića se žalio i MT MSS i Ombudsmanu "Vijesti" zbog toga što ovaj dnevnik nije blagovremeno objavio ispravku, iako je priznato da je učinjena greška u tekstu. I dok MT MSS u svom izvještaju navodi da su "Vijesti" ispravku objavile tek poslije 25 dana, i to tek kada je advokat zaprijetio tužbom, ombudsmanka dnevnika "Vijesti", od koga MT MSS nije tražio da se izjasni po žalbi, preuzima odgovornost na sebe zbog toga kašnjenja, koje objašnjava potrebom da provjeri argumentaciju novinara. (Vidjeti detaljnije u poglavlju: 3.3. Aktivnost Ombudsmana dnevnog lista "Vijesti").

Prema našem mišljenju sporna je ocjena MT MSS, iznesena povodom žalbe direktora Željezničkog prevoza, da je dnevnik "Vijesti" prekršio načelo br. 5 Kodeksa³⁰ time što u opremi teksta ima govora mržnje. MT MSS je povredu Kodeksa, odnosno govor mržnje registrovao u rečenici: "Sendviči samo za crnogorske putnike", objavljenoj u sklopu teksta pod naslovom: "Pomaže li tužba protiv javašluka" (19. septembar, 2013). MT MSS je ocijenio "da je novinar potpuno proizvoljno izveo konstataciju koja može da ima za posledicu širenje nacionalne mržnje³¹ i time napravio ogrješenje o načelo br. 5 Kodeksa." Iako bi zaključak o proizvoljnosti konstatacije bio na mjestu, veoma je nategnuto tumačenje da to može imati za posljedicu širenje nacionalne mržnje. Kao i u nekim primjerima koje smo navodili u našem prvom i drugom izvještaju, MT MSS pretjeruje kada ocjenjuje da je nešto govor mržnje i neadekvatno tumači sadržaj ovog pojma, koji je svojevremeno definisan u preporuci Savjeta Evrope iz 1997. godine.³²

Na osnovu izvještaja se vidi da MT MSS nije nijednom iskoristio mogućnost, predviđenu Statutom³³, da posreduje u sporovima između medija, s jedne, i fizičkih ili pravnih lica s druge strane.

³⁰ "Rasu, vjeru, nacionalnost, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju i porodični status čovjeka, novinar će pomenuti samo ako je to neophodno za informaciju".

³¹ "Mediji ne smiju da objavljuju materijal koji je namijenjen širenju neprijateljstva ili mržnje prema osobama zbog njihove rase, etničkog porijekla, nacionalnosti, pola, fizičkih nedostataka, vjere ili političke pripadnosti. Isto važi i ako postoji velika vjerovatnoća da će objavljivanje nekog materijala izazvati prethodno navedeno neprijateljstvo i mržnju" (Smjernica za načelo 5, Kodeksa).

³² Preporuka o govoru mržnje Komitet ministara Savjeta Evrope iz 1997.: "Govor mržnje podrazumjeva sve vrste izražavanja koje šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, anti-semitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući netoleranciju izraženu kroz agresivni nacionalizam i etnocentrizam, diskriminaciju i neprijateljstvo spram manjina, migranata i ljudi sa useljeničkim porijeklom."

³³ "Monitoring tim posreduje u sporovima između medijskih organizacija ili novinara sa fizičkim i pravnim licima u slučajevima kada su se medijske organizacije ili novinari ogriješili o temeljne principe novinarske etike, kako ti sporovi ne bi završavali na sudu" (Statut Medijskog savjeta za samoregulaciju, čl. 21, stav 6).

3.1.3.2. HRA analiza postupanja MT MSS po osnovu sopstvenog monitoringa

MT MSS je u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. evidentirao 83 primjera kršenja nekog od 12 osnovnih načela Kodeksa. U periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. saradnici HRA su u monitorovanim štampanim medijima, na portalima i u glavnim informativnim emisijama pet vodećih televizijskih stanica evidentirali 511 primjera.

MT MSS je našao da su mediji čiji je sadržaj analiziran najčešće kršili načelo br. 1 Kodeksa (odnosi se na tačnost) i u svojim izvještajima je predstavio 32 primjera za to (tri na osnovu žalbi). Prema nalazima MT MSS, drugo po učestalosti kršenja je načelo br. 10 (odnosi se na pretpostavku nevinosti) i MT MSS je evidentirao 14 primjera za to (dva na osnovu žalbi).

Monitoring koji su sproveli saradnici HRA pokazuje obrnuti redoslijed, odnosno da se najčešće krši pretpostavka nevinosti, odnosno načelo br. 10, a da je drugo po učestalosti kršenja načelo br.1 koje se odnosi na tačnost.

Saradnici HRA su od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. u nadziranim medijima našli 311 primjera kršenja načela br. 10. U slučaju kršenja načela br. 1 Kodeksa, saradnici HRA su evidentirali 62 primjera. (Ostala poređenja vidjeti u tabeli ispod).

Kršenja Kodeksa novinara Crne Gore	Monitoring MSS/žalbe)	Monitoring HRA (štampa/TV/portali)
Načelo br. 1	33	62
Načelo br. 2		2
Načelo br. 3	11	38
Načelo br. 4	6	1
Načelo br. 5	6	6
Načelo br. 6		
Načelo br. 7		
Načelo br. 8	8	23
Načelo br. 9	4	4
Načelo br. 10	15	311
Načelo br. 11		8
Načelo br. 12		56
Ukupno	83	511

MT MSS nije našao nijedan primjer kršenja pet od 12 osnovnih načela Kodeksa – za kršenje načela br. 2 (dužnost novinara da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao na slobodan komentar i kritiku), br. 6 (etično prikupljanje informacija), br. 7 (zaštita povjerljivih izvora informacija), br. 11 (obaveza neprihvatanja privilegija koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju novinarsku autonomnost i nepristrasnost), i načela br. 12 (zabrana plagiranja).

Saradnici HRA nijesu našli nijedan primjer za kršenje dva načela – načela br. 6 i br. 7.

Prema nalazima MT MSS, dnevnik "Dan" je od 1. oktobra 2013, do 15. februara 2014. Kodeks prekršio 36 puta – najčešće načelo br. 1, koje se tiče tačnosti. U istom periodu, prema nalazima saradnika HRA, dnevnik "Dan" je prekršio Kodeks 146 puta, od čega načelo br. 10, koje se odnosi na pretpostavku nevinosti, čak 116 puta.

Nakon dnevnika "Dan", prema nalazima MT MSS, po učestalosti kršenja Kodeksa dolazi dnevnik "Vijesti", kod koga su nađena 24 primjera kršenja, od čega se skoro polovina odnosi na načelo br.1. Podsjećamo na to da ovi dnevnikari nijesu članovi MSS, i da su se, nakon neuspjelog pokušaja stvaranja samoregulatornog tijela sa nedjeljnikom "Monitor"³⁴, odlučili za uspostavljanje sopstvenih Ombudsmana.

I rezultati monitoringa HRA pokazuju da dnevnik "Dan" najčešće krši Kodeks, ali na drugom mjestu naše liste su "Dnevne novine", a na trećem dnevnik "Pobjeda" i "Vijesti" sa istim brojem kršenja (detaljnije vidjeti u tabeli u nastavku).

³⁴ Dnevnik "Vijesti" i "Dan", te nedjeljnik "Monitor" osnovali su Savjet za štampu krajem maja 2012, ali ovo samoregulatorno tijelo nikada nije profunkcionisalo i ostalo je samo na papiru.

KRŠENJE OSNOVNIH NAČELA KODEKSA 1.oktobar 2013.-15.februar 2014.		
Medij	Monitoring MT MSS	Monitoring HRA
Dan	33	146
Dnevne novine	10	83
Vijesti	23	73
Pobjeda	7	73
Blic, izdanje za CG	1	45
Portal CdM		14
Portal Vijesti	4	3
Portal In4S		3
Portal Analitika		1
TV Pink M	1	43
TV Vijesti		10
TVCG		10
Atlas TV		7
TV San	1	
Skala radio	1	
UKUPNO	83	511

Za razliku od MT MSS, koji je kod dnevnika "Pobjeda" (koji je član MSS) evidentirao samo sedam primjera kršenja nekog od osnovnih načela Kodeksa, saradnici HRA su našli jednak broj primjera kršenja Kodeksa kod "Pobjede" i dnevnika "Vijesti" – 73. Kod "Dневnih novina", takođe člana MSS, MT MSS je od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. evidentirao samo 10 primjera kršenja nekog od osnovnih načela, a saradnici HRA čak 83, što ovaj dnevnik stavlja odmah iza dnevnika "Dan" po učestalosti kršenja Kodeksa. Razlika između onoga što je uočio MT MSS i stanja koje je rezultat saradnika HRA očigledna je i u slučaju dnevnika "Blic", izdanje za Crnu Goru, takođe člana MSS. Za isti period, MT MSS je otkrio samo jedan primjer kršenja osnovnih načela Kodeksa, a saradnici HRA 45.

Saradnici HRA su zabilježili 70 primjera kršenja Kodeksa u centralnim informativnim emisijama pet posmatranih televizija, koje su najgledanije u Crnoj Gori. Više od polovine svih evidentiranih kršenja (43), odnosi se na TV "Pink M". Međutim, MT MSS je u istom periodu samo u dva navrata registrovao kršenje Kodeksa od strane ove televizije.

Evidentirajući neetičnost kod TV "Pink M", MT MSS je kao prvi primjer naveo rialiti (*reality*) program "Farma", ne navodeći, pritom, o kršenju koga osnovnog etičkog načela Kodeksa je riječ. U slučaju ove vrste programa nije, međutim, riječ o novinarskom sadržaju, pa se njegovom eventualnom neetičnošću može baviti samo za to ovlašćeni regulator, a ne samoregulatorno tijelo.

MT MSS je, baveći se TV "Pink M", naveo da je primijećeno "u više navrata u informativnom programu 'Minut, dva'" da se upotrebljavaju omalovažavajuće riječi "koje vrijeđaju dostojanstvo osoba koje su predmet izvještavanja". Ne navodeći kada su se desili prvi, MT MSS je precizirao da se "posljednji takav primjer desio (se) u nedjelju, 15. decembra" i da se radilo o sljedećem: "Konkretno, u pomenutom informativnom programu, u prilogima u kojima se govori o istrazi koja se vodi protiv bivših menadžerki CKB banke, Milki Ljumović i Bose Tatar, korišćeni su izrazi 'žuta' i 'crna', za identifikaciju osoba o kojima se govori".

Ovaj slučaj jeste primjer dobrog zapažanja neetičnosti, ali je MT MSS propustio da navede i dokumentuje i ostale primjere netičnog postupanja TV "Pink M" koji su se, prema konstataciji iz izvještaja, desili "u više navrata u informativnom program 'Minut, dva'".

Za razliku od perioda između 1. oktobra i 1. decembra 2013, kada je MT MSS vršio monitoring online medija (portala), to nije radio za vrijeme od 1. decembra 2013. do 15. februara 2014, koje pokriva njegov deseti izvještaj, ali nije naveo razloge zašto to nije činio. MT MSS je u devetom izvještaju kao sporne registrovao komentare ispod ukupno 13 tekstova na portalu "Vijesti". U slučaju četiri teksta koji se tiču Parade ponosa³⁵, MT MSS je s pravom konstatovao da su u komentarima koje je citirao u izvještaju kršene etičke norme navedene u smjernicama za načelo br. 5 Kodeksa. U slučaju komentara ispod dva teksta³⁶ koji se odnose na incident u parlamentu (Đukanović–Abazović) opisno su navedeni primjeri uvrjedljivog govora, ali nije konstatovano kršenje nekog od osnovnih načela Kodeksa, dok se ostali tekstovi samo nabrajaju i navode komentari koje je MT MSS procijenio kao sporne, ali nije i precizirao zbog čega su oni problematični u odnosu na načela i smjernice Kodeksa.

Baveći se problematičnim komentarima ispod tekstova na portalu "Vijesti", MT MSS u izvještaju koji obuhvata period od 1. oktobra do 1. decembra 2013. na strani 18 izlazi iz uloge procjenitelja etičnosti sadržaja i upušta se u neprihvatljivo dijagnosticiranje stanja autora problematičnih komentara.³⁷

Saradnici HRA su u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. zabilježili 22 primjera kršenja osnovnih načela Kodeksa u tekstovima objavljenim na nadziranim portalima³⁸, od čega se 15 primjera tiče načela br. 10, odnosno kršenja pretpostavke nevinosti. Prema nalazima HRA,

³⁵ "Organizatori Parade: Ne plašimo se nereda, biće nekoliko stotina učesnika"; "Parada ponosa slogan povorke je 'Crna Gora ponosno', a brkovi simbol"; "Parada u Podgorici: Policija spremna, prijetnje ozbiljne"; "Radojičić: Parada pokazala gdje je Crna Gora, stidim se ispada mladih".

³⁶ "Đukanović Abazoviću: Sjedi, bitango - Pozitivna traži hitnu sjednicu Kolegijuma", 21. novembar 2013.

³⁷ "Nažalost, postalo je gotovo pravilo da komentari služe za izražavanje poremećenih, bolesnih i zadržanih stavova čitalaca koji anonimno i bez censure administrator portal iskazuju svoje frustracije, mržnju i agresiju, ne štedeći pritom nikoga i ništa".

³⁸ Treba imati u vidu da je sadržaj portala "Vijesti" u velikom broju slučajeva podudaran sa sadržajem istoimenog dnevnog lista i da se vodilo računa o tome da primjeri kršenja Kodeksa koji su primijećeni i u dnevniku in a portal budu statistički prikazani samo jednom.

najčešće je načelo br. 10 kršio portal CdM - 12 puta. Ovaj portal je inače Kodeks prekršio ukupno u 14 navrata.

3.1.4. Zaključci i preporuke

- Iako je početkom 2013. godine MSS na svojoj zvaničnoj internet stranici najavio usvajanje pravilnika kojim bi bila regulisana procedura postupanja po žalbama, taj dokument još nije usvojen. **Neophodno je da MSS što prije usvoji najavljeni pravilnik i time dodatno precizira obaveze i odgovornost svoga Monitoring tima i onemogući volontarizam u njegovom postupanju.**

- MT MSS, koji odlučuje i po žalbama, i dalje ne primjenjuje iste kriterijume kada je riječ o proceduri odlučivanja. U većini slučajeva, i to kada je riječ o žalbama na medije koji nijesu njegovi članovi, nije traženo izjašnjavanje o navodima iz žalbi, čime su propustili da pokažu neophodnu objektivnost. Takodje, nije bilo pokušaja da se posreduje u sporovima između podnosioca žalbi i medija. **Neophodno je da MT MSS primjenjuje iste kriterijume pri odlučivanju o žalbama, koji su propisani Statutom MSS. Tome bi, svakako, doprinijelo i usvajanje pravilnika kojim bi bila jasno i precizno propisana procedura postupanja po žalbama.**

- U nekoliko slučajeva MT MSS je odluku o žalbi utemeljio na odgovoru medija na čiji rad se žalba odnosila. **Iako je MSS dužan, prema svom Statutu, da traži izjašnjenje medija na koje se odnosi žalba, odluku treba da donese objektivno, na osnovu uvida u sporni novinarski materijal, a ne samo na osnovu tvrdnji medija na koga se žalba odnosi.**

- Primjer odlučivanja po pritužbi Udruženja priređivača igara na sreću na odluku MT MSS po njihovoj žalbi pokazao je da u postojećim aktima MSS nije riješeno pitanje više instance u odlučivanju po žalbama. **Pravno i logički neodrživo je rješenje da se podnosilac žalbe koji je nezadovoljan odlukom MT MSS žali istoj instanci. Izmjenama i dopunama Statuta MSS trebalo bi predvidjeti drugostepeni organ koji odlučuje po žalbama.**

- Baveći se problematičnim komentarima ispod tekstova na portalu "Vijesti", MT MSS na jednom mjestu u izvještaju izlazi iz uloge procjenitelja etičnosti sadržaja i upušta se u neprihvatljivo dijagnostifikovanje psihičkih stanja autora *spornih komentara* - "komentari služe za izražavanje poremećenih, bolesnih i zadržanih stavova čitalaca". **Koliko god bi ovakva ocjena mogla bila utemeljena, samoregulatorna tijela bi trebalo da se uzdrže od dijagnostifikovanja zdravstvenog stanja autora komentara, a da budu izdašnija u nuđenju i pronalaženju rješenja za unapređivanje uređivačke prakse u novim elektronskim medijima.**

- Kada se upoređuju podaci do kojih je došao MT MSS i oni do kojih su došli saradnici HRA, vidljivo je da su glavni razlozi za velike razlike u tome što MT MSS ne obraća dovoljno pažnju na najučestalije primjere kršenja Kodeksa (kršenje načela br. 10 - poštovanje pretpostavke

nevinosti) i što uopšte ne poklanja pažnju kršenjima načela br. 11 (obaveza neprihvatanja privilegija koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju novinarsku autonomnost i nepristrasnost) i br. 12 (zabrana plagiranja). **MT MSS bi trebalo da jednaku pažnju poklanja kršenjima svakog od osnovnih načela Kodeksa i smjernica u kojima su ta načela razrađena i objašnjena ili da makar navede opravdane razloge za selektivan pristup.**

- Do značajne razlike u uporednom monitoringu MT MSS i HRA dolazi i zbog toga što se Monitoring tim MSS, po pravilu, kršenjem Kodeksa u televizijskim programima bavi samo na osnovu žalbi, a vrlo rijetko sam sprovodi monitoring njihovih programa. Monitoring HRA glavnih informativnih emisija samo pet najgledanijih televizija u Crnoj Gori bilježi veliki broj kršenja Kodeksa, u čemu prednjači TV "PINK Montenegro", članica MSS. **MT MSS trebao bi, makar periodično, nadgledati rad elektronskih medija, prije svega televizija koje signalom pokrivaju cijelu Crnu Goru, a koje su članice ovog samoregulatornog tijela (TVCG, TV Pink M, TV Prva).**

- Za razliku od prethodnih izvještaja MT MSS, u kojima je zabilježeno čak 37 primjera navođenja da je Kodeks prekršen, ali bez preciziranja konkretnog načela Kodeksa koje je prekršeno³⁹, u devetom i desetom izvještaju, MT MSS je unaprijedio obrazloženja i ovaj propust je zabilježen samo u nekoliko slučajeva. **Da bi ocjena o kršenju Kodeksa bila utemeljena i uvjerljiva, kao i da bi se moglo spriječiti slično postupanje ubuduće, neophodno je uvijek u izvještajima precizno navesti koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i koja je smjernica prekršena, kao i način na koji je to učinjeno.**

3.2. Aktivnost Samoregulatornog savjeta za lokalnu štampu (SSLŠ)

3.2.1. Opšte informacije

Izvještaji

U periodu koji obuhvata ovaj izvještaj, SSLŠ nije objavio izvještaj o eventualnim primjerima kršenja Kodeksa novinara Crne Gore u medijima koji su njegovi članovi, niti se na drugačiji način oglasio povodom eventualnih primjera neetične prakse u tim medijima.

Javnost rada

Ovo samoregulatorno tijelo nema svoju internet stranicu na kojoj bi informisalo svoje članove i javnost o svojim aktivnostima. Povodom uključivanja novih medija u SSLŠ, održana je konferencija za novinare, na kojoj je bilo riječi i o aktivnostima ovoga samoregulatornog tijela.

³⁹ Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori, drugi izvještaj, preporuka HRA, str.15.

Obavješćavanje građana

SSLŠ nije vodilo posebnu kampanju obavješćavanja građana o tome da se mogu žaliti na eventualna neetična postupanja medija koji su njegovi članovi.

Ostale aktivnosti

SSLŠ je sredinom decembra 2013. organizovao konferenciju "Samoregulacija medija, od teorije do prakse", čiji je cilj bio, kako je saopšteno, "podizanje svijesti lokalnih medija u vezi sa samoregulacijom u eri medijske ekspanzije"⁴⁰.

3.2.2 Rezultati rada SSLŠ

Pošto ne postoji niti jedan izvještaj o aktivnostima vezanim za pitanja poštovanja profesionalne novinarske etike u lokalnim štampanim medijima koji su članovi SSLŠ, o rezultatima ne tome polju se ne može ništa saopštiti. Kao rezultat vrijedan pažnje se može, međutim, uzeti to što je SSLŠ uspio da motiviše nove lokalne štampane medije da mu pristupe.

3.2.3. HRA analiza aktivnosti SSLŠ

Statutom SSLŠ je predviđeno izdavanje godišnjih izvještaja o poštovanju Kodeksa. SSLŠ je prvi takav izvještaj objavilo 3. marta 2013, a do 1. marta 2013, kada je zaključen ovaj izvještaj, nije objavljen njihov novi izvještaj. Podsjećamo da u tom prvom i za sada jedinom izvještaju nije naveden nijedan primjer kršenja Kodeksa.

Iako smo kao rezultat vrijedan pažnje istakli to što je SSLŠ proširio svoje članstvo, izražavamo rezervu prema činjenici da su članovi postala i dva časopisa ("Medijski dijalozi" i "Medijska politika"), imajući u vidu da se u časopisima objavljuju naučni, a ne novinarski i publicistički tekstovi. Nije uobičajeno da ovi mediji budu izjednačeni ni kada je samoregulacija u pitanju.

Pošto najveći broj medija koji su članice SSLŠ izlazi periodično i u malim tiražima, teško je očekivati neku veću ažurnost i angažman ovog samoregulatornog tijela.

⁴⁰ "Ramusović: Samoregulacija medija nužnost i obaveza prema građanima", portal Vijesti, 15.12.2013 (<http://www.vijesti.me/vijesti/ramusovic-samoregulacija-medija-nuznost-obaveza-prema-gradanima-clanak-166359>); "Završen skup o samoregulaciji medija; Učiniti sve da vlada profesionalnost, a ne zakon tržišta", Pobjeda, 15.12.2013 (<http://www.pobjeda.me/2013/12/15/završen-skup-o-samoregulaciji-medija-uciniti-sve-da-vlada-pofesionalnost-a-ne-zakon-trzista/#.U2kFz3Os5e4>).

3.2.4. Zaključci i preporuke

- *SSLŠ i dalje nema poseban akt kojim bi bio regulisan način rada njegovog Suda časti (Monitoring tima), tijela predviđenog Statutom, i procedura podnošenja žalbi i postupanja po njima. Postojanje takvog akta bi moglo da stimuliše potencijalne žalioce. Neophodno je da odgovarajuće tijelo SSLŠ usvojiti akt kojim bi bio regulisan rad Suda časti (Monitoring tima) i procedura podnošenje žalbi i postupanja po njima.*

3.3. Aktivnost Ombudsmana TV “Vijesti”

3.3.1. Opšte informacije

Izvještaji

Ombudsmanka⁴¹ TV “Vijesti” je u periodu od 30. septembra 2013. do kraja januara 2014. objavila samo jedan izvještaj.

Javnost rada

Informacija o izvještaju Ombudsmanke objavljena je u informativnim emisijama TV “Vijesti”. Izvještaj je blagovremeno dostavljen i HRA, koji ga koristi za potrebe ovog izvještaja.

Obavještavanje građana

TV “Vijesti” je, u periodu obuhvaćenom izvještajem svoje Ombudsmanke, nastavila povremeno da informiše javnosti (putem reklama) o postojanju ovog vida samoregulacije i mogućnostima koje njegovo postojanje pruža građanima/građankama.

Ostale aktivnosti

Ombudsmanka je u izvještaju istakla da je učestvovala na sastancima u vezi sa samoregulacijom medija u Crnoj Gori, ali nije precizirala kojim.

3.3.2. Rezultati rada Ombudsmana TV “Vijesti”

U kratkom izvještaju Ombudsmanka je konstatovala da od septembra 2013. do januara 2014. nije dobila ni jednu zvaničnu pritužbu na kršenje Kodeksa od strane ovog medija.

⁴¹ U nastavku izvještaja koristimo riječ “ombudsmanka” pošto je na dužnosti osoba ženskog pola, Aida Ramusović.

Ombudsmanka je u izvještaju navela da je preventivno reagovala više puta i izrazila zadovoljstvo zbog toga što je novinari često kontaktiraju, te da su najčešće dileme bile u vezi sa prikazivanjem "ugroženih društvenih grupacija".

3.3.3. HRA analiza aktivnosti Ombudsmana TV "Vijesti"

Ombudsmanka TV "Vijesti" nije u izvještaju govorila detaljnije o svojim samoinicijativnim aktivnostima, čime je, prema našem mišljenju, propuštena prilika da se dodatno afirmiše uloga Ombudsmana.

U periodu od 1. oktobra do 1. marta saradnici HRA su u monitoringu centralne informativne emisije TV "Vijesti" zabilježili 11 primjera kršenja Kodeksa.

Najčešće, pet puta, prekršeno je načelo br. 8 o poštovanju privatnosti, odnosno smjernica⁴² za tumačenje toga načela koja govori da žrtve nesreća ili zločina imaju pravo na posebnu zaštitu svojih imena, odnosno da bi objavljivanje njihovih imena trebalo biti izuzetak, a ne pravilo.

U svim evidentiranim kršenjima Kodeksa, TV "Vijesti" je objavila imena građana koji nijesu javne ličnosti i koji su povrijeđeni ili poginuli u saobraćajnim nesrećama, iako u tim slučajevima nije bilo okolnosti koje bi opravdale takvo kršenje privatnosti.

Pitanje zaštite identiteta žrtava nesreća i zločina relevantno je i za naročito upečatljiv slučaj kršenja Kodeksa od strane novinara TV "Vijesti" (16. decembar) kada su objavili ime i prezime žrtve prije objavljene obdukcije i službene potvrde indentita osobe čije su tijelo ronioci izvukli iz Morače. U monitoringu koji sprovode saradnici HRA, taj je prekšaj evidentiran i kao kršenje načela br. 1, odnosno kao propust da se provjeri tačnost informacije.

Novinari TV "Vijesti" su, u spomentom periodu, po dva puta prekšili načela br. 1 (odnosi se na potrebu da se objavljuju tačne, provjerene i cjelovite informacije) i načelo br. 10 (zabrana kršenja pretpostavke nevinosti), te jednom načelo br. 11 (obaveza razdvajanja informacija i reklama).

Primjećujemo i da nije ostvarena saradnja između Ombudsmanki TV "Vijesti" i dnevnika "Vijesti", koja bi bila neophodna. Naime, prema izvještaju Ombudsmanke dnevnika "Vijesti", koji je obuhvatio dva posljednja mjeseca prošle godine, jedna od žalbi koja je stigla na tu adresu odnosila se na TV "Vijesti". Ombudsmanka dnevnika "Vijesti" je u svom izvještaju samo konstatovala da se ta žalba odnosila na TV "Vijesti", ali nije navela o kakvoj žalbi je bilo riječi i da

⁴² "Žrtve nesreća ili zločina imaju pravo na posebnu zaštitu svojih imena. Nije uvijek pravilo da se otkrije identitet žrtve radi toga da bi javnost bolje razumjela nesreću ili zločin. Izuzeci se mogu tolerisati ako je dotična osoba javna ličnost ili u slučaju posebnih okolnosti. "

li je žalbu proslijedila Ombudsmanki TV "Vijesti". S druge strane, Ombudsmanka TV "Vijesti" takvu žalbu u svom izvještaju uopšte ne pominje.

3.3.4. Zaključci i preporuke

- *Iako je od uspostavljanja Ombudsmana prošlo skoro godina dana, TV Vijesti još nijesu usvojile interni etički kodeks, predviđen odlukom o osnivanju Ombudsmana. Imajući u vidu konstataciju ombudsmanke da je novinari često kontaktiraju radi otklanjanja etičkih dilema, to bi mogao da bude dodatni podsticaj za što skoriju izradu i usvajanje internog etičkog kodeksa i programskih smjernica.*
- *Monitoringom HRA utvrđeno je kršenje više načela, a posebno načela br. 8 u odnosu na objavljivanje imena žrtava nesreća u informativnom program TV Vijesti. Bilo bi korisno da Ombudsmanka, u preventivnom radu, o kojem govori u svom izvještaju, novinarima skrene pažnju na te i druge greške, kako se one ne bi ponavljale.*

3.4. Aktivnost Ombudsmana dnevnog lista "Vijesti"

3.4.1. Opšte informacije

Izvještaji

Ombudsmanka⁴³ dnevnog lista "Vijesti" je počela sa radom 3. novembra 2013. Do 1. marta 2014. je objavila tri izvještaja, pri čemu prvi izvještaj obuhvata posljednja dva mjeseca 2013, a druga dva izvještaja obuhvataju januar, odnosno februar 2014.

Javnost rada

Ombudsmanka je o svojim aktivnostima obavještavala zainteresovanu javnost posredstvom posebne stranice na portalu "Vijesti" (www.vijesti.me/ombudsman), a njeni izvještaji su objavljivani i u štampanom izdanju dnevnika "Vijesti". Svaki njen izvještaj je, nezavisno od toga, blagovremeno dostavljen i HRA, odnosno autorima ovog izvještaja.

Obavještavanje građana

Na portalu "Vijesti" i u štampanom izdanju "Vijesti" čitaoci su redovno pozivani da se obrate Ombudsmanki ako procijene da je prekršen Kodeks i time povrijeđeno neko od njihovih prava.

⁴³ U nastavku izvještaja koristimo riječ ombudsmanka pošto je na dužnosti osoba ženskog pola, Božena Jelušić, koja i sama koristi rodno ispravan termin u svojoj javnoj komunikaciji i svojim izvještajima.

Ostale aktivnosti

Ombudsmanka je na svojoj stranici na portalu "Vijesti" 24. decembra 2013. objavila tekst pod naslovom "Administrator u areni", u kome je otvorila raspravu o funkciji komentara posjetilaca portala i problemima uređivanja tog dijela sadržaja. U razgovoru na ovu temu je učestvovalo više od 50 posjetilaca.

3.4.2. Rezultati rada Ombudsmana dnevnika "Vijesti"

Ombudsmanka je od 3. novembra 2013. do 1. marta 2014. primila ukupno 36 žalbi, od čega osam tokom prva dva mjeseca, a po 14 u januaru, odnosno februaru 2014.

Ombudsmanka je u svojim izvještajima navela da je više puta "samoinicijativno reagovala"⁴⁴ u nastojanju da se unaprijedi uređivačka praksa i politika dnevnika "Vijesti".

Prema evidenciji HRA, ombudsmanka je u 13 slučajeva prihvatila žalbe prigovarača, a učinila je suprotno u 11 slučajeva. Šest žalbi je riješeno medijacijom⁴⁵ između podnosioca žalbe, s jedne, i "Vijesti" s druge strane.

U pet navrata tokom januara i februara 2014. Ombudsmanka je samoinicijativno reagovala povodom objavljenog sadržaja. Jedna od tih reakcija se ticala, kako je navedeno, "zaštite prava na privatnost" u okviru teksta objavljenog na portalu Vijesti, "**Haos na groblju u Petrovcu: Majstor otima, čisti i preprodaje grobnice**" (<http://www.vijesti.me/vijesti/haos-groblju-petrovcu-majstor-otima-cisti-preprodaje-grobnice-clanak-172055>). Problem je bila fotografija koja se na Portalu mogla uvećati i na kojoj su se lako mogla pročitati imena pokojnika na grobnicama, što se moglo smatrati kršenjem njihovih prava i prava njihovih srodnika na privatnost", navedeno je u izvještaju. Ombudsmanka je predložila uklanjanje fotografije, i to je "odmah i urađeno".

Ombudsmanka je u izvještaju za novembar i decembar sugerisala uredništvu dnevnika "Vijesti" da naslovne strane treba da budu uravnoteženije u smislu da se na njima "nađe balans" između "priča o uspjehu i priča o konfliktima".

U februarskom izvještaju, Ombudsmanka je konstatovala da je u izdanjima novina od toga mjeseca "zapazila značajan broj naslova i nadnaslova sa znakom pitanja, odnosno nekim

⁴⁴ Prema Poslovniku o radu zaštitnika čitalaca "Vijesti", Ombudsman nema obavezu monitoringa kao što je to predviđeno Statutom MSS za Monitoring tim već je, u čl. 13, rečeno da "Ombudsman, osim rješavanja žalbi, može i samoinicijativno reagovati pismenim upozorenjem vijesti.me, uredništvo je dužno da upozorenje objavi u roku iz člana 12. ovog Pravilnika. Ombudsman može, kada smatra za potrebno, objaviti autorski članak u Vijestima o negativnim i pozitivnim trendovima u poštovanju Kodeksa od strane novinara i urednika Vijesti."

⁴⁵ U Poslovniku o radu zaštitnika čitalaca „Vijesti“, u čl. 8 je navedeno: „Ako se uredništvo u odgovoru na žalbu izjasni o predlogu poravnjanja postavljenom u žalbi tako da prihvati predlog poravnjanja, onda se medijacija smatra uspjelom i stranke se pozivaju da poravnanje izvrše, a postupak po žalbi se obustavlja“.

oblikom potencijala, kako bi se ostavio prostor i za drugačije tumačenje, odnosno da se ne bi ugrozila presumpcija nevinosti". U vezi sa tim je konstatovala da je riječ "o izrazito pozitivnom pomaku u pravcu nalaženja balansa u izvještavanju o pitanjima od javnog interesa", ali da "i dalje treba nastojati na stižavanju senzacionalističkog tona naslova/nadnaslova".

U izvještaju za februar 2014, Ombudsmanka je na sebe preuzela krivicu za kašnjenje objavljivanja ispravke po žalbi pravnog zastupnika biznismena Zorana Bećirovića, oko koje se (kako smo naveli ranije u izvještaju) izjašnjavao i MT MSS. Ona je navela da se kašnjenje desilo zato što je "u procesu utvrđivanja kršenja Kodeksa cijenila i novinarkine neosporene navode", a koji su govorili o tome da je ona nastojala da upravo kod Bećirovićevog pravnog zastupnika utvrdi istinu u vezi sa sadržajem priče na kojoj je radila, ali da nije naišla na saradnju. Ombudsmanka je, u vezi sa ovim slučajem, konstatovala da, "kao što je važna odgovornost medija, postoji i odgovornost prema medijima koji izvještavaju o pitanjima od javnog interesa i da načela transparentnosti i prava na informaciju treba svi da poštuju".

3.4.3. HRA analiza postupanja Ombudsmana dnevnika "Vijesti"

Na osnovu argumentacije iznesene u izvještajima, Ombudsmankine procjene i odluke se uglavnom doimaju kao utemeljene, ali je problematično to što te procjene i odluke ne prati uvijek jasno naznačavanje konkretnih načela, odnosno smjernica Kodeksa koje su prekršene i načina na koji je to urađeno. Takođe, Ombudsmanka dosljedno ne koristi pojmove sadržane u Kodeksu, pa ponegdje u svojim izvještajima navodi kao "odredbe" ili "članove" ono što je u Kodeksu jasno definisano kao "osnovna načela".

Značajno je u njenom radu to što je čak sedam sporova riješila kroz proces medijacije.

Jedan od primjera uspješne medijacije je onaj između uredništva dnevnika "Vijesti" i Javnog preduzeća "Morsko dobro", koje je reagovalo povodom teksta objavljenog 4. decembra 2013. pod naslovom **"To je morsko zlo"**. JP "Morsko dobro" je bilo pogođeno time što su, kako su procjenjivali, u tekstu iznesene tvrdnje za koje se ne iznose nepobitni dokazi, a nije im ni ostavljen prostor da se od optužbi odbrane. Uredništvo je odbacilo optužbe, ali se saglasilo da naslov teksta i legenda ispod fotografije mogu biti etički problematični u smislu miješanja žanrova vijesti i komentara, i pokazalo spremnost da objavi objašnjenje/izvinjenje. JP "Morsko dobro" se saglasilo sa ovim predlogom.

Ombudsmanka je u dva navrata dala za pravo žaliocima i uočila da su naslovne kompozicije tekstova (nadnaslov, naslov, podnaslov) i/ili legende ispod fotografija neetične u smislu da su kroz njih izraženi vrijednosni sudovi (komentar) a da objavljeni tekstovi pripadaju žanrovski vijestima, čime je došlo do kršenja načela br. 3, koje ne dozvoljava miješanje vijesti i komentara.

Riječ je o tekstovima **“Pejović bi malo da se posvađa sa Lekićem preko novina”**, na koji se žalila portparolka političke partije Pozitivna Crna Gora, i tekstu sa naslovom **“Neki u partiju, a neki u Splendid”**, na koji se žalio Demir Hodžić. U slučaju drugog teksta, Ombudsmanka je našla da je legenda ispod Hodžićeve fotografije **“Od MANS-a do Zukorlića”** tendenciozna.

Ombudsmanka je, prema našem mišljenju, pravilno postupila i kada je dala za pravo Bobanu Šćepanoviću, koji se žalio 29. decembra 2013. godine zbog teksta **“Dobio otkaz jer je bio na protestu”**, objavljenog 16. decembra 2013. “Nakon pažljive analize i izjašnjavanja obje strane”, Ombudsmanka je procijenila da su prekršena načela br. 1 i br. 2 Kodeksa “u smislu da su činjenice dijelom iskrivljene”, i da su “čitaoci su, u kontekstu slučaja Beranselo, svakako mogli steći utisak da je riječ o neutemeljenom progonu”.

Primjer neutemeljene procjene Ombudsmanke je onaj u kome se saglasila sa čitaocem koji joj je 23. januara 2014. ukazao na to da fotografiju uz tekst **“Ulcinjski ribar na ušću rijeke Bojane ulovio rijedak primjerak krnje”** “ne odražava moralan i human odnos prema životinjama”. Ombudsmanka se saglasila sa ovim stavom, ali svoje saglašavanje nije dovela u vezu sa nekim od osnovnih načela Kodeksa ili smjernicama koje objašnjavaju ta načela.

Ombudsmanka u izvještajima govori o žalbama i onda kada prigovori, sugestije i komentari koje je dobijala od čitalaca nijesu ispunjavali kriterijume koje bi trebalo da imaju žalbe⁴⁶, prema Pravilniku. U izvještajima za januar i februar u listu žalbi su uvrštene i samoinicijativne reakcije Ombudsmanke na kršenja Kodeksa, što djeluje zbunjujuće, jer je u čl. 3 Poslovnika o zaštiti prava čitalaca “Vijesti” jasno definisano šta se pod žalbom podrazumijeva.

U izvještaju koji se odnosi na januar, Ombudsmanka je navela da se nije odredila prema žalbi koja se odnosila na tekst sa nadnaslovom **“Plus, Minus”** i naslovom **“Do većine trgovinom”**, zato što nije blagovremeno dobila stav uredništva povodom navoda iz žalbe. U februarskom izvještaju, međutim, Ombudsmanka više ne pominje ovu žalbu, niti kako je u vezi sa njom

⁴⁶ Žalbe moraju da ispune sljedeće kriterijume da bi se po njima moglo postupiti:

- da budu u pisanom obliku ili poslate elektronskom poštom;
- da se odnose na konkretne sadržaje objavljene u Vijestima za koje se smatra da su u suprotnosti sa Kodeksom novinara Crne Gore;
- ako su žalbe podnijete u pisanom obliku da sadrže odštampani sadržaj koji je objavljen u Vijestima i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa, a ako se podnosi u elektronskom obliku, da se dostavi internet link ka sadržaju koji je objavljen i za koji se smatra da je suprotan pravilima Kodeksa ili skenirani sadržaj ili na drugi način da je u prilogu elektronske pošte;
- da je žalba podnijeta blagovremeno, i to:
 - ako je sadržaj objavljen u štampanom izdanju – u roku od 30 dana od dana objavljivanja,
 - ako je sadržaj objavljen putem interneta ili na drugoj platformi putem koje je stalno dostupan javnosti, sve dok takav sadržaj ne bude uklonjen;
- da se odnose lično na podnosioca žalbe, ili da je žalba podnijeta uz pisanu saglasnost lica koje smatra da je oštećeno objavljenim sadržajem
- da se navede adresa elektronske pošte ili adrese za prijem pošte
- ako se objavljeni sadržaj odnosi na maloljetnu osobu, da je žalbu podnio roditelj ili drugi staralac kao zakonski zastupnik maloljetnika, ili da su roditelji dali pisanu saglasnost trećem licu da podnese žalbu u ime maloljetnika
- da se naznači podnosilac žalbe imenom i prezimenom, ako je fizičko lice, ili punim nazivom i matičnim brojem ako je pravno lice”!

U žalbi na sadržaj za koji podnosilac žalbe smatra da krši Kodeks novinara Crne Gore može postaviti zahtjev u kome će navesti prijedlog poravnjanja radi bržeg otklanjanja povreda Kodeksa novinara Crne Gore i otklanjanja posljedica takve povrede. Prijedlog mora da sadrži preciziranu obavezu Vijesti, način i rokove za izvršavanje te obaveze.”

postupila. Prema članu 8, stavu 2 Poslovnika o radu Zaštitnika prava čitalaca "Vijesti", neblagovremeno izjašnjavanje uredništva ne vezuje ruke Ombudsmanki i ona je dužna da odluči po žalbi.⁴⁷

Ombudsmanka je preuzela na sebe odgovornost za kašnjenje u objavljivanju jedne ispravke, ali nije navela i da je ovakvim postupanjem prekršila član 7 Poslovnika o radu Zaštitnika prava čitalaca "Vijesti". Ona se, sudeći prema izvještaju, nije držala procedure koja predviđa da se u kompleksnim slučajevima mora obratiti podnosiocu žalbe i uredništvu za dodatna pojašnjenja, a nije se držala ni predviđenog roka od 13 dana.⁴⁸

Jedna od žalbi koja je pristigla tokom prvog izvještajnog perioda nije se, prema napomeni Ombudsmanke, odnosila na dnevnik ili portal "Vijesti", već na TV Vijesti, pa zbog toga nije razmatrana. Ombudsmanka ne navodi da li je žalbu prosljedila svojoj kolegici, Ombudsmanki TV "Vijesti", ali, sudeći prema njenom izvještaju (o kome je već bilo riječi), ta žalba nije stizala u njene ruke, niti je poznata njena sudbina.

3.4.4. Zaključci i preporuke

- *U Poslovniku o radu Ombudsmana "Vijesti" u čl. 3 je propisano da žalba, da bi bila razmatrana, treba, pored ostalog, da sadrži: ime i prezime podnosioca žalbe, ako je fizičko lice, ili puni naziv i matični broj ako je pravno lice. Ombudsmanka je do sada razmatrala i žalbe koje ne sadrže taj kriterijum. Iako je ovakav ombudsmankin stav razumljiv u interesu žalilaca, bilo bi uputnije pridržavati se Poslovnika i tako edukativno uticati i na podnosiocima žalbi.*

- *Ombudsmanka je u izvještajima kao žalbe tretirala i svoje samoinicijativne intervencije, kao i prigovore koji nijesu pisani u formi žalbi i u skladu sa Poslovníkom o radu Zaštitnika čitalaca Vijesti, što je zbunjujuće. U narednim izvještajima Ombudsmanka bi trebalo da se pridržava terminologije koja je propisana Poslovníkom i da pravi jasnu razliku između postupanja po žalbama i samoinicijativnih intervencija i angažmana po osnovu prigovora koji nemaju propisanu formu žalbi.*

- *Ombudsmanka ne navodi uvijek koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i način na koji je to urađeno, i ne koristi dosljedno terminologiju koja je korišćena u pisanju Kodeksa. Poželjno*

⁴⁷ "Ako uredništvo ne da odgovor u roku, podnosilac žalbe se obavještava o tome dopisom, a Ombudsman donosi odluku po žalbi".

⁴⁸ Poslovnik o radu zaštitnika Vijesti, čl. 7 glasi: „Ako je žalba formalno uredna, Ombudsman dostavlja žalbu glavnom uredniku Vijesti, ili njegovim zamjenicima, (u daljem tekstu uredništvo) koji su dužni da u roku od sedam dana od prijema dopisa odgovore na žalbu i da se izjasne o predlogu poravnjanja podnosioca žalbe, ako je takav predlog postavljen.

Ako ni nakon primljenog odgovora uredništva, činjenice koje su bitne za odlučivanje po podnijetoj žalbi nisu dovoljno, potpuno ili tačno utvrđene, radi njihovog potpunog i tačnog utvrđenja, Ombudsman odgovor uredništva šalje podnosiocu žalbe, koji može da se u roku od tri dana naknadno izjasni i upotpuni ili pojasni činjenične navode žalbe i odgovora na žalbu. Izjašnjenje podnosioca žalbe na odgovor uredništva se dopisom dostavlja uredništvu sa pozivom na dodatno izjašnjenje i upotpunjavanje ili razjašnjenje činjenica bitnih za odlučivanje po žalbi u roku od tri dana.“

je da se uvijek prilikom identifikovanja ogrješenja o profesionalnu etiku navede koje načelo, odnosno smjernica Kodeksa je prekršena i na koji način je to učinjeno. Poželjno je, takođe, pridržavanje i terminologije koja je korišćena u Kodeksu.

4. UPOREDNI MONITORING I ANALIZA AKCIJE ZA LJUDSKA PRAVA

Napomena: Upporedni monitoring i analiza koji slijede odnose se samo na rad MT MSS, a ne i Ombudsmana TV "Vijesti" i dnevnika "Vijesti", zbog toga što za razliku od pomenutih Ombudsmana, Monitoring tim MSS ima obavezu da vrši monitoring, tj. da po sopstvenoj inicijativi u kontinuitetu nadzire poštovanje Kodeksa od strane medija, a ne samo da odlučuje po žalbama fizičkih i pravnih lica zbog kršenja Kodeksa. Ombudsmani, s druge strane, imaju obavezu da odlučuju po žalbama, a ne i da pažljivo prate i bilježe kršenja Kodeksa u medijima koji su ih uspostavili. Imajući to u vidu, rezultati monitoringa HRA porede se samo sa rezultatima monitoringa MT MSS.

4.1. Načelo br. 1 Kodeksa

"Dužnost je novinara da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću."

4.1.1. Kršenja načela br. 1 u štampi i online medijima⁴⁹

Upporedni monitoring pokazuje učestalost jednostranog izvještavanja, pa je prema monitoringu MT MSS, načelo br. 1 najčešće kršeno, dok je prema monitoringu HRA na drugom mjestu. Primijećeno je da se ovo načelo, po pravilu, krši kada mediji koriste, kao izvor vijesti, optužujući saopštenja jedne strane, dok drugoj ne nude mogućnost da se odmah izjasni o optužbama, što, ponekad, dobija karakteristike kampanje s ciljem javne kompromitacije ljudi.

MT MSS je u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. evidentirao ukupno 32 primjera kršenja načela br.1 Kodeksa, od čega tri primjera po osnovu žalbi. U devet od 32 slučaja, pored načela br. 1, utvrđeno je kršenje najmanje i još jednog osnovnog načela Kodeksa.

Po 13 primjera kršenja ovog načela MT MSS je pronašao u dnevnicima "Vijesti" i "Dan", medijima koji nijesu članovi MSS, a preostalih šest primjera u medijima koji su članovi ovog

⁴⁹ Primjeri neetične prakse nađeni u dnevniku "Vijesti", a ponovljeni i na istoimenom portalu nijesu duplo prikazivani. Isto važi i za dio primjera koji su istovremeno evidentirani u "Dnevnim novinama" i na portalu "Cafe del Montenegro", koji često preuzima sadržaje iz "Dnevnih novina". Ovo ne važi samo za primjere kršenja načela br. 1, nego i za primjere kršenja ostalih načela.

samoregulatornog tijela – četiri u dnevniku “Pobjeda” i po jedan u “Dnevnim novinama” i internet stranici “Skala radija”.

U istom periodu, saradnici HRA koji su vršili monitoring dijela medija (navedeno u uvodu ovog izvještaja) su otkrili 41 primjer kršenja načela br. 1 Kodeksa⁵⁰. U sedam slučajeva je uočeno da je u istom tekstu, u kome je prekršeno ovo načelo, prekršeno bar još neko načelo Kodeksa.

I prema nalazima HRA, dnevnik “Dan” je od praćenih medija najčešće kršio načelo br. 1 Kodeksa. U periodu koji pokrivaju posljednja dva izvještaja MT MSS, saradnici HRA su našli da je “Dan” prekršio načelo br. 1 Kodeksa u 14 navrata, tj. za jedan primjer više nego MT MSS.

Saradnici HRA su evidentirali 11 primjera kršenja načela br. 1 Kodeksa kod dnevnika “Vijesti”, što je dva manje od nalaza MT MSS.

U medijima koji su članovi MSS, saradnici HRA su otkrili više primjera kršenja načela br. 1 nego što ih je našao MT MSS. MT MSS je evidentirao kršenje načela br. 1 samo u dva medija koji su članovi MSS – “Pobjedi” i “Dnevnim novinama”, dok su saradnici HRA te primjere pronašli još i u “Blicu”, izdanje za Crnu Goru i na portalu Café de Montenegro. MT MSS je u “Pobjedi” otkrio četiri, a u “Dnevnim novinama” jedan primjer kršenja načela br. 1, a saradnici HRA su u “Pobjedi” našli devet, a u “Dnevnim novinama” tri primjera. Saradnici HRA su po tri primjera pronašli i u “Blicu”, izdanje za Crnu Goru, i na portalu “Café del Montenegro”.

Kao i MT MSS, i HRA je uočila kod većine posmatranih medija sklonost jednostranom izvještavanju, posebno uslučajevima kada se u saopštenjima iznose optužbe na nečiji račun, a ne daje se odmah prilika optuženoj strani da odgovori. Jedan od tekstova koji ilustruje ovu pojavu, a koji je uočio i MT MSS i saradnici HRA, je onaj pod naslovom **“Džigijevu televiziju niko ne kontroliše”**, objavljen u dnevniku “Dan” 19. decembra 2013.

HRA je saglasna i sa procjenom MT MSS u slučaju teksta **“Keljmendijev drug nosilac liste DPS-a”**, objavljenog u dnevniku “Dan” 23. januara 2014. MT MSS je konstatovao da je u naslovu izrečena teška optužba na račun lokalnog funkcionera Demokratske partije socijalista, koji je u svojstvu direktora ulcinjske EPCG u julu 2010. navodno prikačio na elektro-mrežu bespravno izgrađeni hotel “Kaza grande”, kosovskog biznismena optuženog za šverc narkoticima.

HRA je saglasna sa MT MSS i oko neetičnog postupanja dnevnika “Pobjeda” u tekstu pod naslovom **“CGO stipendira urednike Vijesti i ne plaća porez”**, objavljenom 16. januara 2014, u kome su, kako je primijetio MT MSS, iznesene sumnje u pogledu legalnosti rada podgoričke nevladine organizacije Centar za građansko obrazovanje, ali postoji razlika u pristupu. Sporni tekst počinje zaključkom: “Mreža tzv. nezavisnih medija i nevladinih organizacija pronalazi odlične šeme da se međusobno pomažu, koristeći se novcem građana koje godinama ubjeđuju

⁵⁰ Do kraja februara saradnici HRA su evidentirali još šest primjera kršenja načela br.1 Kodeksa.

da je istina samo ono što oni serviraju, odnosno da je njihova riječ i ocjena mjerodavna jer su toliko moralni i čisti da svakome drugome mogu očitati lekciju!". MT MSS smatra da je u ovom slučaju "Pobjeda" bila obavezna da zatraži i stav druge strane o spornim optužbama, dok je stav HRA da ovdje nije riječ o informativnom tekstu, dakle žanru koji bi zahtijevao da se o kontroverznom pitanju čuje i druga strana, već o komentaru koji je glavna urednica "Pobjede" napisala na osnovu sumnji koje je ona tretirala kao utvrđene činjenice. Riječ je, dakle, o komentaru koji je prezentiran tako da stvori utisak kao da je zasnovan na činjenicama, čime je prekršeno načelo br. 3 Kodeksa, odnosno odgovarajuća smjernica⁵¹.

MT MSS i HRA su potpuno različito procijenili tekstove objavljene u dnevnicima "Dan" i "Vijesti" 26. januara 2014. pod naslovom **"Dječaka vezali, majku mučili"**, odnosno **"Vezali ženu i sina i odnijeli nakit i 650 eura"**. MT MSS je svoju ocjenu o kršenju načela br. 1 temeljio na tome što se naknadno ispostavilo da je cijeli događaj o kome su izvještavala pomenuta dva dnevnika navodno izmislila žena da bi, opet navodno, prikrla od supruga svoju ljubavnu avanturu. MT MSS je, pritom, prećutao da su se i "Vijesti" i "Dan" pozvali na policijske izvore i da nijesu bili u prilici da provjere navode svojih izvora, kao i to da su istovjetnu priču, pozivajući se takođe na policijske izvore, objavili i drugi mediji ("Pobjeda", portal RTCG i Café del Montenegro).

HRA smatra i da MT MSS nije imao dobar pristup pri procjenjivanju etičnosti teksta pod naslovom **"Politički život obilježila afera Snimak"**, objavljen u dnevniku "Dan" 16. novembra 2013. MT MSS je kršenje načela br. 1 Kodeksa vidio u tome što se u naslovnoj kompoziciji prepoznaje stav jednog od učesnika skupa sa koga se izvještava. HRA, međutim, smatra da je iz teksta jasno da je riječ o izvještaju sa skupa i da je novinar samo prenosio tamo iznesene stavove, bez obaveze da ih i provjerava.

HRA smatra neutemeljenom procjenu MT MSS da je dnevnik "Vijesti" prekršio načelo br. 1 u tekstovima čiji je sadržaj preuzet iz italijanskih medija, a odnosi se na sudski proces zbog šverca cigareta, koji je vođen pred italijanskim sudovima protiv crnogorskih državljana, među kojima je bio i premijer Milo Đukanović. MT MSS je procijenio da su "Vijesti" citirale dokumente na način koji je stvarao pogrešan utisak o sudskom procesu. HRA, međutim, misli da je u tekstovima **"Raj za šverc i kriminalce"** i **"Mafija je finansirala i izbornu kampanju"**, objavljenima 19. i 20. januara 2014, na profesionalno korektan način preneseno pisanje italijanske štampe, a da je normalno da će percipiranje toga sadržaja biti različito u zavisnosti od političkih i drugih stajališta.

⁵¹ „Mišljenja i ocjene u komentaru moraju biti zasnovani na činjenicama. Komentar ne smije da bude prezentiran tako da stvara utisak da se radi o utvrđenoj činjenici.“

U nastavku ćemo navesti nekoliko karakterističnih primjera kršenja načela br. 1 koje su evidentirali saradnici HRA, ali ne i MT MSS. Primjeri su nađeni i u medijima koji su članovi MSS i onima koji nijesu.

Na samom početku perioda koji pokriva ovaj izvještaj, saradnici HRA su evidentirali netipično ogrješenje više medija (dnevnici "Pobjeda", "Dan", "Vijesti", "Blic", portal "Analitika") o načelo br. 1, u smislu izostavljanja važne informacije, čime su se ogriješili o obavezu da budu tačni⁵² njihovi izvještaji, u konkretnom slučaju sa konferencije za novinare ministra poljoprivrede i ruralnog razvoja Petra Ivanovića o novčanoj pomoći Crnoj Gori iz Abu Dabija.

Ministar je, prema navodima medija, rekao sljedeće: "*Abu Dhabi Fund for Development* odobrio je Crnoj Gori 50 miliona dolara za poljoprivredu", a niko od novinara prisutnih na press konferenciji nije postavio pitanje što to znači "odobrio". Ako je ministar zaboravio da kaže o čemu je riječ, trebalo je da ga novinari izvještači pitaju, jer je skrivanje ili zanemarivanje ovako važne informacije predstavljalo kršenje načela br. 1 Kodeksa, odnosno jedne od smjernica⁵³ za to načelo. Treba uvijek imati na umu da je obaveza novinara da, kako se kaže u načelu br. 1 Kodeksa, "istrajno traga za istinom", a ne da kao istinu prihvata ono što mu zvaničnici kažu.

U "Dnevnim novinama" je 12. novembra 2013. objavljen tekst pod naslovom "**Nezavisni mediji ključni za evropske integracije**", koji predstavlja izvještaj o početku rada regionalne konferencije "Riječ, slika, neprijatelj", a u kome je prećutano da na konferenciju nijesu pozvani mediji na koje će biti fokusirana kritika tokom narednih dana ("Vijesti", "Dan", "Monitor", TV Vijesti). Ovim prećutkivanjem je prekršena smjernica za načelo br. 1, u kojoj se kaže da "novinari moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije."

Dnevnik "Pobjeda" je 30. januara 2013. objavio tekst "**Razbijeno ogledalo HRA**", koji predstavlja reakciju UO Konferencije "Riječ, slika, neprijatelj" na otvoreno pismo izvršne direktorke HRA Tee Gorjanc Prelević organizatorima konferencije i izložbi koja je bila njen sastavni dio. "Pobjeda" nije prethodno objavila tekst na koji se reaguje, iako joj je bio prosljeđen, a kao izgovor za objavljivanje reagovanja⁵⁴ je navedeno to da taj tekst nijesu objavile "Vijesti", u kojima je objavljen tekst Tee Gorjanc Prelević.

⁵² „Prije objavljivanja izvještaja, novinar treba da bude siguran da su preduzete sve odgovarajuće mjere kako bi se provjerila njegova tačnost. Novinari moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije” (Smjernica a) za načelo br.1 Kodeksa.

⁵³ "Prije objavljivanja izvještaja, novinar treba da bude siguran da su preduzete sve odgovarajuće mjere kako bi se provjerila njegova tačnost. Novinari moraju težiti da obezbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije."

⁵⁴ Zanimljivo je da je reagovanje koje je potpisao prvi čovjek MSS i član njegovog Monitoring tima Ranko Vujović, u svojstvu predsjednika UO Konferencije "Slika, riječ, neprijatelj" upućivano i medijima, članovima toga samoregulatornog tijela, iako oni prethodno nijesu objavili tekst Tee

Objavljivanjem reagovanja na tekst koji prethodno nije ponuđen svojim čitaocima, "Pobjeda" je prekršila opšte etičke standarde profesionalnog novinarstva koji su izraženi u načelu br. 1 i smjernicama za to načelo Kodeksa. "Pobjeda" nije morala da objavi otvoreno pismo organizatorima izložbe "Riječ, slika, neprijatelj", iako bi se, imajući u vidu da je ovo medij u većinskom državnom vlasništvu, moglo govoriti o njegovoj obaveznosti da objavljuje mišljenja koja se tiču rasprave o važnim i kontroverznim pitanjima unutar jednog društva, ali kada je već odlučila da se uključi, onda je morala paralelno upoznati svoje čitaoce i sa tekstom na koji je reagovano⁵⁵.

U dnevniku "Blic", izdanje za Crnu Goru, objavljen je 3. decembra 2013. tekst pod naslovom **"Doktorat stavljen na uvid bez saglasnosti komisije"**, u kome su navdene optužbe dr Tanje Bečanović na račun dvoje drugih članova komisije za doktorat Vladimira Vojinovića. Novinar, međutim, nije dao priliku drugima da odgovore na optužbe. Ova priča nije od onih koje gube na aktuelnosti ako 'odstoje', pa je ovakvom jednostranošću prekršeno načelo br. 1 Kodeksa, u smislu ogrješenja o princip tačnosti i neophodnosti da se ne naglašava samo jedan aspekt priče.

Od nekoliko primjera ogrješenja dnevnika "Vijesti" o načelo br. 1 koje nije evidentirao MT MSS izdajamo kao ilustrativan primjer tekst pod naslovom **"Ukinuli treneru premije da ne plaća alimentaciju"**, objavljen 22. oktobra 2013. U tekstu je bivša supruga trenera iznijela optužbe, ne navodeći nikakve dokaze za to, osim svoju riječ. Tekst je završen rečenicom: "Iz FSCG juče nije odgovoreno na pitanja poslata mail-om". Novinar je trebalo da provjeri optužujuću verziju priče bivše supruge i da sačeka odgovor optužene strane. Kao i u prethodnom primjeru iz "Blica", ni ova priča nije od onih koje gube na aktuelnosti, niti bi odgodom njenog objavljivanja do prikupljanja dodatnih informacija bila nanesena šteta bilo kome, a ponajmanje bi na gubitku bio interes javnosti da zna.

Dnevnik "Dan" je u broju od 16. januara 2014. objavio tekst pod naslovom **"Sto bacile na djecu"**, u kome su iznesene optužbe stanara na račun komšinica koje se smatraju duševno oboljelim osobama, a koje navodnim bacanjem stvari sa terase svoga stana ugrožavaju bezbjednost ostalih stanara. Identitet optuženih nije otkriven direktno, ali jeste indirektno, a cijeli tekst je baziran na priči stanara i kratkoj izjavi jedne od sestara, koja daje za pravo optužbama, ali samo kada je riječ o njenoj sestri. Iako je u nadnaslovu rečeno da stanari bezuspješno traže pomoć nadležnih, jer im komšinice ugrožavaju bezbjednost, novinar nije ni pokušao da čuje i šta o cijelom slučaju misle ti optuženi nadležni.

Gorjanc Prelević na koji se reaguje. Ovakva praksa se može karakterisati kao neka vrsta pritiska i svjesno guranje medija u kršenje Kodeksa. Objavljivanje reagovanja na tekst koji je objavljen u drugom mediju ne predstavlja kršenje Kodeksa, jedino pod uslovom da se istovremeno prezentiraju i stavovi druge strane, odnosno ono na što se reaguje.

⁵⁵ Pobjeda je kasnije objavila reagovanje Tee Gorjanc Prelević na tekst Upravnog odbora Konferencije „Riječ, slika, neprijatelj“, što je MT MSS konstatovao povodom žalbe koju je Gorjanc Prelević uputila ovom samoregulatornom tijelu.

Iako ovaj problem ne treba ignorisati, način na koji je obrađena priča sugerije da je motiv za objavljivanje više senzacionalističke prirode, nego pomaganje da problem bude riješen i zaštićena svačija prava. (Ovo je jedan od primjera gdje je, osim načela br. 1, prekršeno i načelo br. 8 Kodeksa, koje nalaže da novinari treba krajnje pažljivo da se odnosi prema privatnom životu ljudi.)

Pošto izvještaj MT MSS završava sa 15. februarom 2014, a ovaj izvještaj HRA obuhvata i period do kraja februara 2014, u njemu navodimo i primjer kršenja načela br. 1 u tekstu **“Šamar za perverznu glavu”**, koji je izvorno objavljen na portalu Café del Montenegro 22. februara 2014, au cjelosti ga je preuzela “Pobjeda” u štampanom i online izdanju.

U autorskom tekstu izvjesnog Mihaila Terzića, čiji je povod bio fizički napad na opozicionog poslanika u crnogorskom parlamentu Nebojšu Medojevića, koji se desio na aerodromu u Beogradu, izneseno je više ocjena ličnosti političara (poslanik i partijski lider) Nebojše Medojevića koje nijesu zasnovane na činjenicama, već na uvjerenju autora. Autor u tekstu insinuiira da je Medojević bio član kriminalnog 'zemunskog klana' ("Nije se desilo u Šilerovoj u Zemunu, nekadašnjem Medinom štabu,..."), kvalifikuje ga kao "denucijanta i olajavača svega crnogorskog", kao nekoga ko "šizoidno kleveće", a napad na Medojevića predstavlja kao "udarac u perverznu glavu građanina Medojevića". Jedna od smjernica za načelo br. 1 Kodeksa, koja se odnosi na opšte profesionalne standarde, govori o obavezi da se objavljuju isključivo tačne informacije, a da komentari budu čestiti.⁵⁶

Osim u analiziranim tekstovima, kršenje načela br. 1 saradnici HRA su našli i u sljedećim tekstovima u dnevniku “Dan”:

- “Ministar radio u ime države, a za račun Krolinga” (3. oktobar 2013)
- “Po naredbi Jova Kapičića ubijeno 20 i mučeno 10 ljudi” (3. oktobar 2013)
- “Žene biju, ćerke prodaju” (18. oktobar 2013)
- “Sudiji Jovaniću namještali predmete” (21. oktobar 2013)
- “Krastavci iz Albanije zatrovani pesticidima” (30. oktobar 2013)
- “Profesor manipuliše studentima” (12. novembar 2013)
- “Ne daju zimnicu, cijepaju listice” (29. novembar 2013)
- “Ćoćo bježi od suda” (14. decembar 2013)
- “Korupmirano 25 policajaca” (25. decembar 2013)
- “Država daje jedino špijunima” (21. januar 2014)
- “Lukšić je znao za sve, ali je ćutao” (22. januar 2014)
- “Državu oštetili za dva miliona” (4. februar 2014)
- “Riječ, slika neprijatelj Daloborka” (12. februar 2014)

⁵⁶ “Novinari moraju da njeguju najviše profesionalne i etičke standarde. Oni moraju da preduzmu sve razložne korake kako bi bili sigurni da objavljuju isključivo tačne informacije, i da su njihovi komentari čestiti”.

- “Ne poštuju odluke suda” (25. februar 2014)
- “Masakriran pa opljačkan” (26. februar 2014)
- “Djevojčica se udavila u jami” (28. februar 2014)

... u dnevniku “Vijesti”:

- “Prvo upucan, pa ostao bez posla” (11. oktobar, 2013)
- “Čekala šest sati da joj kažu da nije za bolnicu” (18. oktobar, 2013)
- “Brkovićev sin udario biciklistu” (24. oktobar, 2013)
- “Sin vlasnika 'Vektre' vozio neregistrovani automobil i pokosio Petera Vajsa, koji pomaže Crnoj Gori da suzbije korupciju” (27. oktobar, 2013)
- “Burić srušio cijelu terasu” (30. oktobar 2013)
- “Najteže mi je kad gledam one što su 'sredili' penziju” (30. oktobar 2013)
- “Kako je načelnik Centra za vaskularnu hirurgiju u Kliničkom centru Davor Musić spojio državni posao i privatni angažman” (8. novembar 2013)
- “Konjević traži glave onih što mu rade iza leđa” (14. novembar 2013)
- “Vasilije Lalošević kupio garsonjeru” (5. februar 2014)

... u dnevniku “Pobjeda”:

- “Radončić: Milki Tadić niko ni pod prozor nije pljunuo, a kamoli prijetio” (15. januar 2014)
- “Amfilohije: Moliću se za mitropolita Mihaila” (20. januar 2014)
- “Anatomija jedna hajke (1)” (20. januar 2014)
- “Anatomija jedna hajke (2)” (21. januar 2014)
- “SLUČAJ CKB: Cijela pjaca zna za Skill i stanove” (24. januar 2014)
- “Zbog 800.000 eura Krgović zažmurio na oba oka” (1. februar 2014)
- “Pejović: Kad me ne poznaješ što laješ Medojević: Posao mi je da lajem” (22. februar 2014)
- “Brajušković: Zla namjera je očigledna” (25. februar 2014)

... u dnevniku “Blic”, izdanje za Crnu Goru:

- “Pas lualica napao petogodišnjaka, pedijatar tražio da dovedu psa na pregled” (18. oktobar 2013)
- “Ministar Žugić nezakonito izabran za docent” (28. januar 2014)

... u “Dnevnim novinama”

- “Sumnjivim odlukama oštećena Crna Gora” (20. januar 2014)
- “Ignorisanje Ministarstva, tjeranje sa portirnice” (30. januar 2014)

... na portalu Café del Montenegro:

- “Riječ, slika i neprijatelj: Gorjanc-Prelević stala u odbranu reketaškog novinarstva” (28. decembar 2013)
- “Djevojčica se udavila u jami” (28. februar 2014)

4.1.2. Kršenje načela br. 1 u televizijskim programima

MT MSS u izvještajima koji se odnose na period od 1. oktobra do 15. februara nije evidentirao nijedan primjer kršenja načela br. 1. u informativnim programima televizijskih stanica. Mediji su, doduše, prenijeli stav izvršnog sekretara MSS-a, Ranka Vujovića, koji je s pravom ocijenio da je TV “Vijesti” prekršila "više novinarskih pravila" u izvještaju o potrazi za nestalim osobama (vidi dolje, TV “Vijesti” 11. decembar 2013.), uključujući i "objavljivanje podataka bez provjere"⁵⁷, što je kršenje načela br. 1, ali u svom izvještaju MT MSS taj slučaj nije spomenuo.

Prema monitoringu HRA, u centralnim informativnim programima televizija Crne Gore, “Pink M”, “Vijesti”, “Atlasa” i “Prve” načelo br. 1 prekršeno je 21 put, pri čemu je daleko najveći broj kršenja zabilježen kod televizije “Pink M” (13). U programima TVCG zabilježeno je 5 kršenja, na Televiziji „Vijesti“ 2, a jednom u programu TV „Atlas“.

Najčešći razlog narušavanja načela br. 1 u televizijskim programima jeste jednostrano izvještavanje, odnosno naglašavanje samo jednog aspekta priče i nedostatak komentara druge strane. U slučaju TV “Pink M” takav pristup novinarstvu je postao pravilo i rezultirao serijom priloga u kojima se sistematski iznose optužbe, a da se ne objavljuju izjave prozvanih osoba, bilo u sklopu istog priloga ili naknadno, kao komentar ili reagovanje. Ovako izvještavanje ima sve odlike kampanje blaćenja, čime se narušava i načelo br. 10, koje se odnosi na pretpostavku nevinosti.

TVCG: DNEVNIK 2, (15. oktobar) - O presudi suda u Londonu u slučaju tužbe Stanka Subotića protiv Ratka Kneževića, objavljena je jednostrana informacija, odnosno saopštenje advokatskog tima Subotića, bez navoda da je kontaktiran i Ratko Knežević, odnosno njegovi pravni zastupnici. Načelo br. 1 je prekršeno i time što je bez ograde prenesena tvrdnja Subotićevog tima da se "Knežević zajedno sa porodicom iz Londona, kako bi izbjegao sudsku odgovornost, preselio u Hrvatsku".

⁵⁷ „Izvršni direktor za samoregulaciju Ranko Vujović, izjavio je da je izvještavanje pojedinih medija o dvije nestale osobe, od kojih je jedna pronađena, vrlo problematično i neprofesionalno. Vujović se posebno osvrnuo na izvještavanje Dana i TV Vijesti, dodajući da je prekršeno više novinarskih pravila, kao što je navođenje punih imena i prezimena saopštavanje detalja koji su izraz nepoštovanja prema porodici, ali i objavljivanje podataka bez potvrde policije i patologa.” (TV Pink, Montenegro, 13. decembar 2013.)

TVCG: DNEVNIK 2 (22. oktobar) - Uredništvo javnog servisa je objavilo nepotpunu informaciju o sedmom izvještaju Medijskog savjeta za samooregulaciju, jer nisu naveli da je MSS kritikovao i rad dnevnika "Pobjeda". Objavljivanjem samo informacija o greškama koje je MSS utvrdio u radu dnevnih listova "Vijesti" i "Dan" prekršena je smjernica koja navodi da "novinari moraju težiti da obježbijede cjelovite izvještaje o događajima i ne smiju prećutkivati ili potiskivati suštinske informacije".

TVCG: DNEVNIK 2 (12. novembar) - U izvještaju o promociji knjige Šekija Radončića preneseni su stavovi autora bez ikakve ograde, iako je on iznio optužbe na račun drugih osoba. Tako je u najavi i u prilogu navedena rečenica "Knjiga je ...lična ispovijest o satanizaciji koju su Radončiću pripremile njegove dojučerašnje kolege" na osnovu čega gledaoci mogu steći utisak da je i novinar utvrdio da su navodi autora knjige tačni. U smjernicama za načelo br.1 navodi se i da "novinari nikada ne smiju da objave... neosnovanu optužbu na račun drugih, koja ima za cilj da ugrozi njihovu reputaciju".

TV PINK M: INFOMONTE (28. oktobar) - Izvještavajući o postupku pred podgoričkim Osnovnim sudom po tužbi Lutrije Crne Gore i Džek Pot-a protiv dnevnika "Vijesti" i NVO MANS za povredu ugleda i časti, novinari su prenijeli stav samo jedne strane, advokata Bojića, koji je odbranu optužio za opstrukciju .

TVCG: DNEVNIK 2 (21. novembar) - Naročito upečatljiv primjer objavljivanja nepotpune informacije predstavlja izvještaj iz parlamenta o "verbalnom sukobu premijera i poslanika "Pozitivne" u kojem se, međutim, ne navodi što je premijer rekao poslaniku Dritanu Abazoviću. Ni u najavi, ni u izvještaju o raspravi u sali, kao ni u kasnijim izjavama Abazovića i Mila Đukanovića nije objavljena ključna informacija - što je premijer rekao, odnosno zbog čega su poslanici "Pozitivne" napustili salu, a sam se premijer naknadno izvinio javnosti.

TVCG: DNEVNIK 2 (22. novembar) - Objavljen je jednostran izvještaj o suđenju po tužbi Lutrije Crne Gore i Jack Pota protiv izdavača Daily presa, izdavača dnevnog lista "Vijesti" , i NVO MANS. U izvještaju su preneseni samo navodi tužilaca, bez argumenta odbrane. Takođe, objavljena je izjava samo advokata koji zastupa tužioca.

TV PINK M: INFOMONTE (25. novembar) - U prilogu o Zakonu o zaštiti državnih interesa u rudarsko-metalurškom sektoru prilika za komentar data je isključivo protivnicima ovog zakona, što predstavlja jednostrano izvještavanje. Budući da je Zakon dobio većinu u parlamentu, bilo je dovoljno potencijalnih sagovornika i među pobornicima Zakona.

TV PINK M: INFOMONTE, (25. novembar) – U prilogu u kojem su preneseni navodi dnevnika "Pobjeda", iznesena je tvrdnja da su " članovi porodica Perović, Ljumović i Tatar do ... desetina miliona dolazili novcem državnih firmi koji su pokrivali minuse u CKB." U prilogu nije objavljen stavu prozvanih osoba.

TV PINK M: INFOMONTE, (26. novembar) – Ponovo je objavljen jednostran izvještaj koji se bazira na pisanju lista "Pobjeda", a bez informacija o reakcijama ili stavovima prozvanih osoba. U prilogu je iznesena tvrdnja da "danas objavljeni podaci potvrđuju da su članovi porodica Perović, Ljumović i njima bliske osobe dolazili do miliona ne kupovinom već uglavnom fiktivnim ugovorima o poklonima i preuzimanjem akcija firmi koje su prethodno otjerali u stečaj", ali gledaocima se ne iznose dokazi ili argument za iznesenu tvrdnju.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (26. novembar) - O najavi blokade na Fakultetu političkih nauka u Podgorici izvještavano je na senzacionalistički način. U najavi je kazano da je "situacija došla do usijanja", a u prilogu novinar govori o haosu: "Blokada fakulteta, kako je najavljeno, trajaće od 12 do 15 časova. Time se samo nastavlja kaos na fakultetu." Iako su u izvještaj uključeni predstavnici svih strana, zbog korišćenja pretjerano teških kvalifikacija događaja, prekršeno je načelo br.1, odnosno smjernica koja se odnosi na tačnost.

TV PINK M: INFOMONTE (9. decembar) - U prilogu o navodnom osnivanju nove banke od strane Bose Tatar i Milke Ljumović iznesena je tvrdnja da je veliki "broj članova porodica odgovornih lica iz ovih institucija, svojevremeno zaposlen kod njih dvije, ili darivano kreditima, zbog čega te institucije čute o kršenju pravila". Ponovo nije objavljen stav nikoga od relevantnih sagovornika ili pomentih osoba, niti su gledaocima ponuđeni dokazi za navedene tvrdnje.

TV PINK M: INFOMONTE (13. decembar) – "Dok specijalno Tužilaštvo godinu dana istražuje predmet pljačke CKB, glavni protagonisti ove pljačke Bosa Tatar i Milka Ljumović, otvaraju novu banku. Novinari 'Pobjede' pokušali su da diobiju potvrdu ove skandalozne vijesti o kojoj se u bankarskim krugovima govori već nekoliko mjeseci." Ovaj izvještaj nije praćen informacijom jesu li kontaktirani prozване osobe.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (11. decembar) - U izvještaju o akciji ronilaca koji su iz rijeke Morače izvukli tijelo muškarca grubo je prekršeno načelo br. 1, jer je objavljen identitet nastradalog. iako ta informacija nije bila potvrđena." Ronioci Regionalnog centra iz Bijele izvukli su tijelo mlađeg muškarca iz rijeke Morače u podgoričkom naselju Dahna. Pretpostavlja se da je riječ o studentu iz Berana Ratku Nišaviću, ali je obdukcija u toku", rečeno je u najavi priloga. Jednostavno rečeno, o identitetu preminulih se ne pretpostavlja, već se objavljuju samo provjerene informacije. U prvoj rečenici izvještaja nestala je pretpostavka i prešlo se u tvrdnju - " Ronioci su pronašli Nišavića dok su tragali za drugim nestalim mladićem Antonom Dedivanovićem iz Podgorice." (Osim načela br.1, koji obavezuje novinara da preduzme sve kako bi provjerio tačnost informacije, ovim izvještajem prekršeno je i načelo br.8, koje štiti imena žrtava nesreća ili zločina).

TV PINK M: INFOMONTE (23. decembar) - Prenoseći pisanje dnevnika "Pobjeda" o imovini u vlasništvu porodica Milke Ljumović i Bose Tatar, TV "Pink M" je prenio mišljenje - komentar, kao da je riječ o utvrđenoj činjenici. Tako je navedeno da "Pobjeda otkriva podatke o brojnim nekretninama koje posjeduju članovi ovih porodica, a koje su kupovali novcem od prodaje akcija CKB-a do kojih su došli sumnjivim putem." Izbor ovog lista kaže da postoje podaci da su firme koje su radile renoviranje bankarskih prostora i nekretnina plaćane navodno stanovima, te da su ti stanovi ustvari njihova lična vlasništva.

TV PINK M: INFOMONTE (15. januar) - Prenoseći pisanje "Pobjede" o, navodno, nelegalnom poslovanju poslanika Pozitivne CG Mladena Bojanića TV Pink M"je prekršila načelo br. 1 koje obavezuje novinara da ne objavljuju jednostrane informacije, kao i da učini sve da bi se provjerila tačnost informacija." Malverzacijama na berzi, kao vlasnik Holder brokera, a kasnije i direktor nove berze hartija od vrijednosti, Bojanić formira fond zajedničkog ulaganja Aktiva Integra, preko kojeg je opraio 1,7 miliona eura." U ovom slučaju, iznesene su optužbe, prezentirane kao utvrđene činjenice, koje mogu ugroziti reputaciju poslanika, bez iznošenja njegovog komentara.

TV PINK M : INFOMONTE (16. januar) – Prenoseći pisanje "Pobjede", u prilogu se tvrdi da je Tea Gorjanc Prelević jedan od suvlasnika "Monitora", te da u radu Akcije za ljudska prava koristi novac građana . "Opozicioni mediji u Crnoj Gori koji sebe nazivaju nezavisnim i pojedine nevladine organizacije i te kako su povezani i međusobno se pomažu koristeći se novcem građana koje godinama ubjeđuju da je istina samo ono što oni serviraju, piše današnja 'Pobjeda'. Tako je direktorica Akcije za ljudska prava Tea Gorjanc Prelević jedan od suvlasnika 'Monitora'..." TV "Pink"je već 31. decembra 2013. objavila reagovanje Gorjanc Prelević u kojem je pojašnjeno da ona nije suvlasnica "Monitora", što znači da je "Pink M" svjesno objavio netačnu informaciju, kao i da nije, očigledno, učinio sve da provjeri drugi navod, o korišćenju novca građana.

TV PINK M: INFOMONTE (20. januar) - U prilogu o pisanju "Pobjede" o načinu poslovanja bivših menadžerki CKB-a prekršeno je više načela Kodeksa. U najavi priloga govorilo se o "pljački CKB"-a, te nastavilo: "Jedan od bliskih saradnika iz te finansijske institucije objašnjava mehanizme kako su dvije menadžerke Milka Ljumović i Bose Tatar godinama pljačkale banku i to uz pomoć i zaštitu monetarne vlasti". U prilogu nisu objavljene činjenice koje bi potkrijepile tvrdnje o nelegalnom poslovanju, a nema ni komentara prozvanih osoba, kao ni informacija da je komentar od njih tražen.

TV PINK M: INFOMONTE (21. januar) – Neimenovani izvor iz CKB-a u listu "Pobjeda" je iznio niz novih optužbi na račun Bose Tatar i Milke Ljumović, a TV "Pink M"ih je prenio kao neosporne činjenice, bez dokaza ili komentara prozvanih osoba. U prilogu se tvrdi da je sprovedena

"pljačka CKB-a", da su nelgalne poslove "osmislile" Tatar i Ljumović, te da su članovima familija davale kredite koje su onda "otpisivale na račun banke".

TV PINK M: INFOMONTE (22. januar) - I u ovom izvještaju, zasnovanom na pisanju lista "Pobjeda", prekšena je smjernica koja traži da se obezbjede cjeloviti izvještaji, jer se mišljenje novinara ili uredništva "Pobjede" da je izvršena pljačka Crnogorske komercijalne banke, gledateljima predstavlja kao utvrđena činjenica. "Kako je izgledalo pljačkanje CKB u vrijeme vladavine tandema Milka Ljumović-Bose Tatar najbolje pokazuje sledeći primjer."

TV PINK M: INFOMONTE (24. januar) - Višestruko je prekršen Kodeks i u prilogu o navodno nezakonitom ugovoru CKB-a sa kompanijom koja je vršila građevinske radove rekonstrukcije poslovnica banke. Iako je više osoba optuženo za nezakonito poslovanje, njihove reakcije ili pokušaji da ih se kontaktira nisu objavljeni, ponovljena je tvrdnja da je izvršena pljačka banke, kao izvor navedene su anonimne osobe, čije tvrdnje novinari TV "Pink M", koliko se vidi iz priloga, nisu provjerili. "Ovako ostvarena zarada dijeljena je sa menadžerkama banke, uglavnom u kvadratnim metrima. Sistem je bio prost. Donji nivo se prodaje banci za poslovnicu, a na spratu se prave stanovi za familije Tatar i Ljumović. Tako je urađeno u Kotoru, ali i na Cetinju. Bahatost je bila tolika da su komšijama otimale terase da bi proširile stanove koje su za sebe ostavljale, kako tvrde komšije sa Cetinju".

TV ATLAS: FORUM (26. januar) - Prilog o mogućnosti da očevi prisustvuju porođaju u novom porodilištu Kliničkog centra nije u skladu sa smjernicama za načelo br. 1 koje govore da novinari moraju težiti da objavljuju tačne, cjelovite informacije. U najavi priloga se kaže: "Građani su podijeljeni, neki muškarci kažu da bi voljeli da prisustvuju tom činu, dok žene nisu za tako nešto", a u prilogu navodi: "Žene su jednoglasne - partnerima nije mjesto u sali za porođaje." Ovakve tvrdnje moraju biti potkrepljene rezultatima istraživanja koje je sprovedeno na dovoljno velikom uzorku, a ne, kao što je ovdje slučaj, na osnovu odgovora dviju žena u uličnoj anketi.

4.2. Načelo br. 2 Kodeksa

"Novinar je dužan da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku. Novinar radi u duhu ideje da bude kritički posmatrač onih koji su moćni u društvu, politici i ekonomiji".

4.2.1. Kršenja načela br. 2 u štampi i online medijima

Primjere kršenja načela br. 2 Kodeksa nije pronašao MT MSS, a HRA smatra da je to učinjeno u dva navrata i da su se o ovo načelo ogriješili portal Café del Montenegro i dnevnik "Pobjeda", članovi MSS.

I jedan i drugi medij su objavili reagovanje Upravnog odbora Konferencije "Riječ, slika, neprijatelj" na kritički osvrt na taj skup izvršne direktorice HRA Tee Gorjanc Prelević, a da prethodno nijesu objavili i njen tekst. Portal Café del Montenegro nije, čak, ni linkom uputio svoje posjetioce/posjetiteljke na tekst koji je predmet reakcije, a koji je objavljen na zvaničnom veb sajtu HRA.

Objavljivanjem reakcije na tekst Gorjanc Prelević, koji je imao formu otvorenog pisma i podsticao na dijalog o kontroverznim pitanjima od javnog interesa, a neobjavljivanjem teksta na koji se reaguje, "Pobjeda" i Café del Montenegro su jednoj strani omogućili korišćenje prava na slobodan komentar i kritiku, a drugoj su to uskratili, čime su prekršili načelo 2 Kodeksa.

4.2.2. Kršenja načela br. 2 u televizijskim programima

Ni MT MSS ni saradnici HRA nisu pronašli kršenje načela br. 2 u televizijskim programima.

4.3. Načelo br. 3 Kodeksa

"Za novinara su činjenice neprikosnovene, a njegova obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućí njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Obaveza je da vijest i komentar budu jasno razdvojeni".

4.3.1. Kršenja načela br. 3 u štampi i online medijima

Od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. godine, MT MSS je evidentirao ukupno devet primjera kršenja načela br. 3 Kodeksa. Za isti period, saradnici HRA su evidentirali 16 primjera kršenja istog načela.

Prema nalazima MT MSS, načelo br. 3 Kodeksa je u četiri navrata prekršio dnevnik "Dan", a po jednom dnevniku "Vijesti", "Dnevne novine", "Blic", izdanje za Crnu Goru i "Pobjeda". Kršenja su u slučaju dnevnika "Pobjeda" ustanovljena tokom postupanja po žalbama.

Prema nalazima saradnika HRA, dnevnik "Pobjeda" je najčešće kršila načelo br. 3 Kodeksa u navedenom periodu. U ovom mediju načelo br. 3 je prekršeno šest puta. Saradnici HRA su ustanovili da je isto načelo dnevnik "Vijesti" prekršio u tri navrata, "Dnevne novine" dva puta, a po jednom dnevniku "Dan" i "Blic", izdanje za Crnu Goru, te portali Analitika, Café del Montenegro i IN4S.

Osim što je broj primjera koje su pronašli saradnici HRA veći od onog koji je evidentirao MT MSS, ne podudaraju se ni novinarski sadržaji u kojima su ta kršenja uočena. Ipak, na osnovu onoga što je prezentirano u izvještajima MT MSS, HRA smatra da su njihove procjene o kršenju načela br. 3 na mjestu. Ilustrativan primjer dobre procjene MT MSS je u slučaju žalbe direktora Uprave za igre na sreću Marka Ćulafića na tekst **"Uprava za igre na sreću, Marko Ćulafić: Crna Gora kao Las Vegas"**, objavljen u dnevniku "Pobjeda" 1. decembra 2013. Ćulafić se žalio na postupak novinara koji su odgovore dobijene od portparola Uprave za igre na sreću putem e-maila, pripisali njemu i čitaocima predstavili da su, u stvari, razgovarali sa njim. MT MSS je utvrdio da se jasno vidi da su pitanja upućena portparolu Uprave i da su odgovori poslati sa iste e-mail adrese, a da se ni u pitanjima ni u odgovorima nigdje ne pominje ime direktora Ćulafića. Pripisivanjem odgovora njemu, "Pobjeda" je, procijenio je ispravno MT MSS, prekršila načelo br. 3 Kodeksa.

Navodimo i primjer gdje je MT MSS samoinicijativno ispravno procijenio da je došlo do kršenja načela br. 3 u dnevniku "Blic", izdanje za Crnu Goru. U tekstu **"Subotiću ostali troškovi"** je iznesena tvrdnja da je sud u Londonu u presudi naveo da tokom procesa nije dokazano da je Ratko Knežević oklevetao Stanka Subotića. MT MSS je procijenio da ta tvrdnja ne stoji, kao i da je sporna i konstatacija u nadnaslovu da je londonski sud ocijenio da nema Kneževićeve krivice. Sud se, kako je napomenuo MT MSS, u pomenutom slučaju proglasio nenadležnim, pa, prema tome, nije uopšte utvrđivao nečiju vinost ili nevinost. MT MSS nije propustio da istakne da je "Blic" već u narednom izdanju ispravio učinjenu grešku objavljivanjem reakcije Subotićevog advokata.

Od primjera koje je naveo MT MSS, zanimljiv je i primjer iz dnevnika "Vijesti". U izdanju od 1. decembra 2013. objavljen je tekst **"Snimci će pokazati je li bilo namjere"** sa nadnaslovom "GAS: Vujica Gojačanin (20) u pritvoru zbog sumnje da je u petak džipom ugrozio sigurnost advokatu Danilu Mićoviću". MT MSS u izvještaju napominje da je riječ o advokatu iz tima branilaca Baranina Šćepana Bujića, kojem se sudi za ubistvo braće Gojačanin. Tekst je ilustrovan

fotografijom, snimljenom u automobilu, na kojoj se s leđa vidi muška osoba, na mjestu vozača, i ruka osobe na suvozačevom mjestu koja pokazuje srednji prsti. Ispod fotografije je legenda: "Poruka iz džipa: Gojačanin i Perazić". MT MSS konstatuje da se Identitet snimljenih osoba ne može pouzdano utvrditi, da se ne zna kada je fotografija snimljena i da li uopšte ima veze sa spornim događajem o kome "Vijesti" izvještavaju. HRA ocjenu o kršenju načela br. 3 Kodeksa temeljenu na ovakvim navodima smatra ispravnom.

Navešćemo i nekoliko ilustrativnih primjera kršenja načela br. 3 koje su zapazili saradnici HRA, a u svojim izvještajima ih ne pominje MT MSS.

Dnevnik "Pobjeda" je u izdanju od 3. oktobra 2013. objavila tekst pod naslovom **"Žene najčešće ubijaju iz ljubomore i u samoodbrani"**, koji je ilustrovan fotoportretom žene iza rešetaka, ispod koje nema legende koja bi razrješavala dilemu da li je riječ o fotoportretu zatvorenice iz zatvora u Spužu ili, što je vjerovatno slučaj, o fotografiji nepoznate žene, posuđene sa interneta, kojom se samo željela ilustrovati priča. U jednoj od smjernica⁵⁸ za načelo br. 3 se upravo govori o tome kako mediji treba da koriste simboličke slike, da ne bi svoju publiku doveli u zabludu.

Identičan slučaj kršenja načela br. 3 saradnici HRA su zapazili u vikend izdanju "Dnevni novina" (3/4. novembar 2014). Tekst pod naslovom **"Prijavili nastavnika da je tukao učenika"** ilustrovan je fotografijom dječaka (profil), ali bez legende koja bi upućivala na to o kakvoj fotografiji je riječ - fotografiji dječaka koji je navodno tučen ili je riječ o nekoj neutralnoj fotografiji koja je tu samo da bi njome bila ilustrovana priča.

Ovakav prestup je kod "Dnevni novina" uočen i u izdanju od 14. novembra 2013, u kome je objavljen tekst pod naslovom **"Prosjeck dobar, ali previše izostanaka"**, koji je ilustrovan fotografijom grupe učenika, ali bez legende koja bi sugerisala čitaocu o kakvoj je fotografiji riječ.

Navodimo i primjer iz "Vijesti" od 3. decembra 2013, u kome se ovaj medij ogriješio o onaj dio načela br. 3 koji propisuje da vijesti treba razdvajati od komentara. U tekstu pod naslovom **"Šef biroa vrijeđa, Vlada ćuti"**, koji se bavi izjavom Srđana Kusovca (bivšeg glavnog urednika "Pobjede", a tada savjetnika premijera Mila Đukanovića) objavljenom na društvenoj mreži Twitter i reakcijama na tu izjavu ljudi iz NVO sektora. Između dva citata izvršne direktorice CGO

⁵⁸ "Ako neka ilustracija, naročito fotografija, na prosječnog čitaoca može ostaviti utisak da se radi o autentičnom dokumentu, uprkos činjenici da je u pitanju simbolička slika, takav slučaj se mora pojasniti. Foto montaža ili druge intervencije na autentičnim dokumentima moraju biti jasno označene kao takve u prapratnom tekstu ili na neki drugi, odgovarajući način".

Daliborke Uljarević postoji komentar⁵⁹ koji, doduše, nije izričito pripisan Uljarević, ali bi se, zbog načina na koji je plasiran, mogao razumjeti i kao njen. Autor teksta je na ovaj način narušio etičko načelo o odvajanju onoga što je informacija/vijest od autorovog mišljenja o nečemu ili nekome.

Portal "Café del Montenegro" je 6. oktobra 2013. objavio tekst o istraživanju javnog mnjenja bez dodatnih informacija na koje medij obavezuje jedna od smjernica⁶⁰ načela br. 3 Kodeksa. Ovaj portal nije objavio podatke o naručiocu, agenciji koja je radila istraživanje, uzorku i potencijalnim odstupanjima. Vlasnik portala Boris Darmanović se narednog dana izvinio zbog ovog propusta, na koji mu je ukazano iz konkurentskih medija.

Početkom februara 2014. (4. februar) isti etički prekršaj napravio je portal In4S, koji je, kao ekskluzivu, objavio tekst pod naslovom **"Za ulazak u NATO 37 odsto, protiv 48 odsto"**. U tekstu se govori o istraživanju javnog mnjenja u koje je, navodno, portal imao uvid, ali se ne navodi naziv agencije koja je istraživala, ne navodi se ko je naručilac istraživanja, niti bilo koji drugi relevantan podatak na koji je ukazano u smjernici za načelo br. 3 Kodeksa.

Osim u analiziranim tekstovima, kršenje načela br. 3 saradnici HRA su našli i u sljedećim tekstovima u dnevniku "Pobjeda":

- "Klikovac: U toku izviđaj poslovanja CGO" (17. januar 2014)
- "Započela „unutarpartijska bitka“ za gradonačelničku fotelju u Herceg Novom: Opoziciji su svi jednako neprihvatljivi" (7. februar 2014)

... u dnevniku "Vijesti":

- "Angažovao Mitrovića i Pink za hajku na B92" (22. oktobar 2013)

4.3.2. Kršenja načela br. 3 u televizijskim programima

MT MSS je u izvještajima za period od 1. oktobra do 15. februara zabilježio, postupajući po žalbi, kršenje od strane TV San.

⁵⁹ "Bivši urednik Pobjede će ostati upamćen kao novinar koji nije imao zadržke u odbrani režima koristeći svaku priliku i mogućnost, psujući i lično vrijeđajući protivnike i kritičare režima. Objavljivanje psovki, najmještanje foto i reporterskih sačekuša, plasiranje ljekarskih dijagnoza javnih ličnosti, bili su normalna pojava u Kusovčevom novinarstvu."

⁶⁰ "Kada objavljuju rezultate agencija za ispitivanje javnog mnjenja, mediji treba da navedu broj ispitanika, datum sprovođenja istraživanja, identitet naručioca istraživanja, kao i pitanja postavljena u anketi. Ako niko nije naručio istraživanje, mediji treba da istaknu da je ono sprovedeno na inicijativu same agencije."

Prema monitoringu HRA glavnih informativnih emisija vodećih pet televizija u Crnoj Gori, u periodu od 1. oktobra do 1. marta, načelo br. 3 prekršeno je 22 puta. U kršenju ovog načela uvjerljivo prednjači TV "Pink M", članica MSS, u čijoj je centralnoj informativnoj emisiji zabilježen 21 primjer kršenja. U programu TVCG evidentirano je jedno kršenje.

Vrlo često, u izvještajima i prilogima objavljenima na TV "Pink M", osim načela br. 3 kršena su i načelo br. 1, odnosno princip cjelovitosti informacije, kao i načelo br. 10, koje govori o pretpostavci nevinosti. Uočljivo je da televizija "Pink M" načelo br. 3 krši gotovo isključivo u izvještajima o istim temama, odnosno osobama. Riječ je o prilogima o krivičnoj prijavi protiv Milke Ljumović i Bose Tatar, o porodicama Ljumović, Tatar i Perović, o radu televizije i lista "Vijesti", nedjeljnika "Monitor" i NVO-a CGO i Akcija za ljudska prava. U svim navedenim izvještajima se informacije miješaju s komentarima i time se krši načelo br.3 Kodeksa.

TV PINK M: INFOMONTE, (18. oktobar) - U najavi za prilog o tome ko je nadležan da procijeni da li ima elemenata krivičnog djela u nekom slučaju prekršeno je načelo br. 3, jer komentar nije bio jasno odvojen od činjenica. Tako se kao činjenica prezentuje stav - komentar da "vlasnici i urednici Vijesti uz dio NVO sektora i opozicionih stranaka danima pokušavaju da opovrgnu odluke Tužilaštva, raznim manipulacijama čitalaca i gledalaca".

TV PINK M: INFOMONTE, (18. oktobar) – U izvještaju o predstavljanju knjige Šekija Radončića TV „Pink N“ je prekršila obavezu da vijest i komentar budu jasno razdvojeni, jer je prezentirala mišljenje autora kao neospornu, utvrđenu činjenicu. Tako u najavi priloga voditelj kaže: "Prvi put u Crnoj Gori Radončić otvara pandorinu kutiju tajnih odnosa laži i prevara koje se kriju iza kulisa priče o nezavisnom novinarstvu". U prilogu se, između ostalog, kaže da knjiga "objavljuje dokaze o beskrupuloznim otimačinama i nezakonitim radnjama nekoliko vlasnika nedeljnika Monitor i dnevnog lista Vijesti".

TV PINK M: INFOMONTE, (21. oktobar) - Mišljenje novinara ili uredništva prezentovano je kao utvrđena činjenica i u najavi priloga o razlozima zbog kojeg vještačenje u slučaju CKB banke nije sprovedeno na Ekonomskom fakultetu u Podgorici. Načelo 3 je prekršeno u sljedećoj rečenici: "Informativna redakcija Pink M televizije nastavlja da istražuje razloge zbog kojih predmet optuženih bivših funkcionera CKB banke na čelu sa direktorkom Milkom Ljumović mjesecima stoji nedirnut u Tužilaštvu a u isto vrijeme pod apsolutnom medijskom zaštitom kod crnogorske javnosti." U samom prilogu nema argumentacije ili činjenica koje dokazuju tvrdnju da je slučaj pod "apsolutnom medijskom zaštitom kod crnogorske javnosti".

TV PINK M: INFOMONTE, (23. oktobar) - Mišljenje novinara ili uredništva prezentirano je kao činjenica i u ovom prilogu. U najavi se kaže - "u narednom prilogu podsjećamo koliko već traje opstrukcija i odugovlačenje ovog predmeta", ali u samom izvještaju nema dokaza tvrdnji o "opstrukciji i odugovlačenju". Takođe, u prilogu se govori o "više milionskoj šteti koja je nanijeta

banci", iako ta činjenica nije utvrđena. Komentar je očigledan i u konstataciji "svi optuženi su pušteni da se brane sa slobode uz uvrijedljivo i do tada nezabilježeno obrazloženje suda, što je na samom startu ovoga procesa, svima jasno pokazalo, da će zakon u ovom slučaju biti tretiran vidno drugačije".

TV PINK M: INFOMONTE, (25. oktobar) - U prilogu podvodom intervjua profesora Miška Perovića, suvlasnika dnevnog lista i televizije Vijesti, izneseno je više kvalifikacija, komentara koji nisu tako najavljeni, što predstavlja kršenje pravila o odvajanju činjenica i komentara. Npr. „zloupotrijebljavajući vlasništvo nad televizijom sa nacionalnom frekvencijom, u takozvanom intervjuu, svojim komentarima pokušao je da vrši pritisak na pravosudne organe koji vode istragu".

TV PINK M: INFOMONTE, (25. novembar) - U kombinaciji vijesti i komentara višestruko je prekršeno načelo 3 u prilogu o " kampanji interesne grupacije Vijesti protiv organizatora i učesnika konferencije "Riječ slika, neprijatelj" iznose se ocjene koje se prezentuju kao činjenice, na primjer: "oni (Vijesti, prim.a.) i njihovi vojnici danima maltetiraju i vrijeđaju učesnike, pišu pamflete, objavljuju laži."

TV PINK M: INFOMONTE, (25. novembar) – Komentar i vijest nisu odvojene, kako nalaže načelo 3 Kodeksa, ni u prilogu u kojem se prenosi pisanje lista Pobjeda. Objavljeno je: „Današnja Pobjeda objavljuje nove skandalozne detalje o aferi pljačke Crnogorske komercijalne banke (CKB)... Krediti kojima su akcije firme kupovane su po nalogu "Crne" i "Žute" ... Te su tako članovi porodica Perović, Ljumović i Tatar do ovih desetina miliona dolazili novcem državnih firmi koji su pokrivali minuse u CKB."

TV PINK M: INFOMONTE (26. novembar) – U žanrovskoj mješavini informacija i komentara, kao o utvrđenim činjenicama se govori o "aferi pljačke Crnogorske komercijalne banke" te se bez bilo kakve ograde tvrdi da su spomente porodice "dolazile do miliona ne kupovinom akcija već uglavnom fiktivnim ugovorima o poklonima i preuzimanjem akcija firmi koje su prethodno otjerali u stečaj".

TV PINK M: INFOMONTE (4. decembar) – Mišljenje urednika ili novinara o vlasnicima Vijesti prezentovano je kao činjenica i u sljedećem sadržaju: "Na osnovu detalja iz afere Pljačke Crnogorske komercijalne banke (CKB) koji su se pojavili u medijima poslednjih nekoliko nedjelja javnost je mogla da se uvjeri da je nezakonito poslovanje sastavni dio rada vlasnika Vijesti... A da je kršenje zakona stil rada koji vlasnici Vijesti primjenjuju."

TV PINK M: INFOMONTE (9. decembar) – Komentar je predstavljen kao činjenica i u prilogu u kojem se Bosa Tatar i Milka Ljumović nazivaju "glavnim protagonistima plačke CKB", te se tvrdi da je "zid ćutanja iz državnih institucija oko pominjanja ovog skandala, posljedica je prije svega

jakog uticaja Ljumovićeve i Tatarove, na državne institucije, jer je veliki broj članova porodica odgovornih lica iz ovih institucija, svojevremeno zaposlen kod njih dvije, ili darivano kreditima."

TV PINK M: INFOMONTE (13. decembar) - I ovom prilogu se govori o "pljački CKB" kao da je riječ o utvrđenoj činjenici, govori se o "navodnoj istrazi Tužilaštva", kao i da je dekan Ekonomskog fakulteta Milivoje Radović predmet "dodatno obesmišljavao", a da pri tome nije naglašeno da se time iznosi mišljenje ili komentar, a ne činjenice.

TV PINK M: INFOMONTE (13. decembar) - Izvještavajući o upozorenju MSS-a da su list Dan i TV VIJESTI prešile Kodeks, prešlo je pravilo o odvajanju komentara i vijesti, pa je tako izvještaj završen komentarom" poslije nedavnog rješenja Agencije za elektronske medije TV Vijesti, kojim je potvrđeno da ova televizija konstantno krši zakone, ovo je još jedan dokaz da su profesionalni standardi novinarstva zabranjeni u televiziji Željka Ivanovića i Miodraga Perovića."

TV PINK M: INFOMONTE (23. decembar) - Prenoseći pisanje Pobjede o imovini u vlasništvu porodica Milke Ljumović i Bose Tatar, PINK M prenosi mišljenje - komentar, kao da je riječ o utvrđenoj činjenici. Tako se navodi da "Pobjeda otkriva podatke o brojnim nekretninama koje posjeduju članovi ovih porodica, a koje su kupovali novcem od prodaje akcija CKB-a do kojih su došli sumnjivim putem."

TV PINK M: INFOMONTE (13. januar) - Prenoseći pisanje Pobjede, PINK M ne odvaja komentar od činjenica, pa navodi da "novinari Pobjede javno pitaju zbog čega su za vrh Tužilaštva pojedini mediji privilegovani, zbog čega Tužilaštvo favorizuje te tabloide i istog trenutka odgovara na njihove zahtjeve, a očigledno je da iz vrha Tužilaštva informacije stalno cure upravo u te privilegovane tabloide."

TV PINK M: INFOMONTE (15. januar) - Iako su u najavi priloga o izjavama Šekija Radončića i Milke Tadić Mijović objavljeni stavovi obiju strana i pravilno prezentovani, kao njihovi lični stavovi -mišljenja, a ne činjenice, u samom prilogu to nije slučaj, jer se navodi niz kvalifikacija koje činjenično nisu potkrijepljene: "Tabloid Vijesti već dva dana na silu forsira temu navodne prijetnje novinarima. U čitavu priču uključuje se i takozvani Sindikat medija. Na taj način pokušavaju da stvore sliku ugroženosti novinara pa nakon lažnih informacija o bačenoj eksplozivnoj napravi ispred stana pisca Jevreman Brkovića stižu i neistinite tvrdnje Milke Tadić da joj je prijetio novinar i publicista Šeki Radončić... Podsjetimo da je Radončić zbog njene kolumne u kojem je vrijeđala njega i novinara Darka Šukovića..."

TV PINK M: INFOMONTE (16. januar) – U prilogu koji se poziva na pisanje lista Pobjeda TV PINK M prenosi komentar, koji ni na koji način ne odvaja od utvrđenih činjenica. Tako se kaže: "Opozicioni mediji u Crnoj Gori koji sebe nazivaju nezavisnim i pojedine nevladine organizacije i te kako su povezani i međusobno se pomažu koristeći se novcem građana koje godinama ubjeđuju da je istina samo ono što oni serviraju, piše današnja Pobjeda. Tako je direktorica

Akcije za ljudska prava Tea Gorjanc Prelević jedan od suvlasnika Monitora, dok je direktorica CGO Daliborka Uljarević godinama pomagala tabloid Vijesti i stipendirala urednika Nedeljka Rudovića". Uredništvo TV Pink je u decembru dobilo i objavilo reagovanje Tee Gorjanc Prelević u kojem je pojašnjeno da ona nije suvlasnica nedjeljnika Monitor, što ih nije spriječilo da ponovo objave informaciju, za koju su sada znali da je netačna, čime su prešli i smjernicu za načelo 3 da "mišljenja i ocjene u komentaru moraju biti zasnovane na činjenicama".

TV PINK M: INFOMONTE (17. januar) – U izvještaju o informacijama iz Tužilaštva o istrazi o poslovanju NVO CGO PINK M činjenice nisu odvojene od komentara u kojem se iznosi mišljenje uredništva ili novinara. Navodi se da "Uljarević drsko poručuje...", te se nastavlja "iako su sebe proglasili dežurnim kritičarima koji svemu i svakome nalaze mane koji sebe predstavljaju učiteljima demokratije promovišu evropske standarde očigledno debelo im je zasmetalo kada njih neko pita da li rade po zakonu i evropskim standardima."

TV PINK M: INFOMONTE (19. januar) - Komentar nije bio odvojen od činjenica u prilogu o izjavi specijalne tužiteljke za organizovani kriminal o vještačenju u slučaju CKB. Izjave tužiteljke komentarisane su na sljedeći način: "Mada tužilac Ivanović nije objasnila zašto je izvještaj vještaka uopšte toliko značajan, posebno poslije prethodne igre sa vještačenjem dekana Ekonomskog fakulteta Milivoja Radovića, jer je šteta i prevara koja je napravljena od strane ovih menadžerki toliko očigledna da nalaz vještaka nije ni potreban."

TV PINK M: INFOMONTE (22. januar) - I u ovom izvještaju, zasnovanom na pisanju lista Pobjeda, komentar, mišljenje novinara ili uredništva da je izvršena pljačka Crnogorske komercijalne banke, se prezentuje kao utvrđena činjenica. "Kako je izgledalo pljačkanje CKB u vrijeme vladavine tandema Milka Ljumović-Bose Tatar najbolje pokazuje sledeći primjer..."

TV PINK M: INFOMONTE (24. januar) - Ponavlja se tvrdnja da je izvršena pljačka banke, a navodi se, između ostalog i "bahatost je bila tolika da su komšijama otimale terase da bi proširile stanove koje su za sebe ostavljale, kako tvrde komšije sa Cetinja".

TV PINK M: INFOMONTE (13. februar) - U sklopu izvještaja o otvaranju izložbe "Riječ, slika, neprijatelj" u Beranama komentar nije odvojen od činjenica, pa je gledateljima, umjesto informacije što se dogodilo, ponuđeno tumačenje, odnosno komentar novinarkе. Nadovezujući se na izjavu Ranka Vujovića, člana Organizacionog odbora izložbe da: "Reakcije prozvanih i njihovih saveznika, mjesecima i nakon izložbe, samo dokazuju koliko je izložba pogodila problem koji već godinama opterećuje našu medijsku scenu", novinarka nastavlja: "Da su ovi navodi tačni svjedoči neuspješan pokušaj dopisnika opozicionog tabloida Vijesti iz Berana, Tufika Softića, da sa nekakvim propagandnim razglednicama skrene pažnju na listu DF-a i SNP, na kojoj se nalazi njegova supruga Nada Softić." Međutim, osim ovog komentara u kojem se gledateljima tumači što je bila namjera novinara Softića, nema informacije o samom događaju.

Tek se iz izvještaja drugih medija moglo saznati da je Softić izvještavao o performansu grupe Luka Berane, koji su na izložbi postavili razglednice.

TVCG: DNEVNIK 2 (16. februar) - U prilogu o prodaji uvozne i domaće flaširane vode u crnogorskim prodavnicama komentar ili mišljenje novinarka ili uredništva - da postoji velika razlika u kvaliteti uvoznih i domaćih voda - objavljeno je kao da je riječ o utvđenoj činjenici."

4.4. Načelo br. 4 Kodeksa

"Obaveza novinara je da dopuni nepotpunu i ispravi netačnu informaciju, pogotovo onu koja može naškoditi, pridržavajući se, pri tom, pravila da ispravka mora biti istaknuta na odgovarajući način".

4.4.1. Kršenja načela br. 4 u štampi i online medijima

MT MSS je evidentirao ukupno šest primjera kršenja načela br. 4 u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. godine, od čega četiri zahvaljujući žalbama zainteresovanih osoba. U istom periodu saradnici HRA su evidentirali jedan primjer. Svih sedam primjera kršenja načela MT MSS je našao u dva medija koji nijesu članovi MSS – u "Danu" (4) i "Vijestima" (3). Saradnici HRA su jedan primjer našli u dnevniku "Dan".

Već smo, analizirajući postupanje MT MSS po žalbama, konstatovali da oni u izvještajima uglavnom ne predstavljaju stavove obje strane i ne obrazlažu dovoljno na čemu temelje svoje zaključke, te da je zbog toga teško procijeniti da li su iznesene ocjene na mjestu. Takve ocjene su tim upitnije zbog izostanka zahtjeva za izjašnjavanjem medija protiv kojih su žalbe podnijete, što dovodi do favorizovanja argumentacije podnosioca žalbe.

Sudeći na osnovu argumentacije iznesene u izvještaju, MT MSS je s pravom ocijenio da dnevnik "Dan" nije postupio u skladu sa Kodeksom i da se ogriješio o načelo br. 4, jer nije na propisani način ispravio grešku učinjenu u izvještaju iz sudnice objavljenom u izdanju od 16. oktobra 2013. Kako je naveo MT MSS, "Dan" je na naslovnoj i na strani 9 objavio tekst pod naslovom **"Milo je znao da rade bez tendera i dozvole"** u kome su dati opširni izvodi iz svjedočenja optuženog bivšeg predsjednika opštine Budva Rajka Kuljače. U narednom izdanju je, kako navodi MT MSS u izvještaju, na strani 8 "Dan" objavio Kuljačino reagovanje, u kome se kaže da on u svom iskazu nije mislio na Mila Đukanovića, već na budvanski DPS i na Bora Lazovića. MT MSS smatra da "Dan" nije ispoštovao pravila koja važe za objavljivanje demantija, a da ih je, kako smatra, u konkretnom slučaju tim prije valjalo ispoštovati zbog toga što je greška nastala

zbog proizvoljnog tumačenja iskaza datog tokom sudskog procesa. MT MSS je ocijenio da "Dan" nije ispoštovao ni jednu od sugestija iz odgovarajuće smjernice⁶¹ za načelo br. 4 Kodeksa.

Utemeljen je i stav MT MSS da je dnevnik "Dan" postupio na način suprotan smjernicama za načelo br. 4 Kodeksa, jer je demanti Elektroprivrede Crne Gore navoda iznesenih u tekstu **"Biračima DPS-a opraštao dug za struju"** od 8. februara 2014. integrisan u tekst koji je objavljen u narednom izdanju lista pod naslovom **"Tužilac neće protiv DPS-a"**, a nije dat posebno, što bi bilo u duhu smjernica za pomenuto načelo Kodeksa.

Saradnici HRA su zapazili da je dnevnik "Dan" na neodgovarajući način postupio u izdanju od 28. novembra 2013. godine, objavljujući reagovanje firme "Sublime Developments" doo Podgorica i Edina Kolarevića pod naslovom **"Nije naš kredit od šest miliona"**. Tekst na koji se reagovanje odnosi najavljen je na naslovnoj strani lista pod naslovom **"Dobio 11 miliona kredita za zgrade bez upotrebne dozvole"**, dok reagovanje nije imalo takav uređivački tretman, iako "Dan" nije doveo u pitanje tačnost navoda iz teksta reagovanja. U Zakonu o medijima, odnosno smjernicama za načelo br. 4 Kodeksa, precizno je navedeno da reagovanje mora biti plasirano na odgovarajući način, tj. da odgovara plasmanu teksta na koji se reaguje, što u ovom kontekstu znači objavljivanje ispravke na istom mjestu (u slučaju štampanih medija).

Nedjeljnik "Monitor" se, prema nalazima saradnika HRA, takođe ogriješio o načelo br. 4 Kodeksa, postupajući mimo onoga što se sugerše u smjernicama za ovo načelo, odnosno protivno čl. 28 Zakona o medijima⁶². "Monitor" je u rubrici "Inbox" 28. februara objavio reagovanje (**"Tražim zvanično izvinjenje"**) inostranog biznismena Neila Emilfarba na tekst iz prethodnog broja pod naslovom **"Uzbekistanac na Svet(ov)oj zemlji"**, a ne na mjestu koje bi odgovaralo plasmanu teksta na koji se reaguje.

Poznata je uređivačka praksa da se tekstovi reagovanja objavljuju u posebnim, za takve sadržaje predviđenim rubrikama. To može da bude opravdano kada je riječ o kritičkim procjenjivanjima nečijih stanovišta, polemikama, ali ne i kada je riječ o reagovanjima u kojima se osporava činjenična zasnovanost novinarskog teksta, što je to bio slučaj u navedenom primjeru.

4.4.2. Kršenje načela br. 4 u televizijskim programima

Ni MT MSS ni HRA nijesu u periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirali kršenja ovog načela.

⁶¹ "Ako medij utvrdi da je objavio izvještaj koji sadrži bitno iskrivljene činjenice, taj medij mora u najkraćem roku objaviti ispravku. Ispravka mora biti plasirana tako da odgovara plasmanu izvještaja na koji se odnosi. Pri tom se mora jasno naznačiti da se ispravka odnosi na prethodni nekorektni izvještaj".

⁶² Član 28, stav 1 Zakona o medijima: "Ispravka ili odgovor se moraju objaviti bez izmjena i dopuna, na istoj strani štampe, odnosno u istoj emisiji elektronskog medija u kojima je objavljen programski sadržaj na koji se ispravka ili odgovor odnosi."

4.5. Načelo br. 5 Kodeksa

“Rasu, vjeru, nacionalnost, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju i porodični status čovjeka, novinar će pomenuti samo ako je to neophodno za informaciju”.

4.5.1. Kršenja načela br. 5 u štampi i online medijima

U izvještajima MT MSS od 1. oktobra do 15. februara evidentirano je šest primjera kršenja načela br. 5 Kodeksa. U istom periodu, saradnici HRA su evidentirali takođe šest primjera⁶³ kršenja navedenog načela, od kojih su neki isti kao oni koje je utvrdio MSS.

Prema navodima MT MSS, u četiri navrata je načelo br. 5 Kodeksa prekršio dnevnik “Dan”, a po jedan primjer ogrješenja o ovo načelo nađeno je u dnevnicima “Vijesti” i “Dnevne novine”. Saradnici HRA su takođe evidentirali četiri kršenja ovog načela u dnevniku “Dan” i dva na portalu IN4S.

Autorski tekst Dragana Mraovića pod naslovom “Parada”, objavljen u dnevniku “Dan” 10. oktobra 2013. je i od saradnika HRA i od MT MSS prepoznat kao etički problematičan. Autor se bavio predstojećom Paradom ponosa u Podgorici, iznoseći jasne stavove protiv takvog događaja. U dijelu teksta je za to koristio i sljedeću argumentaciju: “Zahtjevi te populacije da bude zaštićena, legitimni na planu homofobije, pretvaraju se, na ovaj način, u političku opciju i koriste se kao argument za legitimizaciju muželožničkih brakova i usvajanje djece u korist onih koji neće da ih stvaraju onako kako je priroda naložila, ali, hoće da skreću tuđu djecu sa prirodnog puta radi svog egoističkog prohtjeva da im drugi daju ono što su sami mogli prirodno imati, ali nijesu htjeli. Preko parade srama direktno se vrši ideološki udar na porodicu, na temelj zdravog društva i time zdrave države...”

U citiranim stavovima autor je izložio svoje homofobne stavove, ne potkrepljujući ih ničim osim stereotipima koji vladaju u odnosu na pripadnike seksualnih manjina. Ovakvim stavovima autor je prekršio načelo br. 5 Kodeksa i smjernicu⁶⁴ za to načelo koja se tiče govora mržnje.

Smatramo da je MT MSS postupio ispravno kada je u tekstovima koji prenose stavove mitropolita crnogorsko-primorskog Amfilohija pronašao govor koji se kosi sa načelom br. 5 i smjernicama koje to načelo tumače. Riječ je o tekstovima objavljenim u dnevniku “Dan” 17. i

⁶³ Do kraja februara saradnici HRA su evidentirali još jedan primjer primjera kršenja načela br.5 Kodeksa i to u nedjeljniku “Monitor”.

⁶⁴ “Mediji ne smiju da objavljuju materijal koji je namijenjen širenju neprijateljstva ili mržnje prema osobama zbog njihove rase, etničkog porijekla, nacionalnosti, pola, fizičkih nedostataka, vjere ili političke pripadnosti. Isto važi i ako postoji velika vjerovatnoća da će objavljivanje nekog materijala izazvati prethodno navedeno neprijateljstvo i mržnju.”

28. oktobra 2013. pod naslovom **“Parada bestidnosti zbog pederskih lobija”**, odnosno **“Amfilohije: Podgorica očišćena od grijeha”**.

Saradnici HRA su, mimo navedenih koje je primijetio MSS, evidentirali još pet primjera etički problematičnog sadržaja kada je riječ o seksualnim manjinama, od kojih su tri objavljena u “Danu”, a dva na portalu IN4S. U “Danu” su to tekstovi pod naslovima **“Zbog parade nakon 57 godina obrijao brkove”** (20. oktobar 2013.), **“I stari Trako brkove mako”** (27. oktobar 2013.) i **“Dedejić odustao zbog provokatora sa sjekirama”** (21. oktobar 2013), a na portal IN4S tekstovi **“Pederski moral zapada”** i **“Rusije: Sukob pravoslavaca i LGBT aktivista”**.

HRA smatra da sve izjave, objavljene u pomenutim tekstovima, o tome da je gej populaciji potrebno liječenje, pripadaju govoru mržnje, jer nisu utemeljene u naučno dokazanim informacijama – činjenicama, koriste se s očiglednom namjerom da se stigmatizuje jedna manjina i podrži argumentacija homofobnih osoba, pogotovo onih koje su nasilne, odnosno koje promovišu nasilje. Te izjave su posebno problematične u tekstualnom kontekstu koji je homofobno intoniran. “Pederski moral zapada” je, s druge strane, kritički intoniran pamflet protiv politike tolerisanja seksualnih manjina, a u uvodnom dijelu toga teksta se u problematičan kontekst stavljaju dva potpuno različita događaja - ubistvo Moamera el Gadafija i organizacija Parade ponosa u Podgorici i koriste izrazi kojima se očigledno žele obezvrijediti i poniziti ljudi koji pripadaju seksualnoj manjini (“pederski marš”, “pederska kvota”, “pederski raj”, “odvratna povorka srama”). Takođe, ponižavaju se i oni koji se za njihova prava zalažu, a koji se neutemeljeno optužuju da žele da uruše “neprikosnovenost crnogorske porodice...” i sl.

HRA je saglasna sa MT MSS da su “Dnevne novine” prekršile načelo br. 5 u tekstu **“Crnogorci pretukli dvojicu dječaka”**, objavljenom u vikend izdanju od 4/5. januara 2014, jer je u naslovu neopravdano istaknuta nacionalnost. Isto tako, u tekstu Monitora **“Uzbekistanac na Svet(ov)oj zemlji”**, kod koga smo već konstatovali kršenje načela br. 4...”

HRA nije saglasna sa MT MSS u vezi sa kršenjem načela br. 5 u tekstu **“Kakvi popovi takva i istina”**, objavljenom u “Danu” 26. novembra 2013. MT MSS je ocijenio da je u tekstu omalovažavana Crnogorska pravoslavna crkva, njeni sveštenici, vjernici i poštovaoci. Osim što navodi da je sporan nadnaslov izvještaja sa glavnog pretresa održanog u Osnovnom sudu u Podgorici po tužbi Mitropolije crnogorsko-primorske protiv mitropilita Crnogorske pravoslavne crkve Mihaila, i sveštenika te crkve Dragana Pavlovića i Jovana Tomovića (“Kontradiktorne izjave predstavnika tzv. CPC na suđenju po tužbi Mitropolije crnogorsko – primorske”) zato što se ispred CPC nalazi naznaka “tzv”, MT MSS nije naveo ništa drugo što bi se moglo okvalifikovati kao govor mržnje. CPC jeste postojeća vjerska organizacija u Crnoj Gori, ali budući je kanonski nepriznata od vodećih pravoslavnih crkava, ne može se “Danu” sporiti pravo da je naziva takozvanom. Jedino o čemu ovdje može biti riječi je da se ovo “takozvana” shvati kao komentar

i da se onda konstatuje kršenje načela br. 3 Kodeksa, koje zahtijeva da “vijest i komentar budu jasno razdvojeni”.

4.5.2. Kršenja načela br. 5 u televizijskim programima

Ni MT MSS ni HRA nijesu u periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirali kršenja ovog načela.

4.6. Načelo br. 6 Kodeksa

“Za prikupljanje informacija u bilo kom obliku, novinar koristi profesionalno časne i pravno dozvoljene metode. Odstupanje od ovog pravila dopušteno je jedino u slučajevima kada te metode nijesu dovoljne, a informacija do koje treba doći izuzetno je važna za javnost”.

4.6.1. Kršenja načela br. 6 u štampi i online medijima

Ni MT MSS ni saradnici HRA nijesu u periodu koji pokriva ovaj izvještaj uočili primjere kršenja načela br. 6 Kodeksa.

4.6.2. Kršenja načela br. 6 u televizijskim programima

Ni MT MSS ni HRA nijesu u periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirali kršenja ovog načela.

4.7. Načelo br. 7 Kodeksa

“Pravo i obaveza je novinara da štiti povjerljive izvore informacija, ali i da uvijek provjeri motive povjerljivog izvora prije nego mu obeća anonimnost i zaštitu”.

4.7.1. Kršenja načela br. 7 u štampi i online medijima

Ni MT MSS ni saradnici HRA nijesu u u periodu koji pokriva ovaj izvještaj uočili primjere kršenja načela br. 7 Kodeksa.

4.7.2. Kršenja načela br. 7 u televizijskim programima

U periodu obuhvaćenom ovim izvještajem ni MT MSS ni HRA nijesu zabilježili kršenja ovog načela.

4.8. Načelo br. 8 Kodeksa

“Novinar je dužan da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi. Pravo na privatnost obrnuto je srazmjerno značaju javne funkcije koju pojedinac obavlja, ali je i u tim slučajevima nužno poštovati ljudsko dostojanstvo”.

4.8.1. Kršenja načela br. 8 u štampi i online medijima

MT MSS je u periodu koji pokriva ovaj izvještaj evidentirao osam primjera kršenja načela br. 8, od čega jedan po osnovu žalbe, dok su saradnici HRA pronašli dva primjera više⁶⁵.

Prema podacima iz dva izvještaja MT MSS od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014, dnevnik “Dan” je u tri navrata prekršio načelo br. 8, po dva puta su to uradili dnevnic “Pobjeda” i “Dnevne novine”, a jednom dnevnik “Vijesti”. Prema statistici HRA, njeni saradnici su po tri primjera kršenja načela br. 8 vidjeli u dnevnicima “Vijesti” i “Dan”, a po dva u “Pobjedi” i “Blicu”, izdanje za Crnu Goru..

Na osnovu argumenata prezentiranih u izvještaju MT MSS, smatramo da je njihova procjena utemeljena u slučaju teksta iz vikend izdanja “Dnevnih novina” od 9/10. novembra 2013. MT MSS smatra da je u tekstu pod naslovom **“Đukić je iz zatvora prijetio klanu Đurovića”** prekršeno načelo br. 8, odnosno smjernica⁶⁶ koja upućuje na ostajanje u prihvatljivim granicama kada se izvještava o nesrećama. MT MSS s pravom smatra da su granice izvještavanja o nesreći (u ovom slučaju o ubistvu) pređene time što se to izvještavanje temelji na neprovjerenim spekulacijama anonimnih izvora, čime se, i prema našem mišljenju, neprofesionalno i neetično konstruiše priča o nesreći i time ne poštuju osjećanja članova porodice žrtve.

Smatramo utemeljenom procjenu MT MSS o kršenju načela br. 8 i u tekstu pod naslovom **“Pored takvog supruga, vibrator je neophodan”**, objavljenom u “Dnevnim novinama” 16. januara 2014. MT MSS je naveo da je riječ o intervjuu sa suprugom pjevača Danijela Alibabića, u

⁶⁵ Do kraja februara saradnici HRA su evidentirali još jedan primjera kršenja načela br.5 Kodeksa i to u “Dnevnim novinama”.

⁶⁶ “Prihvatljiva granica, prilikom izvještavanja o nesrećama i prirodnim katastrofama, je ona koja znači poštovanje prema patnji žrtava i osjećanjima članova njihovih porodica. Žrtve nesreće ne smiju se dovesti u situaciju da po drugi put pate zbog prikazivanja u medijima”.

kome je njegova supruga iznosila detalje iz privatnog života kojima se narušava obaveza novinara “da se krajnje pažljivo odnosi prema privatnom životu ljudi”.

U tekstu pod naslovom **“Buka remeti san”**, objavljenom u “Danu” 9. februara, MT MSS je ispravno evidentirao kršenje načela br. 8, jer se medij ogriješio o privatnost potpisnika peticije čiji je faksimil objavio. Na peticiji su i matični brojevi potpisnika.

U izdanju “Dana” od 25. januara 2014, u tekstu **“U istrazi prećutao da je Duško u opasnosti”**, na naslovnoj i strani 9 objavljen je faksimil prve stranice zapisnika sa saslušanja svjedoka (ministra Duška Markovića) na kome se vidi i njegova privatna adresa, čime je, prema procjeni HRA, prekršena smjernica za načelo br. 8 koja sugeriše: “Privatne adrese ljudi uživaju posebnu zaštitu”. Ovaj primjer nije evidentirao MT MSS.

Saradnici HRA su evidentirali i primjer iz “Vijesti”, gdje se u tekstu pod naslovom **“Ludi Milan u Srbiji nastavlja liječenje”**, objavljenom 22. oktobra 2013, neetično izvještava o preseljenju osobe osuđene za višestruko ubistvo. Iako se radi o počiniocu teškog zločina, budući da je riječ o mentalno teško oboljeloj osobi, on, prema našem mišljenju, ne bi trebao da bude predmet novinarskog omalovažavanja, kako se i upozorava u jednoj od smjernica⁶⁷ za načelo br. 8.

MT MSS je dobro procijenio i u slučaju teksta **“Branice se sa slobode”**, objavljenog u “Danu” 9. februara. Riječ je o tekstu koji se bavi slučajem žene koja je osumnjičena za lažno prijavljivanje razbojništva kako bi, navodno, prikrila svoje nevjerstvo, a MT MSS smatra da “Dan” nije uzeo u obzir interes troje maloljetne djece pomenute žene. “Cijeli slučaj zapravo je priča o preljubi, dakle, o poremećenim bračnim odnosima, u kojima djeca nisu smjela da budu dodatno povrijeđena medijskim izvještavanjem”, konstatuje MT MSS, sa čim se HRA slaže. MT MSS, međutim, nije dosljedan u vezi sa ovim slučajem, jer je previdio izvještavanje drugih medija o istoj temi. Prema nalazima saradnika HRA, načinom na koji su izvještavali o ovom slučaju, o načelo br. 8 su se ogriješili i dnevnik “Pobjeda” (5. februar 2014) i “Blic” (6. februar 2014), ali i “Dan” (5. februar 2014), i nekoliko dana prije teksta u kome je neetično izvještavanje primjetio MT MSS.

“Dan” i “Pobjeda” su objavili identitet supružnika, a “Blic”, izdanje za Crnu Goru, samo inicijale, ali je na osnovu priče o mužu policajcu i pisanju ostale štampe lako bilo shvatiti o kome je riječ. Iako je žena osumnjičena za krivično djelo lažnog prijavljivanja i o tome ranije javnost bila obaviještena posredstvom medija, to nikako ne znači da je interes javnosti zahtijevao da jedna

⁶⁷ “Fizičke ili mentalne bolesti, kao i povrede, pripadaju sferi privatnosti pogodjenih osoba. Iz obzira prema takvim osobama i članovima njihovih porodica, u takvim slučajevima mediji ne treba da objavljuju imena i fotografije, i treba da izbjegavaju omalovažavajuće izraze da bi opisali bolest i patnju. Tako se treba vladati čak i kada su pomenuti izrazi u svakodnevnoj upotrebi.

porodična drama bude objelodanjena. U jednoj od smjernica⁶⁸ za načelo br. 8 Kodeksa se kaže da se o privatnom životu neke osobe izvještava samo u slučajevima od posebnog interesa za javnost, čega u konkretnom slučaju nije bilo. Ovdje treba posebno imati u vidu da supružnici imaju troje maloljetne djece, kako je s pravom primijetio MT MSS u svom izvještaju.

MT MSS je našao da je u "Pobjedi", u dvjema kolumnama Marka Vešovića ("**Papak iz Papa i Smradončić iz Gusinja**", 18. oktobar, i "**Buđenje pacova**", 25. oktobar 2013) prekršeno, osim načela br. 1 i načelo br. 8, pri čemu je navedeno da je autor koristio uvredljiv rječnik govoreći o pojedinim osobama. MT MSS je dobro uočio da je autorov jezik uvredljiv i to se može dovesti u vezu sa načelom br. 1, koji se bavi opštim standardima, ali po našem mišljenju ne i sa načelom br. 8., jer se u tekstovima ne narušava ničija privatnost na način kako je to objašnjeno u postojećim smjernicama za ovo načelo. U jednom drugom tekstu istog autora zaista ima direktnog ogrješenja o načelo br. 8, ali MT MSS taj tekst nije pomenuo u svom izvještaju. Riječ je o kolumni pod naslovom "**Dosta sam odgađao**", objavljenoj u "Pobjedi" 13. januara 2014, u kojoj je autor objavio više informacija koje se tiču privatnog života više osoba čija imena nijesu navedena, ali su navedeni nadimci kojima im se u javnoj komunikaciji u kontinuitetu obraća isti autor i zbog toga su lako prepoznatljive. Primjeri: "Ženski vrhunac slobodoljublja u Crnoj Gori danas je gospoja koju je Ratko Knežević spolno upotrebljavao...", "...a što se tiče njenog muža, u Podgorici vele da nikad ne znaš kad je na heroinu, a kad je na herini". Navođenje ovakvih informacija u tekstu je u funkciji narušavanja privatnosti i grubog ponižavanja pomenutih osoba, čime se direktno krši načelo br. 8 Kodeksa.

MT MSS je našao da je dnevnik "Dan" prekršio načelo br. 8 u tekstu "**Tražili Antona našli Ratka**", objavljenom 12. decembra 2013. U tekstu je riječ o potrazi za dvojicom mladića koji su nestali i za koje se pretpostavljalo da su izvršili samoubistvo, a MT MSS smatra da je naslovom "Dan" pokušao da bude duhovit, što je neprimjereno izvještavanju o nesrećama. HRA smatra da je ova procjena MT MSS prilično nategnuta, jer iako ovakav naslov nije najsrećnije odabran, ne može se, ipak, tvrditi da je namjera bila da se bude duhovit.

Osim u analiziranim, kršenje načela br. 8 saradnici HRA su našli i u tekstovima „**Mugoša ustupio plac Milovom kumu**“, objavljenim u "Vijestima" od 10. februara 2014. i "**Vjerio se Damir Mandić, kumuje mu Ljubo Bigović**", objavljenom u istom dnevniku 15. februara 2014. U prvom slučaju je pravo na privatnost prekršeno time što je objavljen jedinstveni matični broj, a u drugom se radilo o neopravdanom zadiranju u privatni život osobe bez njegove dozvole.

⁶⁸ "Izvještavanje o privatnom životu neke osobe može biti opravdano samo u slučajevima od posebnog interesa za javnost. Takvi slučajevi su, na primjer, radnje koje ugrožavaju zdravlje i bezbjednost građana i društva (kriminalne i terorističke radnje, korupcija, itd.). Izvještavanje o privatnom životu neke osobe, opravdano je i ako se time sprječava da javnost bude zavedena izjavom ili postupkom nekog pojedinca, kao, recimo, u slučaju kada neka osoba radi određene stvari u privatnom životu, a javno ih osudjuje."

4.8.2. Kršenja načela br. 8 u televizijskim programima

MT MSS u svojim izvještajima ne navode ni jedan primjer kršenja načela br. 8 u televizijskim programima.

HRA je evidentirala 13 takvih primjera, od čega po pet u programima televizija "Vijesti" i "Atlas" i tri u programu TVCG.

Većina primjera kršenja ovog načela (11 primjera) se odnosi na objavljivanje imena i prezimena žrtava saobraćajnih nesreća, što je u suprotnosti sa smjernicom za načelo br. 8 u kojoj stoji "žrtve nesreća ili zločina imaju pravo na posebnu zaštitu svojih imena" i da "nije uvijek pravilo da se otkrije identitet žrtve radi toga da bi javnost bolje razumjela nesreću ili zločin", već da se "iluzeci (se) mogu tolerisati ako je dotična osoba javna ličnost ili u slučaju posebnih okolnosti."

Ni u jednom od evidentiranih slučajeva žrtve nijesu bile javne ličnosti, niti je bilo riječi o posebnim okolnostima koje bi opravdale objavljivanje imena poginulih i ozlijeđenih.

Kršenje po ovom osnovu zabilježeno je sljedećim informativnim programima:

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (5): 25. oktobra 2013., 05. , 06., 07., 11., i 13. januara 2014.

TV ATLAS: FORUM (4): 29. decembar 2013., 09., 11., 18. i 28 . januara 2014.

TVCG: DNEVNIK 2 (3): 24. novembra 2013 i 10. februara 2014.

TVCG je prekršila smjernicu načela br. 8 koja od novinara zahtijeva krajnju uzdržanost i odmjerenu u izvještavanju o samoubistvima.⁶⁹

TVCG (24. novembar) - U izvještaju o navodnom samoubistvu nije navedeno ime i prezime osobe koja je stradala u eksploziji bombe u Podgorici, ali je i iznesena tvrdnja da riječ o samoubistvu, što je popraćeno i kajronom "IZVRŠIO SAMOUBISTVO", te su detaljno iznesene okolnosti pogibije, kao i pretpostavke da je osoba ostavila oproštajno pismo. Objavljeni su i detalji iz njegovog ličnog života. "Nezvanično se saznaje da je ubica ostavio oproštajno pismo i da je bio na potjernici nakon što se sa uslovnog otpusta nije vratio u zatvor u Spužu."

U programu TVCG prekršena je i smjernica načela br. 8 koja govori o potrebnom oprezu u izvještavanju o medicinskim istraživanjima i terapijama.⁷⁰

⁶⁹ "Izvještavanje o samoubistvima od novinara zahtijeva krajnju uzdržanost i odmjerenu. U takvim situacijama ne treba objavljivati imena i detaljan opis okolnosti u kojima se samoubistvo desilo. Izuzeci su opravdani samo ako je to od izuzetnog interesa za javnost."

⁷⁰ (b): "Kada izvještava o aktivnostima samozvanih iscjelitelja i nadriljekara, novinar mora iskazati posebnu dozu razložne sumnje i uzdržanosti."

TVCG: DNEVNIK 2 (12. decembar) - Povodom informacije da se u Crnoj Gori rađa nesrazmjerno više muške djece, TVCG je objavila prilog o nadriljekaru koji može, kako se tvrdi, uticati na pol začetog djeteta i pomoći parovima koje muči neplodnost. "Da potomstvo ne treba prepuštati slučaju zna osamdesetosomogodišnji Bajo Šušaković koji već pola vijeka pomaže parovima da se ostvare kao roditelji. Vaše je da izaberete muško ili žensko", navodi se u prilogu. Time se krši načelo br. 8 u dijelu koji se odnosi na izvještavanje o aktivnostima samozvanih iscjelitelja - nadriljekara, a koje navodi da novinar mora iskazati posebnu dozu razložne sumnje i uzdržanosti. U prilogu TVCG ne samo što nije iskazana sumnja u tvrdnje nadriljekara, već se u završnim riječima gledaoci podstiču da diskriminišu nerođenu djecu na osnovu pola: "Ako sumnjajte, isprobajte, Bajo ne naplaćuje savjete. Bolje i to nego sve češći abortusi koji su nas svrstali među zemlje sa najvećom stopom poremećaja prirodnog prosjeka polova."

4.9. Načelo br. 9 Kodeksa

"Novinar je dužan da štiti integritet maloljetnih osoba, drugačijih i hendikepiranih".

4.9.1. Kršenja načela br. 9 u štampi i online medijima

MT MSS i HRA su evidentirali po četiri primjera kršenja načela br. 9, od čega je samo jedan isti, dok su ostali različiti. Tri primjera su pronađena u dnevniku "Dan", a jedan u "Pobjedi". Saradnici HRA su u "Danu" našli dva primjera, a po jedan u dnevnicima "Pobjeda" i "Blic", izdanje za Crnu Goru.

Primjer koji su uočili i MT MSS i HRA je iz teksta objavljenog u dnevniku "Dan" 10. oktobra 2013. pod naslovom **"Silovao brataničnu pa je bacio sa terase"**. Imajući u vidu da se radi o maloljetnoj osobi, te da je njen identitet indirektno otkriven, u tekstu se nije vodilo računa o zaštiti interesa djece na način kako je to načelno sugerisano u smjernici⁷¹ za načelo br. 9.

U slučaju teksta pod naslovom **"Izudarao mi je dijete i nabio mu glavu u klupu"**, objavljenog u dnevniku "Vijesti" od 16. novembra 2013, MT MSS je konstatovao i kršenje načela br. 9, ali to nije obrazloženo na način koji bi nas uvjerio da su postupili ispravno. U izvještaju nije precizirano na koji je način to načelo prekršeno, osim što se podsjeća, "da je navodna žrtva maloljetnik", i da se u smjernicama za načelo br. 9 "sa posebnom pažnjom istražuju informacije koje zadiru u interese djece".

Prema navodima iz izvještaja MT MSS, dnevnik "Dan" je u svom dodatku u izdanju od 8. februara objavio dva teksta (**"Hladnoća ih je privila jedno uz drugo"** i **"Nema brašna ni za**

⁷¹ "Mediji su obavezni da postupaju u skladu sa načelima Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djece i da sa posebnom pažnjom istražuju informacije koje zadiru u interese djece."

priganice“) o donaciji Banke hrane ugroženim porodicama i uz oba teksta objavio fotografije maloljetne djece. MT MSS je procijenio da nije prikladno objavljivanje tih fotografija “radi izazivanja javnog sažaljenja zbog lošeg imovinskog stanja, bez obzira da li za to imaju saglasnost roditelja ili staratelja”. Međutim, smatramo da nije u pitanju kršenje Kodeksa ako je cilj novinarskog teksta da se izazove sažaljenje i tako podstakne na akciju pomoći. Neetično bi, po našem mišljenju, bilo ako bi sažaljenje bilo korišćeno za manipulaciju djecom u korist nekoga ili nečega drugog, što MT MSS nije utvrdio. U opštim smjernicama za izvještavanje o djeci UNICEF-a, u načelu 6 se kaže da novinari ne treba da objavljuju priču ili sliku koja bi mogla da dovede dijete, njegovu braću i sestre ili vršnjake u opasnost. U konkretnom slučaju takve opasnosti nema, tako da HRA nije saglasna s procjenama MT MSS.

Za razliku od MT MSS, saradnici HRA su evidentirali primjer iz dnevnika “Pobjeda”, u kome je, prema našem mišljenju, zaista prekršeno načelo br. 9 prilikom izvještavanja o maloljetnoj osobi. U izdanju od 10. decembra 2013. godine, “Pobjeda” je objavila tekst pod naslovom **“Epilog Pobjedine priče: Grba će u dom u Bijeloj”**, u kome je navedeno da će maloljetnik, čiji je identitet otkriven, biti smješten u dom za nezbrinutu djecu u Bijeloj, pošto roditelji “nemaju kapaciteta da brinu o njemu”. Vijest je ilustrovana fotografijom mališana. HRA smatra da je objavljivanjem identiteta mališana (puno ime i prezime) i fotografije prekršeno načelo br. 9 Kodeksa, posebno smjernica koja se tiče fotografisanja.⁷² U konkretnom slučaju ne postoji nikakvo profesionalno opravdanje za objavljivanje identiteta i fotografisanje mališana, jer mu se na taj način nikako ne pomaže, a nikakav javni interes ne sugerše da bi trebalo učiniti ono što je učinila “Pobjeda”.

Saradnici HRA su primjere za prekršaje načela br. 9 pronašli u dnevniku “Dan” od 23. oktobra, u vijesti o saobraćajnoj nesreći, i u dnevniku “Blic”, izdanje za Crnu Goru od 23. novembra 2013. godine, u intervjuu sa dobitnicom nagrade Vlade SAD.

U vijesti o saobraćajnoj nesreći pod naslovom **“Motorom pokosio biciklistu”** navedeno je da je motor, kojim je biciklista udaren, vozio 17-godišnji mladić, čiji je identitet otkriven, i da je on krivac za nesreću. Iako će u lokalnoj sredini svi znati ime mladića koji je osumnjičen za izazivanje nesreće, HRA smatra da nije bilo opravdanja za otkrivanje njegovog identiteta u novinama.

U slučaju intervjuja pod naslovom **“Spojila biznis i humanost, pomaže da se invalidi zaposle”**, saradnici HRA su zapazili da je novinar koristi izraz “invalidi”, a intervjuisana osoba izraz “osobe s invaliditetom”, koji je prihvatljiviji. U naslovu je izraz koji pripada žargonu i koji je uvredljiv za ovu grupu ljudi. Kodeks u načelu br. 9 kaže da je novinar dužan da štiti integritet maloljetnih osoba, drugačijih i hendikepiranih, a to znači i da koristi jezik koji te osobe ne vrijeđa.

⁷² “Mediji su obavezni da iskažu poseban obzir kada intervjuišu, fotografišu ili snimaju maloljetnike.”

4.9.2. Kršenja načela br. 9 u televizijskim programima

U periodu obuhvaćenom izvještajem, ni MT MSS ni HRA nijesu zabilježili primjere kršenja ovog načela.

4.10. Načelo br. 10 Kodeksa

“Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar mora uvažavati pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno, i ne smije ničim prejudicirati ishod sudskog postupka”.

4.10.1. Kršenja načela br. 10 u štampanim i online medijima

MT MSS je od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. našao 14 primjera za kršenje načela br. 10, koja se tiču pretpostavke nevinosti. Saradnici HRA su u istom periodu evidentirali 293 primjera.⁷³

Iako je, prema monitoringu saradnika HRA, kršenje načela br. 10 i dalje daleko najčešći oblik kršenja Kodeksa u štampanim i online medijima, ipak uočavamo da je taj broj bitno manji u odnosu na naš drugi izvještaj, koji se odnosio na period od 1. marta do 1. oktobra 2013. godine. U tom periodu, koji je za mjesec i po dana duži od perioda koji obuhvata ovaj izvještaj, zabilježeno je čak 510 primjera kršenja načela br. 10.

⁷³ Od 15. februara do 1. marta 2014, saradnici HRA su evidentirali još 18 primjera kršenja pretpostavke nevinosti .

Kršenje pretpostavke nevinosti (1.oktobar 2013.-1.mart 2014.	Blic	Dan	Dnevne novine	Pobjeda	Vijesti	Ukupno
U naslovu	19	108	49	47	39	262
U naslovu i prvom paragrafu	2	3	2	1	1	9
U naslovu i tekstu	3	2			3	8
U naslovu i nadnaslovu	1	6	4	2		13
U naslovu, prvom paragrafu i tekstu		1	1			2
U naslovu i fotografiji		1	1			2
U naslovu, podnaslovu, prvom paragrafu i tekstu		1				1
U naslovu i podnaslovu		3				3
U nadnaslovu i prvom paragrafu				1	1	2
UKUPNO	25	125	57	51	44	302

Od 14 primjera koje je naveo MT MSS, po četiri se odnose na dnevnike "Vijesti" i "Dan", a pet na "Dnevne novine". Od svih primjera koje su uočili saradnici HRA u istom periodu, 116 je pronađeno u dnevniku "Dan", 48 u "Dnevnim novinama", 50 u dnevniku "Pobjeda", 45 u dnevniku "Vijesti" i dodatna tri na portalu "Vijesti", 23 u "Blicu", izdanje za Crnu Goru i 11 na portalu Café del Montenegro.

Kod primjera koje su otkrili saradnici HRA, načelo br. 10, odnosno pretpostavka nevinosti je uglavnom kršeno u naslovima tekstova objavljenih u dnevnicima i na portalima. To je učinjeno u 261 slučaju. Najučestaliji, nakon toga, su primjeri kršenja načela br. 10 istovremeno u nadnaslovima i naslovima, ali je to primjećeno samo u 13 slučajeva. Zapažen je samo jedan slučaj kršenja načela br. 10, odnosno pretpostavke nevinosti u nadnaslovu, naslovu, prvom paragrafu i u ostatku teksta. Riječ je o tekstu sa nadnaslovom "Podgorička policija uhapsila Ognjena Vukovića i Miloša Rakočevića, zbog izživljavanja nad Milinkom Lepojevićem" i naslovom "Kolege pokušale da ga siluju", objavljenom u dnevniku "Dan" 21. decembra 2013. godine.

U samo dva slučaja je nađeno da je načelo br. 10 prekršeno formulacijom naslova i legendom ispod fotografije.

Prema nalazima saradnika HRA, načelo br. 10 je samo u sedam navrata kršeno u tekstovima u kojima je kršeno i neko od ostalih osnovnih načela, a to je u pet primjera bilo načelo br. 5.

(Naslovi tekstova u kojima je prekršeno načelo br. 10, odnosno pretpostavka nevinosti, su dati na kraju ovog izvještaja.)

4.10.2. Kršenja načela br. 10 u televizijskim programima

MT MSS je u svom IX izvještaju koji pokriva period od 1. oktobra do 1. decembra 2013. naveo da je u programu TV "Pink M" više puta prekršeno načelo br.10 time što su bivše menadžerke CKB Milka Ljumović i Bose Tatar nazivane "Žuta" i "Crna". Ocijenjeno da se "takvim kvalifikacijama diskredituje i urušava integritet osoba o kojima se izvještava". Citirana je i smjernica za načelo br. 10 u kojoj se zabranjuje "portretisanje ličnosti kojim se prejudicira njen karakter, kao i optužbe koje narušavaju ustavni princip zaštite ljudskog dostojanstva".

HRA je suglasna sa ocjenom da su navodni nadimci "Žuta" i "Crna" korišteni s namjerom da naruše dostojanstvo osoba i da ih se, na neki način, učini sličnima osobama iz kriminalnog svijeta koje najčešće imaju nadimke, ali napominjemo da je u nizu priloga TV "Pink M" o istrazi u slučaju CKB i na druge načine prekršena pretpostavka nevinosti dviju bivših menadžerki. Više puta je korištena sintagma "glavni protagonisti pljačke CKB", a u svim, dolje navedenim primjerima, tvrdi se da su one prekšile zakone.

HRA je ukupno u periodu od 1. oktobra do 1. marta u informativnim programima pet televizija evidentirala 10 kršenja načela br. 10, od čega osam u programu TV "Pink M", a dva u programu TV "Vijesti".

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (15. oktobar) - Prekršena je prepostavka nevinosti u sljedećoj rečenici: "70-togodišnji Stanko Radusinović teško je povrijeđen kada je na njega nešto prije 16 sati bombu bacio njegov rođeni brat 81-godišnji Đorđije Radusinović."

TV PINK: INFOMONTE, (25. novembar) – U jednom od ranije navednih priloga o istrazi u CKB-u navodi se sljedeće: "Krediti kojima su akcije firme kupovane su po nalogu 'Crne' i 'Žute', kako su Tatarevu i Ljumovićevu zvali zaposleni, bili otpisivani, odnosno rađena je ispravka vrijednosti potraživanja... Tako (su) članovi porodica Perović, Ljumović i Tatar do ovih desetina miliona dolazili novcem državnih firmi koji su pokrivali minuse u CKB."

TV PINK M: INFOMONTE, (26. novembar) Pozivajući se na dnevne novine "Pobjeda", "Pink M" govori o "pljački CKB", te navodi da objavljeni podaci potvrđuju "da su članovi porodica Perović, Ljumović i njima bliske osobe dolazili do miliona ne kupovinom već uglavnom fiktivnim ugovorima o poklonima i preuzimanjem akcija firmi koje su prethodno otjerali u stečaj."

TV PINK M: INFOMONTE (9. decembar) – U prilogu u kojem se govori o navodnom otvaranju nove banke prepostavka nevinosti je prekršena sljedećom tvrdnjom: "Dok specijalno Tužilaštvo godinu dana istražuje predmet pljačke CKB, glavni protagonisti ove pljačke Bosa Tatar i Milka Ljumović otvaraju novu banku."

TV PINK M: INFOMONTE (13. decembar) – U prilogu o toku istrage slučaja CKB, prekršeno je načelo br. 10 u sljedećoj rečenici: "Prvo je iz istrage sklonjena Aleksandra Popović, izvršna direktorka sektora sa klijentima i potpisnica spornih kredita, a zatim izuzeti krediti koje su 'Crna' i 'Žuta' dodjeljivale svojim porodicama".

TV PINK M: INFOMONTE (20. januar) - U prilogu o pisanju lista "Pobjeda" o načinu poslovanja bivših menadžerki CKB-a prekršeno je više načela etičkog Kodeksa. U najavi priloga govori se o "pljački CKB"-a, te se nastavlja: "Jedan od bliskih saradnika iz te finansijske institucije objašnjava mehanizme kako su dvije menadžerke Miljka Ljumović i Bose Tatar godinama pljačkale banku i to uz pomoć i zaštitu monetarne vlasti".

TV PINK M: INFOMONTE (21. januar) - Neimenovani izvor iz CKB-a, koji je izvor lista "Pobjeda", iznio je niz novih optužbi na račun Bose Tatar i Milke Ljumović, a "Pink M" ih je prenio kao neosporne činjenice. Tvrdi se da je provedena "pljačka CKB-a", da su nelegalne poslove "osmislile" Tatar i Ljumović, te da su članovima familija davale kredite koje su onda "otpisivale na račun banke".

TV PINK M: INFOMONTE (22. januar) - I u ovom izvještaju, zasnovanom na pisanju lista "Pobjeda", komentar, mišljenje novinara ili uredništva da je izvršena pljačka Crnogorske komercijalne banke se prezentuje kao utvrđena činjenica. "Kako je izgledalo pljačkanje CKB u vrijeme vladavine tandema Milka Ljumović-Bose Tatar najbolje pokazuje sledeći primjer." Osim načela br. 3, ovakvim izvještavanjem krši se i načelo br. 1 koje propisuje da informacija mora biti potpuna, a ne jednostrana, jer nema komentara, izjava prozvanih osoba, kao i načelo br. 10 koje propisuje da novinari ne smiju kršiti pretpostavku nevinosti.

TV VIJESTI: VIJESTI U POLA SEDAM (22. januar) - Pretpostavka nevinosti prekinuta je u izvještaju u kojem se dvojica uhapšenih nazivaju pljačkašima, te se otkrivaju njihova puna imena.

TV PINK M: INFOMONTE (24. januar) - Višestruko je prekršen Kodeks u prilogu o navodno nezakonitom ugovoru CKB-a sa kompanijom koja je vršila građevinske radove rekonstrukcije poslovnica banke, a pretpostavka nevinosti je narušena tvrdnjom: "Ovako ostvarena zarada dijeljena je sa menadžerkama banke, uglavnom u kvadratnim metrima. Sistem je bio prost. Donji nivo se prodaje banci za poslovnicu, a na spratu se prave stanovi za porodice Tatar i Ljumović. Tako je urađeno u Kotoru, ali i na Cetinju. Bahatost je bila toliko da su komšijama otimala terase da bi proširile stanove koje su za sebe ostavljale, kako tvrde komšije sa Cetinja".

4.11. Načelo br. 11 Kodeksa

"Novinar ne smije prihvatati privilegije bilo koje vrste koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju njegovu autonomnost i nepristrasnost, i nauditi slobodi odlučivanja izdavača i redakcije".

4.11.1. Kršenje načela br. 11 u štampanim i online medijima

MT MSS u svoja dva posljednja izvještaja ne pominje ni jedan primjer kršenja načela br. 11. Saradnici HRA su u periodu od 1. oktobra 2013. do 15. februara 2014. godine našli tri primjera i to u dnevnicima "Pobjeda" i "Dnevne novine", članovima MSS.

Tekst pod naslovom "**Fusnota: Gumarski prometej – ombudsman**", objavljen u "Pobjedi" od 1. oktobra 2013. pisan je u formi novinarskog teksta i bavi se ličnošću i djelom advokata Veselina D. Radulovića. U tekstu su izneseni optužujući podaci o Raduloviću koji nijesu provjeravani na način kako nalažu profesionalni novinarski standardi. Tekst je nepotpisan, a autorstvo se može dovesti u vezu sa logom Udruženja igara na sreću, koje je postavljeno iznad teksta, ali nije grafički povezano, tako da se ne doima kao dio jedne cjeline.

HRA smatra da način obrade i prezentacije ovoga teksta predstavlja kršenje načela br. 11 Kodeksa i smjernice koje govore o razlici između informativnih sadržaja i reklama⁷⁴. Problem sa ovim tekstom je taj što bi on trebao da bude u nekoj rubrici koja predstavlja forum za iznošenje različitih mišljenja, a objavljen je sa logom, što upućuje na to da je on tretiran kao reklamni, marketinški sadržaj.

U drugom tekstu iz dnevnika "Pobjeda" u kome je, prema našem mišljenju, prekršeno načelo br. 11, riječ je o kratkoj informaciji koja se bazira na saopštenju službe za odnose s javnošću nacionalne aviokompanije "Montenegroerlajns". U tekstu naslovljenom "Poslovnica premještena u Bulevar Ivana Crnojevića", citirana je rečenica: "Korisnike i na ovoj adresi očekuje tradicionalno ljubazno osoblje, brza rezervacija i kupovina karata i pristupačne cijene, što će i ubuduće biti prioritet nacionalne aviokompanije". Tom rečenicom je, prema našem mišljenju, jedna važna servisna informacija 'začinjena' samoreklamom, čime je prekoračena granica koja se u Kodeksu (smjernica 11.5)⁷⁵ označava kao prikrivena reklama.

Slično se desilo i u tekstu objavljenom u "Dnevnim novinama" 21. januara 2014, naslovljenom "Ušteda uz Pika karticu". Vijest je bazirana na saopštenju kompanije "Dormeo", a granica skrivene reklame je prekoračena rečenicom: "Januarsku privilegiju obezbjeđujemo kako bi kupci ovog mjeseca, kada se tradicionalno novac brže potroši usljed praznika, mogli da priuštite sebi omiljeni 'Dormeo' proizvod..."

4.11.2. Kršenja načela br. 11 u televizijskim programima

MT MSS nije u svojim izvještajima od 1. oktobra do 15. februara uočio kršenje načela br. 11 u televizijskim programima.

Saradnici HRA su monitoringom zabilježili šest takvih slučajeva, a velika većina se odnosi na nekritičko plasiranje materijala za odnose sa javnošću u sklopu informativnog programa, čime se gubi razlika između informativnog sadržaja i reklama.

U programu TVCG zabilježena su dva primjera kršenja načela br. 11, a u programima ostalih monitorovanih televizija ("Vijesti", "Pink M", "Atlas" i "Prva") po jedan primjer.

⁷⁴ "Reklame, novinske strane ili programi koje plaćaju sponzori, moraju se jasno razlikovati od informativnog sadržaja i moraju biti tako kreirane i predstavljene da ih čitalac/slušalac/gledalac prepozna kao takve. Novinar ne smije da se bavi reklamno - propagandnim poslovima."

⁷⁵ "Potreba za stalnim sticanjem i održavanjem kredibiliteta medija iziskuje posebnu pažnju kada se radi o propagandnim i reklamnim sadržajima. Tekstovi, tv i radio priloge ili programi koji se odnose na preduzeća, njihove proizvode, usluge ili događaje u vezi sa preduzećima ne smiju da prekorače granicu prikrivene reklame. Rizik da se to učini naročito je veliki ako priča prevazilazi opravdani interes javnosti ili interesovanje publike za tu informaciju. Ovo se takodje odnosi na reklamne tekstove, fotografije, tv i radio priloge i ilustracije koji nijesu prošli uredjivačku obradu."

Tri televizije, TVCG, "Pink M" i TV "Vijesti" su prekršile ovo načelo 7. novembra izvještavajući o stambenim kreditima banke Societe Generale Montenegro (SGM). Novinari su prenijeli ono što je, bez sumnje, propagandni materijal banke koja objavljuje informaciju o novom proizvodu želeći doprijeti do klijenata. Već samo objavljivanje informacije je kršenje načela br. 11, a greška postaje teža kada se objave ocjene SGM kojim hvale sebe ili svoj proizvod ili uslugu. Televizije takve informacije ne smiju objavljivati u informativnom programu, osim ako nijesu u sklopu izvještaja u kojem su navodi provjereni, na primjer, ako se uspoređuju stambeni krediti na tržištu i daje ocjena tih proizvoda.

TVCG: DNEVNIK 2 (7. decembar) – U izvještaju o otvaranju hipermarketa "Voli" pređena je granica između informacije i reklame. Objavljeno je, između ostalog: "Potrošačima će, kažu, ponuditi 20 hiljada artikala po cijenama povoljnijim od konkurencije". Tu tvrdnju novinari nijesu provjerili, ali su je potvrdili anketirani građani. Napominjemo da se anketa sprovedena među manje od 10 kupaca, koja je objavljena u sklopu priloga, ne može smatrati relevantnom metodom provjere navoda o cijeni proizvoda.

TV ATLAS: FORUM (26. decembar) - U prilogu o prijemu koji je za klijente i partnere organizovala Atlas Banka provlači se reklama i tvrdnja o superiornosti ove banke nad konkurentima u Crnoj Gori: "Poslovni partneri banke kažu da su i ove kao i prethodnih godina zadovoljni saradnjom ističući da je ovo možda jedina pouzdana finansijska institucija u Crnoj Gori."

PRVA TV: VIJESTI (20. februar) - Objavljena je informacija o jačanju internet mreže kompanije Mtel, uz tvrdnje predstavnika kompanije o kvalitetu, što nije ni na koji način ispitano ili stavljeno u kontekst.

4.12. Načelo br. 12 Kodeksa

"Obaveza je novinara da bude solidaran sa kolegama u mjeri koja ga neće onemogućiti da valjano obavi profesionalni zadatak, niti dovesti u opasnost da se ogriješi o osnovne principe novinarskog kodeksa."

4.12.1. Kršenja načela br. 12 u štampanim i online medijima

Dok MT MSS nije u svoja dva posljednja periodična izvještaja od 1. oktobra 2013. do do 15. februara 2014. evidentirali ni jedan primjer kršenja načela br. 12, saradnici HRA su u tom periodu našli 56 primjera.⁷⁶

Najviše primjera saradnici HRA su evidentirali u “Dnevnim novinama” (29) i “Blicu”, izdanje za Crnu Goru (14), u “Vijestima” 9, u “Danu” dva i po jedan u “Pobjedi” i na portalu RTCG.

U svim slučajevima je riječ o kršenju smjernice⁷⁷ načela br. 12 koja se odnosi na korišćenje tuđih tekstova, djelova tekstova ili fotografija, a bez navođenja izvora, nego se korišćeno predstavlja kao svoje.

Većinu primjera plagiranja saradnici HRA su evidentirali na osnovu podataka da su se iste vijesti i fotografije izvorno pojavljivale prethodno u drugim medijima (najčešće *online* inostranim medijima). Ima i primjera gdje su plagirane priče potpisane punim imenima ili inicijalima novinara (često u “Blicu”, izdanje za Crnu Goru), a da je sasvim jasno da ti novinari nijesu izvještavali o tom događaju sa lica mjesta, nego su plagirali tekst ili djelove teksta. Primjera radi, u “Blicu”, izdanje za Crnu Goru, od 16. januara 2014, objavljen je izvještaj o zločinu u SAD sa nadnaslovom “Horor u SAD: Dvoje učenika teško ranjeno u napadu” i naslovom “Dijete pucalo u djecu iz sačmarice”. Iznad teksta izvještaja je puno ime i prezime novinarkе, što bi bilo logično ako je ona izvještavala sa lica mjesta ili je dopisnica iz SAD. Pošto se tako nešto ne navodi, logično je zaključiti da je ona kompilirala djelove tekstova iz drugih, inostranih medija. Korišćene su i fotografije čije autorstvo je ostalo nepoznato.

U manjem broju slučajeva je diskretno naveden izvor za jedan dio objavljene priče, ali ostaje nejasno da li se i ostatak priče može pripisati istom izvoru ili nekom drugom, koji je ostao skriven. Takav je primjer teksta iz “Vijesti” od 19. novembra 2013. pod naslovom “Bez simuliranja i cenzure”, gdje se pri kraju drugog paragrafa navodi izvor jednog citata, ali ostaje nejasno da li je cijeli tekst preuzet iz danskog magazina “Filmmagasinet Ekko” ili samo taj jedan citat.

Saradnici HRA su primijetili da nedjeljnik “Monitor” koristi fotografije čije autorstvo ostaje nepoznato i izražava sumnju da se u jednom broju slučajeva radi o fotografijama koje su na posuđene iz drugih medija, a da to nije navedeno. Jedan od malobrojnih izuzetaka je fotografija sa naslovne strane izdanja nedjeljnika od 14. februara 2014, za koju je na stranici namijenjenoj za sadržaj navedeno da je preuzeta sa portala “Klix.ba”. (Upravo nam je ova napomena skrenula

⁷⁶ Od 15. februara do 1. marta 2014, saradnici HRA su evidentirali još devet primjera kršenja načela br.12 Kodeksa.

⁷⁷ Novinar ne smije da se bavi plagiranjem. Pod plagijatom se podrazumijeva korišćenja tuđih informacija, riječi, ideja i slika bez odgovarajućeg navođenja izvora.

pažnju da bi i dio drugih fotografija, posebno onih koje ilustruju priče koje tematski nijesu vezane za Crnu Goru, mogao biti plagiran.

(Naslovi tekstova u kojima je prekršeno načelo br.12 su na kraju izvještaja).

4.12.2. Kršenja načela br. 12 u televizijskim programima

U periodu obuhvaćenom ovim izvještajem ni MT MSS ni HRA nijesu zabilježila kršenja ovog načela.

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE IZVJEŠTAJA

Mediji i samoregulatorna tijela u Crnoj Gori

1. Priključivanje novih lokalnih medija Samoregulatornom savjetu za lokalnu štampu i odluka dnevnika "Dan" da slijedi iskustvo TV Vijesti i dnevnika "Vijesti" i uspostavi zaštitnika prava svojih čitalaca novi su primjeri afirmacije potrebe za uspostavljanjem djelotvorne samoregulatorne prakse u crnogorskoj medijskoj zajednici. Od uticajnih medija je sada van samoregulatornog procesa ostao jedino nedjeljnik "Monitor". **Krajnje je vrijeme da "Monitor" za sebe odabere odgovarajuću formu samoregulacije, kao što bi to trebalo da urade i brojni elektronski mediji koji nijesu uključeni ni u jedno od postojećih kolektivnih samoregulatornih tijela.**

Saradnja između samoregulatornih tijela

2. a) Pozdravljanje od strane MSS-a osnivanja ombudsmana u TV Vijesti i dnevnicima "Vijesti" i "Dan" i pokazivanje spremnosti na saradnju, predstavlja ohrabrujući korak u pravcu smanjivanja nepovjerenja i početka saradnje različitih samoregulatornih tijela. **MSS bi javno deklarisanu spremnost za saradnju sa ombudsmanima dnevnika i televizije "Vijesti", kao i dnevnika "Dan" mogao početi prosleđivanjem žalbi koje dobija, a odnose se na te medije, bez izjašnjavanja o njima. Ovo tim prije što MT MSS ni do sada u postupanju po žalbama nije od medija koji nijesu njegovi članovi tražio izjašnjenje povodom žalbi ili sopstvenih nalaza, iako je time kršio odredbe svoga Statuta.**

U slučaju neslaganja u primjeni Kodeksa, tj. različitih tumačenja osnovnih načela i pratećih smjernica, samoregulatorna tijela bi trebalo da iniciraju zajedničke debate, u cilju ujednačenog tumačenja Kodeksa i unapređenja poštovanja profesionalnih standarda i ljudskih prava od strane medija.

2. b) *Potreba za uspostavljanjem saradnje uočena je i između Ombudsmanki TV i novine "Vijesti", budući da žalba koja se odnosila na televiziju "Vijesti", a koja je stigla na adresu Ombudsmanke dnevnika "Vijesti" nije, sudeći prema njihovim izvještajima, stigla do Ombudsmanke TV "Vijesti". **Saradnja i proslijeđivanje žalbi značila bi svjesno djelovanje u prvenstvenom interesu gledalaca i čitalaca, čije interese Ombudsmanke (samoregulatorna tijela) treba da štite, a unaprijedilo bi i povjerenje u njihove uloge, kao i u medije koji su ih imenovali na te pozicije.***

Procedura po kojoj postupaju samoregulatorna tijela

3. a) MT MSS, koji odlučuje i po žalbama, i dalje ne primjenjuje iste kriterijume kada je riječ o proceduri odlučivanja. U većini slučajeva, i to kada je riječ o žalbama na medije koji nijesu njegovi članovi, MT MSS nije tražio izjašnjavanje tih medija o navodima žalbi, niti se pokušalo posredovati u sporovima između podnosilaca žalbi i medija. **Neophodno je da MT MSS primjenjuje iste kriterijume pri odlučivanju o žalbama koji su propisani Statutom MSS.**

3. b) Iako je početkom 2013. godine MSS na svojoj zvaničnoj internet stranici najavio usvajanje pravilnika kojim bi bila regulisana procedura postupanja po žalbama, taj dokument još nije usvojen. **Neophodno je da MSS što prije usvoji najavljeni pravilnik i time dodatno precizira obaveze i odgovornost svoga Monitoring tima i onemogućiti volutarizam u njegovom postupanju.**

3. c) U nekoliko slučajeva (žalbi u odnosu na medije koji su članovi MSS) MT MSS je odluku o žalbi utemeljio na odgovoru medija na čiji rad se žalba odnosila. Iako je MSS dužan, prema svom Statutu, da traži izjašnjenje medija na koje se odnosi žalba, odluku treba da donese objektivno, na osnovu uvida u sporni novinarski materijal, a ne samo na osnovu tvrdnji medija na koga se žalba odnosi.

3. d) Primjer odlučivanja po pritužbi Udruženja priređivača igara na sreću na odluku MT MSS po njihovoj žalbi pokazao je da u postojećim aktima MSS nije riješeno pitanje više instance u odlučivanju po žalbama. Pravno i logički neodrživo je rješenje da se podnosilac žalbe koji je nezadovoljan odlukom MT MSS žali istoj instanci. **Izmjenama i dopunama Statuta MSS trebalo bi predvidjeti drugostepeni organ koji odlučuje po žalbama.**

3. e) Baveći se problematičnim komentarima ispod tekstova na portalu "Vijesti", MT MSS na jednom mjestu u izvještaju izlazi iz uloge procjenitelja etičnosti sadržaja i upušta se u neprihvatljivo dijagnostifikovanje psihičkih stanja autora spornih komentara - "komentari služe za izražavanje poremećenih, bolesnih i zadržanih stavova čitalaca". **Koliko god bi ovakva ocjena mogla biti utemeljena, samoregulatorna tijela bi trebalo da se uzdrže od dijagnosticiranja zdravstvenog stanja autora komentara, a da budu izdašnija u nuđenju i pronalaženju rješenja za unapređivanje uređivačke prakse u novim elektronskim medijima.**

3. f) Za razliku od prethodnih izvještaja MT MSS, u kojima je zabilježeno čak 37 primjera navođenja da je Kodeks prekršen, ali bez preciziranja konkretnog načela Kodeksa koje je prekršeno⁷⁸, u devetom i desetom izvještaju, MT MSS je unaprijedio obrazloženja i ovaj propust je zabilježen samo u nekoliko slučajeva. **Da bi ocjena o kršenju Kodeksa bila utemeljena i uvjerljiva, kao i da bi se moglo spriječiti slično postupanje ubuduće, neophodno je uvijek u**

⁷⁸ Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori, drugi izvještaj, preporuka HRA, str.15.

izvještajima precizno navesti koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i koja je smjernica prekršena, kao i način na koji je to učinjeno.

3. g) *Kada se upoređuju podaci do kojih je došao MT MSS i oni do kojih su došli saradnici HRA, vidljivo je da su glavni razlozi za velike razlike u tome što MT MSS ne obraća dovoljno pažnju na najučestalije primjere kršenja Kodeksa (kršenje načela br. 10 - poštovanje pretpostavke nevinosti) i što uopšte ne poklanja pažnju kršenjima načela br. 11 (obaveza neprihvatanja privilegija koje bi mogle ograničiti ili dovesti u sumnju novinarsku autonomnost i nepristrasnost) i br. 12 (zabrana plagiranja). MT MSS bi trebalo da jednaku pažnju poklanja kršenjima svakog od osnovnih načela Kodeksa i smjernica u kojima su ta načela razrađena i objašnjena ili da makar navede opravdane razloge za selektivan pristup.*

3. h) *Do značajne razlike u uporednom monitoringu MT MSS i HRA dolazi i zbog toga što se Monitoring tim MSS, po pravilu, kršenjem Kodeksa u televizijskim programima bavi samo na osnovu žalbi, a vrlo rijetko sam sprovodi monitoring njihovih programa. Monitoring HRA glavnih informativnih emisija samo pet najgledanijih televizija u Crnoj Gori bilježi veliki broj kršenja Kodeksa, u čemu prednjači TV "PINK Montenegro", članica MSS. MT MSS trebao bi, makar periodično, nadgledati rad elektronskih medija, prije svega televizija koje signalom pokrivaju cijelu Crnu Goru, a koje su članice ovog samoregulatornog tijela (TVCG, TV Pink M, TV Prva).*

3. i) *SSLŠ i dalje nema poseban akt kojim bi bio regulisan način rada njegovog Suda časti (Monitoring tima), tijela predviđenog Statutom, i procedura podnošenja žalbi i postupanja po njima. Postojanje takvog akta bi moglo da stimuliše potencijalne žalioce. Neophodno je da odgovarajuće tijelo SSLŠ usvojiti akt kojim bi bio regulisan rad Suda časti (Monitoring tima) i procedura podnošenje žalbi i postupanja po njima.*

3. j) *Iako je od uspostavljanja Ombudsmana prošlo skoro godina dana, TV Vijesti još nijesu usvojile interni etički kodeks, predviđen odlukom o osnivanju Ombudsmana. Imajući u vidu podatak Ombudsmanke da je novinari često kontaktiraju radi otklanjanja etičkih dilema, to bi mogao da bude dodatni podsticaj za što skoriju izradu i usvajanje internog etičkog kodeksa i programskih smjernica TV "Vijesti".*

3. k) *U Poslovniku o radu Ombudsmana dnevnog lista "Vijesti" u čl. 3 je propisano da žalba, da bi bila razmatrana, treba, pored ostalog, da sadrži: ime i prezime podnosioca žalbe, ako je fizičko lice, ili puni naziv i matični broj ako je pravno lice. Ombudsmanka je do sada razmatrala i žalbe koje ne sadrže taj kriterijum. Iako je ovakav Ombudsmankin stav razumljiv u interesu žalilaca, bilo bi uputnije pridržavati se Poslovnika i tako edukativno uticati i na podnosiocima žalbi.*

3. l) *Ombudsmanka je u izvještajima kao žalbe tretirala i svoje samoinicijativne intervencije, kao i prigovore koji nijesu pisani u formi žalbi i u skladu sa Poslovnikom o radu Zaštitnika čitalaca*

Vijesti, što je zbunjujuće. U narednim izvještajima Ombudsmanka bi trebalo da se pridržava terminologije koja je propisana Poslovnikom i da pravi jasnu razliku između postupanja po žalbama i samoinicijativnih intervencija i angažmana po osnovu prigovora koji nemaju propisanu formu žalbi.

3. m) Ombudsmanka dnevnika "Vijesti" ne navodi uvijek koje je osnovno načelo Kodeksa prekršeno i kako je to urađeno, i ne koristi dosljedno terminologiju iz Kodeksa, što sve otežava razumijevanje njenih odluka. Poželjno je da se uvijek prilikom identifikovanja ogrješenja o profesionalnu etiku navede koje načelo, odnosno smjernica Kodeksa je prekršena i na koji način je to učinjeno, čime bi bio izbjegnut utisak pristrasnosti i djelovalo obrazovno i preventivno. Poželjno je, takođe, pridržavanje i terminologije koja je korišćena u Kodeksu.

Nalazi uporednog monitoringa medija

4. a) Iako je kršenje pretpostavke nevinosti (načelo br. 10 Kodeksa) i dalje daleko najčešći primjer neetične prakse u medijima, ohrabrujuće je da su monitori HRA evidentirali znatno manji broj primjera nego u periodu koji je pokrивao naš drugi izvještaj, te činjenica da je Ombudsmanka dnevnika "Vijesti" u februarskim izdanjima novina "zapazila značajan broj naslova i nadnaslova sa znakom pitanja, odnosno nekim oblikom potencijala, kako bi se ostavio prostor i za drugačije tumačenje, odnosno da se ne bi ugrozila presumpcija nevinosti". Preporučujemo medijima da se potrudе da na zanemarljivu mjeru svedu broj primjera kršenja pretpostavke nevinosti. Olakšavajuća okolnost u ovom slučaju je ta što se ovo kršenje relativno lako prepozna i zbog toga ga je, uz dobru volju novinara i posebno urednika, moguće lako izbjeći.

4. b) Uporedni monitoring pokazuje učestalost jednostranog izvještavanja, pa je načelo br. 1 najčešće kršeno načelo, prema monitoringu MSS, dok je prema monitoringu HRA na drugom mjestu. Ovo se načelo, po pravilu, krši kada mediji koriste, kao izvor vijesti, optužujuća saopštenja jedne strane, dok drugoj ne nude mogućnost da se odmah izjasni o optužbama. Da bi izvještavanje bilo izbalansirano, a novinarstvo ispunjavalo svoju svrhu kroz "traganje za istinom", mediji moraju odmah dati priliku i drugoj strani da odgovori na optužbe, a ne samo ostavljati mogućnost da optužena strana naknadno reaguje. Takođe, mediji sami moraju provjeravati osnovanost iznesenih optužbi.

4. c) Uočljiv je porast broja kršenja načela br. 12. Broj primjera plagiranja u monitorovanim medijima, posebno na portalima, je znatno veći od navedenog, jer nije uvijek lako utvrditi tu vrstu etičkog prekršaja bez temeljnije uporedne analize. U odnosu na prethodna dva izvještaja HRA, u ovom smo evidentirali više primjera očiglednog ili nevješto prikrivenog plagiranja. Kao što jasno ističu svoje autorstvo kada je riječ o tekstovima i fotografijama, poželjno je da

mediji to isto čine kada koriste tuđe tekstove ili djelove tih tekstova, fotografije i druge grafičke ilustracije.

4. e) *Većina primjera kršenja načela br. 8 Kodeksa u nadziranim televizijskim informativnim programima odnosi se na objavljivanje imena i prezimena žrtava saobraćajnih nesreća. Mediji bi trebali se sa mnogo više pažnje i obzirnosti odnositi prema žrtvama nesreća ili zločina, jer one, prema Kodeksu, imaju pravo na posebnu zaštitu imena, osim u slučajevima posebnih okolnosti, koje uvijek trebaju biti pažljivo razmotrene.*

4. f) *MT MSS je u pojedinim tekstovima uvredljiv jezik doveo u vezu sa načelom br. 8 Kodeksa, odnosno sa narušavanjem privatnosti, iako postojeće smjernice za to načelo ne daju osnov za takav zaključak. Potrebno je otvoriti pitanje moguće dopune smjernica Kodeksa za načelo br. 8, čime bi se uzelo u obzir da prema praksi Evropskog suda za ljudska prava povreda časti i ugleda mogu predstavljati povredu privatnosti.*

a) Naslovi tekstova u kojima je prekršeno načelo br. 10, odnosno pretpostavka nevinosti:

Iz „Dana“: “Ošteti banku za 6.530 eura”, “Pokrao Crveni krst i vrtić”, “Švercovali auto-djelove”, “Krali eksploziv”, “Oskrnasio crkvu i udario policajca”, “Gvozdenović nezakonito izdao dozvolu”, “Ukrao auto”, “Švercovali duvan”, “Pornografske snimke slao u Njemačku”, “Beranac dilovao marihuana”, “Silovao brataničnu pa je bacio sa terase”, “Mladića ubo nožem u grudi”, “Muju Redži pozliko u ćeliji”, “Banku ošteti za 112.000 eura”, “Metke krili u šporetu”, “‘Divljak’ pokušao da pregazi policajce”, “Zapalili tendu, pa pobjegli”, “U pritvor zbog pokušaja ubistva brata”, “Opljačkao crkvu”, “Krali bicikla”, “Četiri rođeka dilovala 19 kila”, “Pucao na video nadzor policije”, “Maloljetnici ukrali zvono”, “Uhapšeni lopovi”, “Mladić pucao u policijske kamere”, “Zbog konobarice pucao u mladića”, “Bombaš poslat u Spuž”, “Policajac ubio divojarka”, “Prodavali heroin”, “Pao i drugi bombaš”, “Osmani pretukao Mandu Popović”, “Ukrao kola, pa sletio s puta”, “Muša opraio pola miliona”, “Napao prodavnicu”, “Ukrala 6.600 eura”, “‘Opelom’ udario staricu”, “Krio oružje i pancir”, “Izazvao saobraćajnu nesreću”, “Ošteti budžet za 800.000 eura”, “Oтели torbu”, “Drogu krili u kući”, “Pokušao da siluje djevojčicu”, “Ukrao 3.500 eura”, “Opljačkao ‘Rodu’”, “Ubio kćerku jer se smijala”, “Obio lokal i ukrao piće”, “Krali auta, obijali kuće”, “Skank krio u patosu kamiona”, “Sa pumpe odnio 1.700 eura”, “Ukrao telefon”, “Krali ležaje”, “Tukao policajca”, “Firme oštetili za 16.000”, “Prebili azilante, pa tražili otkup”, “Iz kladionice odnio 1.200 eura”, “Podgoričanin odnio sliku”, “Uhapšen jer je pokušavao da pregazi advokata”, “Rožajci silovali maloljetnicu”, “Krao kovertu”, “Bombom na brata zbog međa”, “Jedan tukao, drugi prijetio”, “Pljačkao i frizerske salone”, “Mladić ranjen nožem”, “Postavio eksploziv na auto policajca”, “Radnik ukrao 4.000 eura”, “Porez utajili, banku čašćavali”, “Izboli tetku nožem, pa je opljačkali”, “Uhapšen zelenaš”, “Krao novac i telephone”, “Marihuanu spremali za prodaju”, “Unuk kamenom ubio babu”, “Krao bakar sa hale”, “Beranac švercovao 45 kilograma kokaina”, “Maloljetnicima polomili rebra”, “Mučio invalida”, “Napao obezbjeđenje i lomio inventar”, “Krao robu iz prodavnice”, “Drogu krio u sobi”, “Mučili psa do smrti”, “Policajac uzeo mito od pet vozača”, “Bivši direktor pronevjerio 34.000”, “Uhapšeni lopovi”,

“Kolege pokušale da ga siluju”, “Odnio 500 eura”, “Krao telefone od košarkaša”, “Drogu krio u gaćama”, “Spremao skank za prodaju”, “Pokupao da se ugrije, pa zapalio kuću”, “Maloljetnici polomili stakla”, “Uhapšeni kradljivci”, “Obila slot aparat”, “Opljačkao tri auta”, “Izmislio pljačku”, “Uhapšen u krađi”, “Krali novac, telefone, šporete”, “Radnik obezbjeđenja pljačkao kolege”, “Opljačkali market”, “Vlasnika 'kopa' kafe ucjenjivali za 8.000 eura”, “Pronevjerio pola miliona eura”, “Pare od vode stavljali u džep”, “Prodavca tukao čekićem po glavi”, “Ulcinjanin švercovao skank”, “Maloljetnik dilovao drogu”, “Ukro 250 eura, pa izmislio razbojništvo”, “Švercovao heroin”, “Prisvojio 408 hiljada”, “Krali televizore”, “Švercovao drogue”, “Ukrali kazan za rakiju”, “Izvršili pljačku, pa tukli policiju”, “Prodavali marihuana”, “Odnio dokumentaciju”, “Organizovali prostituciju u Podgorici i na Primorju”, “Švercovao drogue”, “Opljačkao knjižaru”, “Krao novčanike i torbe”, “Ubio mladiće koje nije poznavao”, “Napastvovao djevojčicu”, “Opljačkali bračni par iz Njemačke”, “Opljačkao kazino”, “Prevozili skank”, “Uhapšen zbog seksualnog zlostavljanja učenika”, “Ošteti firmu za 11.000 eura”, “Pronevjerio pazar”, “Ukro laptop”, “Oteo 15 eura”, “Obio auto, opljačkao magazine”, “Švercovali tablet”, “Aktivistima DPS-a na dan izbora dijelila po 200 eura”, “Otuđio 15.700 eura”.

Iz „Dnevnih novina“: “Držao pištolj i municiju različitog kalibra”, “Ukro novac i nakit iz auta”, “Krao torbe sa plaže”, “Silovao, pa zatim pokušao da ubije brataničnu”, “Konobar nožem ubo gosta lokala u stomak”, “Vlasnik Komerc Kormana prisvojio tuđe mašine”, “U džepu nosio drogu”, “Vrijeđao i udarao Beranku”, “Bombom pokušao da ubije brata”, “Krali pa uništavali auta”, “Dolijao provalnik crkve”, “Bacio bombu zbog svađe sa gazdama”, “Osmanagići oprali 72.000 eura”, “Izazvao potres možga kako bi sakrio 150.000 E”, “Izazvao požar na jahti”, “U kući držali arsenal oružja”, “U stanovima krili pakovanje skanka”, “Nije vratila pozajmicu od 30.000 eura”, “Djevojčica od starca ukrala više od šest i po hiljada eura”, “Prebili bračni par pa im oteali 100.000 eura”, “Oštetili firme za koje su radili za više od 16.000 eura”, “Halilović organizovao šverc kokaina”, “Ubica tvrdi da je usmrtio kćerku, a njena majka da joj on nije otac”, “Iz kladionice Meridian ukro 500 eura”, “Kolašinci u autu držali drogue”, “Crnogorci pretukli dvojicu dječaka”, “Carinik falsifikovao ispravu”, “Mladić krao bakarne šipke”, “Policajac uhapšen zbog primanja mita”, “Lažirao pljačku”, “Ukrali 400 eura i uhapšeni”, “Maloljetnik nožem prekratio tuču”, “Stavio hipoteku na tuđu imovinu”, “Švercovao cigare”, “Baranin ocu zario nož u grudi”, “Optužnica protiv razbojnika”, “Ukro pa prodao dva auta”, “Uhapšen serijski razbojnik iz Podgorice”, “Krenuo da proda skank”, “Zatekla lopova u trafici”, “Opljačkali market”, “Pao i drugi 'reketaš' vlasnika Kopa kafe”, “Uhapšen Beranac N: Bacio bombu ispred kafića”, “Iz automobila ukro torbicu”, “Jedan lopov uhapšen, drugog traže”, “Obio auto i ukro torbicu”, “Krali televizore iz kladionica”, “Uhapšen Cetinjanin koji je obijao crkve”, “Srbijanac ošteti budžet Crne Gore za pola miliona”, “Umjesto predaje, tukli policajce”, “Autom prevozili 14 kilograma skanka”, “Švercovao drogue”, “Prevezio marihuana”, “Starac pokušao da oblubi djevojčicu”, “Krali kozmetiku”, “Policija zatekla razbojnika u krađi”, “Mladić iz auta ukro laptop”, “Pljačkao kuće u Virpazaru”, “Podmetnuli bombu”, “Pijani ljekar izazvao sudar”.

Iz “Pobjede”: “Krao novac, telephone, bankovne kartice...”, “Potegli nož na dva dječaka”, “Slao klipove pedofilskog sadržaja”, “Mladići krali kablove”, “Ošteti banku za 112.000 eura”, “Šesnaestogodišnjak iz Podgorice krao novac, zlato, telefon”, “Oštetila klijenta za skoro 23.000 eura”, “U potkrovlju krili marihuanu i municiju”, “Bombašu određen pritvore od 30 dana”, “Policajac i lovočuvnik uhvaćeni u krivolovu”, “Inscenirao saobraćajni udes kako bi prisvojio 14.000 eura”, “Baranin u kesi krio eksploziv”, “Falsifikovali sanitarne knjižice”, “Skank krio u rezervoaru”, “U stanu krili skank”, “Opljačkao

market i kladionicu", "Hrvatski stručnjaci kontrolišu poslovanje bivših menadžera CKB", "Pokušao da opljačka dječaka", "Ukrao mobilni iz 'Golf'a", "Maloljetnici krali vrata, prozore, kapiju, cijevi...", "Uhapšen bombaš, pomagač u bjekstvu", "Razbojnik odnio novac i ključeve iz vozila", "Pretukli muškarca pa pokušali da ga siluju", "Podgoričanin opljačkao kladionicu i udario radnicu", "Šahmanović ošteti JP ya 34.401 euro", "Počinje suđenje Vladanu Nicoviću jer je prevario kupce stanova", "Uz prijetnju pištoljem ukrao više od 1.000", "Prokockao stričev novac pa prijavio da je pokraden", "Blefirali da skupljaju otpad i obijali kuće", "Pokrao firmu u kojoj je bio zaposlen", "Tukli čuvara pajserom i šipkama po glavi", "Krao mobilne telefone za vrijeme utakmice", "Ukrao 'ford' i 'audi'", "Mladić 'odradio' pet krađa i odnio više od 1.000 eura", "Iz stanova krali novac i mobilne", "Ošteti firmu za skoro 8.000 eura", "Izmislio da je opljačkan da bi vratio dug", "Uhapšen bombaš", "Prijeteci htio da 'zaradi' 8.000 eura", "Prevario sugrađane za 408.000 eura", "Obio 'mercedes' i ukrao dokumenta", "Udario čekićem trgovca kad je odbio da mu preda novac", "Uhapšen Nikšićanin N: Krio 330 grama skanka", "Krali motore i LCD televizore", "Uhapšeni zbog krađe i napada na policajce", "Izrežirali pljačku 15 Alboninih prodavnica", "U stanu krio pištolj", "Drogu krio u donjem vešu", "Htio da se ugrije, pa zapalio kuću", "Starac pokušao da napastvuje djevojčicu", "Ispisivali grafite po školama i vrtićima", "Izudarao radnicu i ukrao 15 eura".

Iz „Vijesti“: "Radnici iz fabrike 'Poliex' krali TNT", "Silovao pa pokušao da ubije brataničnu", "U vikendici krili trotilske metke", "Ukrao sat i lanac", "Nožem nasrnuo na Delibašića", "Novljani krali bicikla na primorju", "Maloljetnici ukrali crkvena zvona", "Prodavao petarde u blizini škole na Vidrovanu", "Ukrao prilog iz crkve i ostavio kačket", "Trojica maloljetnika među napadačima", "Na 'lažne' porodilje uzeli 176.000 eura", "Pucio zbog konobarice", "Lomili po lokalu pa bacio bombu", "Čolović nabavio bombu za Džez klub", "Lopova 'zarobili' i čuvali prolaznici", "Zbog novca izazvao udes", "Arsenal oružja u kući Prelevića", "Razvojnim kreditima vraćao stare dugove", "Pijan je tukao do smrti zbog prečestih izlazaka", "Iz tri pljačke odnio 1.900 eura", "Braća silovala maloljetnicu", "Hrvat švercovao 44 kilograma skanka", "Radojica i Mikaš ubili divovarca", "Zabranili portparolu da daje informacije 'Vijestima' i 'Danu'", "Korumpirani policajci u ozvučenom presreću", "Ulazio u stanove i krao novčanike", "Sajo u kući držao revolver i karabin", "Mandić opljačkao restoran u kome je radio", "Pretukli kolegu, pa pokušali da ga siluju", "Tuđi plac dao u zalog za kredit", "Nikšićanin "pao" sa 38 boksova cigareta", "Ošteti firmu za 34.000 E", "Sin nožem ubi oca u grudima", "Marihuanu krio u gaćama", "Baranin nosio pištolj sa devet metaka u okviru", "Oko 330 grama trave hrio da proda za 400 eura", "Zapalio kuću da bi se ugrijeo", "Čorac uhapšen dok je pljačkao Gradsku knjižaru", "Preuzeo, ali nije platio šest tona goriva", "Barać utajio porez", "Arsenal oružja kod Duška Glendže", "Pokrao ženu dok joj je 'pomagao'", "Obijali kuće i butike", "Maloljetnici polomili stakla na HGI u Tivtu", "Sekli kandilo nosio za drogu", "Napao djevojčicu", "Isljam Jašari nožem pokušao da ubije sina".

sa portala „Vijesti“: "Silovana djevojčica će od ponedjeljka biti u Domu za nezbrinutu djecu u Bijeloj", "Uhapšeno petoro mladića koji su tukli srednjoškolca koji je podržao Paradu", "Napad na Džez klub: Radović se posvađao sa gazdama, pa pošao po bombu".

Iz „Blica“: "Dolijao provalnik", "Krao na plažama", "Silovao i pokušao da ubije djevojčicu", "Nožem prekratio svađu", "Šarićeva prijateljica prisvojila 63.000 eura", "Bombom na brata zbog imovine", "Crnogorska i srpska policija uhapsile krijumčare skanka", "Ukrali na desetine bicikla", "Uhvaćeni kradljivci automobile", "Pozajmila 10.000 eura i nije ih vratila", "Nikšićanin hicem iz pištolja u kafani 'Kod

hama' teško ranio Podgoričanina", "Ljut na gazde bombom ranio 11 gostiju kluba", "Ukrao pazar, pa inscenirao udes", "Sa eksplozivom krenuo u ribolov", "Uhapšen vođa barskog klana", "Sin ubo nožem oca u grudi", "Na prevaru uzeo šest tona dizela", "Pokrao ukućane, pa lažno prijevio pljačku", "Palicama nasrnuli na policajce", "Slučajno zapalio napuštenu kuću u koju je došao da prespava", "Cetinjanin obijao crkve", "Krijumčarile drogu, pa doživjele udes", "Ukradeni automobil htio da proda otpadu".

sa portala „Cafe del Montenegro“: "Pretučen dječak: Devetogodišnjaka udarao šakom i bacao na beton", "Srbijanac pokušao da siluje maloljetnicu u Bijelom Polju", "Uz prijetnju nožem, od radnice kladionice Volcano oteo novac", "Albanski državljanin švercovao auto djelove i elektro-uređaje", "Nakon svađe i tuče Albanac nožem ranio Ulcinjanina", "Berane: U šporetu krili trotilske metke", "Ne zna se kako je silovana djevojčica pobjegla iz bolnice", "Buronje: Bacio bombu na rođenog brata", "'Pozajmila" 10 hiljada eura koje nikad nije vratila", "Novac izgubio na kocki, pa lažno prijavio da je napadnut i opljačkan", "Nezvanično: U pucnjavi u Mojanovićima ranjen policajac", "Sin Hanke Paldum kolima pregazio tri žene".

b) Naslovi tekstova u kojima je prekršeno načelo br. 12:

Iz „Dnevnih novina“: "Deset najbizarnijih stvari na aukciji eBaY-a", "Pozovi brata ako je kasno i plašiš se da sama ideš kući", "'Gonkur' Pjeru Lemetru", "Nekadašnji šef bostonskog podzemlja osuđen na dvije doživotne kazne", "Sakupio kolekciju od 9.000 lutaka", Bez naslova (atrfale), "Zamalo drugi dio 'pada crnog jastreba'", "Tusk pooštrava propise nakon teške nesreće", "Ako neće Rusi, hoće Njemci", "Eksperiment koji će sa pažnjom pratiti mnogi", "Bliži mi se penzija", "Cedungu statua od zlata", "Nijesam platio porez jer sam se sudario sa kravom", "Gafovi poznatih", "PCG i SDP zajedno na izbor?", "Festival limuna", "Nigdje ne ide bez čačkalice", "Osam mjeseci sam proveo u pritvoru kao Mladićev jatak", "Nevjerovatne 3D tetovaže", "Anželina ima 42 kilograma", "U kući držao 300 pitona", "Driblao najveće, a sada je majstor za kapučino i ekspres", "Ovo su najhladnija mjesta na planeti", "Barikade niču kao pečurke", "Mur se povlači", "Za jubilej kanala djeca slikala mural", "Al-kaida uputila izvinjenje", "Merkel spasila Hodorovskog", "Kerol mrzio slavu", "Šestonoga krava", "EU ne može da ispuni sve zahtjeve Velike Britanije", "Britanija pokreće raspravu o metodi "troje roditelja", "Najmanja tinejdžerka na svijetu", "Svijetleći rogovi za irvase"

Iz „Blica“: "Prva dana u bolnici zbog depresije", "Ukradeno 18 milijardi", "Urugvaj otvara firme za proizvodnju marihuana", "Drogiraju djecu i tjeraju ih na seks", "Odsjekli su mi uvo i bjesomučno tukli", "Nije lako biti afrički dendi", "Linčovali ga pred seljanima za primjer", "Turska vlada može da zabrani svaki sajt", "Papa na aukciji prodao svoj motor", "Molio sam otmičare da me ubiju", "Benzemi i riberiju prijeti zatvor", "Kopilot oteo avion da bi dobio azil", "Čerka naciste hoće u briselske klupe", "Djeca su tražila da umru", "Renci sklonio Letu".

Iz „Vijesti“: "Putin opet pustio suzu", "Esmeralda: Droga joj uništila život", "Irak predodređen da propadne", "Optužnica protiv 'dobrih momaka'", "Indija: Silovana po naređenju seoskog savjeta", "Suzan Bojl: Traži posao u kladionici", "Rođak prodavao podatke o njemu", "Ne prestaje da kupuje jakne", "Janukovič pristaje i na predsjedničke izbore?", "Nađena dva dnevnika u kojima je opisivao muke sa drogom", "Stolice samo za zvijezde",

iz „Dana“: “Sjeme proklijalo od topline mladog Sunca”, “Bigfut postoji?”

Iz „Pobjede“: “Vuk sa Vol strita zabranjen u Maleziji”,

sa portala RTCG: “Survao se autobus, 14 poginulih”.